

LIKKUTEI TORAH • THE CHASSIDISHE PARSHA

פרשת מטות

Parshas Matos

The 7 maamarim of Likkutei Torah on the parsha.

The Hebrew and the translation

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok

LikuteiTorah.com

THE CHASSIDISHE PARSHA

likuteitorah.com/likutei-torah/matos/

Contents

PARSHAS MATOS

Maamar 1	וידבר משה אל ראשי המטות וגוי איש כי... And Moshe spoke to the heads of the tribes	3
Maamar 2	ביאור ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות An explanation of the verse "And Moshe spoke to the heads of the tribes"	30
Maamar 3	ואשה כי תדור נדר לה' כו' בנעוריה כו' "And a woman, when she vows a vow to Havayah"	51
Maamar 4	ושמע אביה את נדרה "And her father hears her vow"	78
Maamar 5	עיני כל אליך ישברו וגוי "The eyes of all look to You with hope"	85
Maamar 6	החלצו מאתכם וגוי "Arm from among you"	98
Maamar 7	ביאור ענין החלצו מאתכם יחלצו מיבעי ליה דהא... An explanation of "Arm yourselves from among you"	120

וידבר משה אל ראשי המטות וגוי איש כי...

And Moshe spoke to the heads of the tribes

1 וידבר משה אל ראשי המטות וגוי איש כי ידור נדר וגוי. ואמרו בגמ' [בגמרא] עד שידור בדבר הנדור כגון שיאמר הרי עלי בשר זה כעולה ושלמים או שיאמר קונם בשר זה עלי שהקונם הוא לשון קרבן.

“And Moshe spoke to the heads of the tribes,” etc.; “When a man vows a vow,” etc. And in the Gemara [our Sages] said: “until he vows by a thing that is vowed”—for example, that he says, “This meat is [forbidden] to me like a burnt-offering and peace-offerings,” or that he says, “Konam: this meat [is forbidden] to me,” for konam is a term for korban (an offering).

2 ועל יסוד זה מוסד כל מסכת נדרים בפ"י דבר הנדור. ולהבין ענין זה למה צריך להתפס בדבר הנדור דוקא.

And on this foundation the whole Tractate Nedarim is founded, in [its] explanation of “a thing that is vowed.” And [we need] to understand this matter: why must one attach [the vow] specifically to a thing that is vowed?

וגם להבין למה נאמרה פרשה זו אל ראשי המטות דוקא. הנה תנן באבות נדרים סייג לפרישות

And also [we need] to understand why this section was said specifically to the heads of the tribes. Now, we learned in [Pirkei] Avos: “Vows are a fence for abstinence.”

והנה אמרו פרישות מביאה לידי קדושה וקדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא.

Now, they said: “Abstinence leads to holiness, holiness leads to humility, and humility leads to fear of sin.”

3 וצריך להבין למה יראת חטא באה אחר ענוה וקדושה כו' והלא כתיב ראשית חכמה יראת ה' [הגם שנתבאר במ"א ע"פ וידבר דעשרת הדברות בענין אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה].

And we need to understand why fear of sin comes after humility and holiness, etc. Is it not written, "The beginning of wisdom is the fear of Havayah"? [Although it was explained elsewhere, on the verse "And He spoke" of the Ten Commandments, regarding [the teaching] "If there is no wisdom there is no fear; if there is no fear there is no wisdom,"

דיש ב' בחי' יראה. אך אין די בזה לתרץ הא דיראת חטא בא דוקא אחר ענוה וקדושה כו'.]

that there are two levels of fear—yet this is not enough to resolve why fear of sin comes specifically after humility and holiness, etc.]

אך הענין דעיקר הקדושה הוא כמאמר אשר קדשנו במצותיו שהמצות הן העיקר והתכלית כמ"ש סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם וע"י המצות הוא אשר קדשנו.

But the explanation is that the essence of holiness is as the saying, "Who has sanctified us with His commandments": for the mitzvos are the essence and the purpose, as it is written, "The end of the matter, all having been heard: fear G-d and keep His commandments, for this is the whole of man." And it is through the mitzvos that He "has sanctified us."

4 וביאר ענין זה כי הנה קדוש פ"י מובדל וכו' ומהו קדושת המצות זה נרמז בנוסח הברכה בא"י [ברוך אתה

ה' אמו"ה [אלקינו מלך העולם] פ"י

And the explanation of this matter: "holy" (kadosh) means "set apart," etc. And what the holiness of the mitzvos is, is alluded to in the wording of the blessing, "Blessed are You, Havayah, our G-d, King of the world." The meaning is:

כי מלך העולם הוא ע"ד מלכותך מלכות כל עולמים שחיות כל העולמות עליונים ותחתונים והתהוותם מאין ליש הוא ע"י מחשבה הקדומה שעלה ברצונו ית' אנא אמלוך כו'. משא"כ קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד.

"King of the world" is in the sense of "Your kingship is the kingship of all worlds": the life-force of all the worlds, higher and lower, and their coming into being from nothing into something, is through the primordial thought that arose in His will, blessed be He, "I will reign," etc. Whereas before the world was created, there was He and His Name alone.

5 והנה כתיב אני ה' לא שניתי שגם אחר שנברא העולם אין לפניו שום שינוי ח"ו [חס ושלום] אלא אתה הוא קודם שנברא העולם ואתה הוא לאחר כו'.

Now, it is written, "I, Havayah, have not changed": that even after the world was created there is no change at all before Him, G-d forbid; rather, "You are He before the world was created, and You are He after," etc.

וכמ"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים (בישעיה ס"י מ"ד ו'), פ"י אני ראשון קודם שנברא העולם ואני אחרון לאחר שיכלו ימות המשיח וחיי העוה"ב [העולם הבא] שאז יהיה הוא ושמו בלבד כמו שהיה קודם שנברא העולם.

And as it is written, "I am first and I am last, and besides Me there is no Elokim" (in Isaiah, chapter 44:6). That is: "I am first"—before the world was created; "and I am last"—after the days of Mashiach and the life of the World to Come have come to an end, for then there will be He and His Name alone, as there was before the world was created.

וגם מבלעדי פ"י באמצעות בין מה שהיה ובין מה שיהיה דהיינו מה שהוא בבחי' הוה בעת זמן בריאת העולם וחיותו וקיומו מששת ימי בראשית שית אלפי שני כו'.

And also "besides Me" means "in the middle," between what was and what will be—that is, what is in the state of the present, at the time and period of the world's creation, its life-force and its existence, from the six days of Creation, "six thousand years," etc.,

6 וימות המשיח ותחיה"מ [ותחיית המתים] הכל לפניו ית' כאלו הוא ושמו בלבד ואין אלקים והסתר כו' וכמאמר ומבלעדיך אין לנו מלך אלא אתה שאין זה אלא בבחי' מלך שמלך הוא העולם

and the days of Mashiach and the Resurrection of the Dead: all is before Him, blessed be He, as though there were He and His Name alone, and there is no Elokim and concealment, etc. And as the saying goes, "And besides You we have no King but You": for this is only in the aspect of "King," for "King" is the world,

ואין העולם דבר נפרד חוץ ממנו ח"ו [חס ושלום] ומלכותך מלכות כל עולמים שמתפשט למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית ולארבע סטרין מלך מלך וימלוך ואינו

and the world is not a thing separate [and] outside of Him, G-d forbid. And "Your kingship is the kingship of all worlds," which extends upward without end and downward without limit, and to the four directions—"He is King, He was King, and He will be King"—and it is nothing

אלא זיו והארה ממדת מלכותו ית' המתפשט ומתלבש בעולמות עליונים ותחתונים להוות אותם מאין ליש ולהחיותם ולקיימם.

but a radiance and illumination from the attribute of His Malchus (sovereignty), blessed be He, which extends and clothes itself in the higher and lower worlds, to bring them into being from nothing into something, to give them life and to sustain them.

(ועיין מענין אני ראשון כו' ברבות וישלח פ' פ"א) (ד"צ ע"ד) מהו אמת כו' וכ"ה בפ' דברים (דרפ"ו ב')

(And see on the subject of "I am first," etc., in [Midrash] Rabbah, Vayishlach, section 81) (folio 90d): "What is truth (emes)?" etc. And so it is in Parshas Devarim (folio 286b),

ובשה"ש [ובשיר השירים] ע"פ לסוסתי ברכבי (ד"י [די יסודות] ע"ג) ועמ"ש בפ"י ואמת ה' לעולם בד"ה ביום השמיני עצרת ובביאור ע"פ אלה מסעי.

and in Shir HaShirim [Rabbah], on the verse "To My mare among the chariots" (folio 10c). And see what is written on the meaning of "And the truth of Havayah is forever" in the discourse beginning "On the eighth day, an assembly," and in the explanation on the verse "These are the journeys."

עוד מענין אני ראשון כו' ברבות תולדות (פס"ג ס"ט ד'). פ' בא ר"פ ט"ו ע"פ ראשון הוא לכם (דקכ"ט ע"ג [עמוד ג']).

Further on the subject of "I am first," etc.: in [Midrash] Rabbah, Toldos (section 63, folio 69d); Parshas Bo, beginning of section 15, on the verse "It shall be the first for you" (folio 129c);

קדושים (ס"פ כ"ד). זח"ב [זהר חלק ב'] תרומה (קנ"ח סע"א [סוף עמוד א']) ס"פ מצורע (דנ"ו א') ת"ז [תיקוני זהר] תקון ה' (דט"ז ע"א)

Kedoshim (end of section 24); Zohar II, Terumah (158, end of side a); the end of Parshas Metzora (folio 56a); Tikkunei Zohar, Tikkun 5 (folio 16a);

סוף תקון י"ט (דמ"א ע"ב) תקון ס"ט (דק"ח) ועמ"ש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ אני דפ' ציצית וזהו ה' מלך גאות לבש שאינו

the end of Tikkun 19 (folio 41b); Tikkun 69 (folio 108). And see what is written above in the explanation on "I" in the section of tzitzis. And this is [the meaning of] "Havayah reigns; He has clothed Himself in majesty": that it is nothing

אלא בבחי' לבוש ועמ"ש מזה בד"ה יונתי בחגוי, ונקי' זיו השכינה פי' מה ששוכן ומתלבש בעולמות עליונים ותחתונים להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] אין זה

but in the level of a garment. And see what is written about this in the discourse beginning “My dove, in the clefts.” And it is called “the radiance of the Shechinah (Divine Presence)”: that is, that which dwells and clothes itself in the higher and lower worlds, to be the light that fills all worlds (memalei kol almin)—this is nothing

אלא ע"י זיו והארה בלבד וזיו זה והארה זו נמשכה ממדת מלכותו ית' ממחשבת אנה אמלוך,

other than through a radiance and illumination alone. And this radiance and this illumination is drawn from the attribute of His Malchus, blessed be He—from the thought “I will reign.”

אבל בו בעצמו ובכבודו ית' לית מחשבה תפיסא ביה כלל סתימא דכל סתימין ועליו נאמר ישת חשך סתרו שאין העולמות עליונים ותחתונים יכולים לקבל זיו והארה ממנו ית' מעצמותו ומהותו ממש כביכול

But in His own Self and His glory, blessed be He, “no thought can grasp Him at all”; [He is] “the most hidden of all hidden,” and of Him it is said, “He made darkness His hiding place”: for the higher and lower worlds cannot receive a radiance and illumination from Him, blessed be He, from His very essence and being, as it were,

כי הוא קדוש ומובדל כו' ולא נערוך אליו קדושתו ואין ערוך לך כו' [ועמ"ש מזה בפ' וארא ע"פ

for He is holy and set apart, etc., and “We cannot compare His holiness to Him,” and “There is no comparison to You,” etc. [And see what is written about this in Parshas Va'eira, on the verse

לכן אמור לבני ישראל וגוי' ובפ' בשלח ע"פ אז ישיר משה מענין פי' ולא נערוך אליו קדושתו]:

“Therefore, say to the children of Israel,” etc., and in Parshas Beshalach, on the verse “Then Moshe sang,” on the meaning of “We cannot compare His holiness to Him.”]

7 ב אך עכ"ז [עם כל זה] אל ה' ויאר לנו הארה רבה ועצומה מקדושה עליונה הזאת הנפלאה והנעלמה ע"י המצות שנתן לנו כי

2. But nevertheless, “Havayah is G-d, and He has given us light”: a great and mighty illumination from this supernal holiness, wondrous and hidden, through the mitzvos that He gave us. For

הנה בתורה ומצות נאמר לכו לחמו בלחמי והנה לחמו פי' לפי שהתורה היא לחם ומזון לנפש

of the Torah and mitzvos it is said, "Come, eat of My bread." Now, "eat" is explained by the fact that the Torah is bread and nourishment for the soul,

כמו הלחם הגשמי שהוא מזון לגוף כו'. אבל מ"מ לחמי צריך ביאור וכי לאכילה ושתיה כו'.

just as physical bread is nourishment for the body, etc. But nevertheless, "My bread" needs explanation: is it, then, [a matter] of eating and drinking, etc.?

8 וביאור הדבר הוא ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] רעייתי פרנסתי ישראל מפרנסין כו', ועמ"ש מזה בד"ה יונתי הנ"ל.

And the explanation of the matter is along the lines of the saying of our Sages, of blessed memory: "My beloved" (rayasi) [means] "My provider" (parnasasi); "Israel provide," etc. And see what is written about this in the discourse beginning "My dove," mentioned above.

והענין כי הנה המאכל שהוא דצ"ח [דומם צומח חי] מחיה את האדם שהוא מדבר שהוא במדרגה יותר גבוה מהמאכל ואיך מחיה אותו המאכל,

And the matter is this: food, which is inanimate, vegetative and animal, gives life to man, who is a speaking being, who is on a higher level than the food. How, then, does the food give him life?

אך ע"ז נאמר כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם שמוצא פי ה' הוא החיות של המאכל והם העשרה מאמרות שבהם נברא העולם שבמאמר

But of this it is said, "For by everything that comes forth from the mouth of Havayah does man live": "that which comes forth from the mouth of Havayah" is the life-force of the food, and these are the Ten Utterances by which the world was created—for by the utterance

תדשא הארץ נברא הצומח ובמאמר תוצא הארץ נפש חיה נבראו הבע"ח [הבעלי חיים] וכח וחיות המאמר ההוא תמיד מלובש בו להחיותו ולקיימו והוא הוא המחיה את האדם. אך הרי גם האדם נברא במאמר נעשה אדם.

"Let the earth sprout" the vegetation was created, and by the utterance "Let the earth bring forth living creatures" the animals were created; and the power and life-force of that utterance is always clothed in it, to give it life and to sustain it, and it is this that gives life to man. But man, too, was created by an utterance: "Let us make man."

9 ויש בו ג"כ מוצא פי ה' ולמה צריך להמאכל שיחיה אותו. אבל הענין כי הנה כתיב אחר וקדם צרתני אחר למעשה בראשית וכי' שהאדם באמת הוא אחרון במעשה בראשית בזמן

And he too has in him "that which comes forth from the mouth of Havayah"; why, then, does he need food to give him life? But the matter is this: it is written, "Behind and before You formed me"—"behind" [last] in the work of Creation, etc. For man is indeed last in the work of Creation in time,

וגם במעלה מצד גופו ונפשו הבהמית כמאמר יתוש קדמך שכל הדברים דצ"ח [דומם צומח חי] אע"פ [אף על פי] שירדו מטה מטה מאד בעשייה גשמיות להיות יש ודבר גשמי מ"מ אינם דבר נפרד לגמרי

and also in rank, with respect to his body and his animal soul, as the saying goes, "A gnat preceded you." For all the things that are inanimate, vegetative and animal, even though they descended very, very low into the physical World of Asiyah (Action), to be a yesh (a separate existence) and a physical thing, nevertheless are not a completely separate thing,

כמו האדם שיכול להיות נפרד לגמרי ח"ו [חס ושלום] ועובר על רצונו ית' למרות עיני כבודו ועיין בס' ש"ב [של בינונים] פכ"ד, רק מצד עילוי נשמתו ונפשו האלקית לבדה הוא קדם במעלה יתירה על כל הנבראים

as is man, who can be completely separate, G-d forbid, and transgress His will, blessed be He, "defying His glorious eyes"—see Sefer Shel Beinonim [the Tanya], chapter 24. Only by virtue of the eminence of his neshamah and his G-dly soul alone is he "before," with a surpassing superiority over all created beings.

וגם מצד גופו ונפשו החיונית יש לו מעלה יתירה על הדצ"ח [הדומם צומח חי] ברוח חיים שבו שהיא נפש המדברת והמשכלת והמאמרות סדרן ממטה למעלה מתחלה תדשא הארץ

And also with respect to his body and his vital soul he has a surpassing superiority over the inanimate, vegetative and animal, through the spirit of life within him, which is the speaking and intellectual soul. And the order of the utterances runs from below upward: first, "Let the earth sprout,"

שהוא להיות הצומח ואח"כ ישרצו המים דגים שאינן בכלל בשר ואח"כ תוצא הארץ נפש חיה ובהמה ואח"כ נעשה אדם.

which is for the vegetation to come into being; afterwards, "Let the waters swarm"—fish, which are not included in [the category of] meat; afterwards, "Let the earth bring forth living creatures," and cattle; and afterwards, "Let us make man."

10 והנה כל זה הוא בבחי' ירידת המדרגות והתהוות השתלשלותם מאין ליש, אבל במקורם ושרשם למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות

Now, all this is in terms of the descent of the levels and the coming into being of their chain of descent (hishtalshelus) from nothing into something. But in their source and root, far above the order of the chain of descending worlds,

הנה הוא להיפך שבחי' נפש אלקית שבאדם הוא בחינת אחר לגבי מקור וחיות הגוף ונפש הבהמית שנלקחו ממדרגות עליונות וגבוהות מאד

it is the reverse: the level of the G-dly soul in man is the level of "behind" relative to the source and life-force of the body and the animal soul, which were taken from very lofty and high levels,

אלא שנפלו בשבירת הכלים כנודע ושם הוא חיות הדצ"ח [הדומם צומח חי] גבוה ונעלה במעלה יתירה
אלא שנפלו למטה יותר בחיות מצומצם מאד

except that they fell in the breaking of the vessels, as is known. And there is the life-force of the inanimate, vegetative and animal, high and exalted with a surpassing superiority, except that they fell lower, into a very contracted life-force,

כמו דומם וצומח כו' וכמשל מנפילת החומה שעליון שבה נופל למטה יותר בריחוק מקום יותר כנודע.
such as the inanimate and vegetative, etc.—like the analogy of a falling wall, whose uppermost [part] falls lower, at a greater distance, as is known.

11 ולפיכך המאכל שהוא מדצ"ח [מדומם צומח חי] מחיה את האדם ויש לו יתרון מעלה על האדם שהאדם צריך להמאכל למלאות די מחסורו אשר יחסר לו מכלעדי הלחם והמאכל משא"כ המאכל אין צריך להאדם.

Therefore food, which is from the inanimate, vegetative and animal, gives life to man, and it has an advantage of superiority over man: for man needs the food to supply "sufficient for his need, that which he lacks," without bread and food; whereas the food does not need man.

וזהו כי על כל מוצא פי ה' כי מוצא יש לו ב' פירושים מוצא מה שכבר יצא מפי ה' התפשטות החיות מרוח פיו בעשרה מאמרות שנברא העולם ומוצא לשון מקור וחיי החיים

And this is [the meaning of] “For by everything that comes forth (motza) from the mouth of Havayah”: for motza has two meanings. Motza [is] that which has already come forth from the mouth of Havayah—the extension of the life-force from the breath of His mouth in the Ten Utterances by which the world was created. And motza [is] a term for source, and the Life of all life,

כמו מוצא מים שהוא המקור הנובע המעיין דהיינו המקור שממנו יצאו העשרה מאמרות שבמקורן ושרשן הדצ"ח [הדומם צומח חי] מאד נעלה ונמשכים ומשתלשלים ויורדים למטה עליהם ממדרגות עליונות ולפיכך יחיה האדם:

as in motza mayim (a spring of water), which is the welling source, the fountain—namely, the source from which the Ten Utterances came forth, in whose source and root the inanimate, vegetative and animal are very exalted; and they are drawn down, descend link by link, and come down upon them from higher levels. And therefore “does man live.”

12 ג והנה ככל הדברים האלה וככל המשל הזה בחיות הלחם הגשמי המחיה את הגוף אדם הגשמי.

3. Now, in accordance with all these words and all this analogy of the life-force of physical bread, which gives life to the body of physical man,

כן עדיין כתיב כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם אדם דלעילא דהיינו מ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

so, in the same way, it is written, “For by everything that comes forth from the mouth of Havayah does man live”—the Man above; that is, what is written, “And upon the likeness of the throne, a likeness like the appearance of a man.”

כי נקי אדם מלשון אדמה לעליון כי כמו שבאדם למטה יש רמ"ח אברים כו' שבהם ועל ידם מתחלק החיות שבתוכו העין רואה כו'

For it is called adam (man) from the expression “I will be like (adameh) the Most High.” For just as in man below there are 248 limbs, etc., in which and through which the life-force within him is divided—the eye sees, etc.—

כך למעלה התפשטות החיות הוא בריבוי התחלקות הנבראים מלאכים ונשמות בכמה מיני מדרגות ממדרגות שונות כמ"ש עיני ה' כו' אזני ה' כו'

so too above, the extension of the life-force is in the multiplicity of the divisions of the created beings, angels and souls, in many kinds of levels, of different levels, as it is written, "The eyes of Havayah," etc., "The ears of Havayah," etc.,

שיש מלאכים ונשמות שנקראים כך והתפשטות החיות של כל אחד ואחד כפי מדריגתו ומזגו ותכונתו נק' בשם אדם שהוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

for there are angels and souls that are called thus. And the extension of the life-force of each and every one according to its level, its temperament and its character is called by the name adam, which is the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin).

ולכן כתיב כמראה אדם ולא בחי' אדם עצמו ממש [ועמ"ש עוד מזה בפ' משפטים קכ"ב א' ועמ"ש בד"ה ויראו כו' ותחת רגליו כו' ע"ש].

And therefore it is written, "like the appearance of a man," and not the level of the actual Man himself. [And see what is written further about this in Parshas Mishpatim, 122a, and see what is written in the discourse beginning "And they saw," etc., "and beneath His feet," etc.; see there.]

13 והנה חיות הנמשך לבחי' ומדריגה זו להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ולהחיות רוח שפלים הוא מבחי' מוצא פי ה' הוא מקור עליון וראשיתא דכולא בחי' סוכ"ע ונק' רצון העליון

Now, the life-force that is drawn to this level and rank—to be the light that fills all worlds (memalei kol almin) and "to revive the spirit of the lowly"—is from the level of "that which comes forth from the mouth of Havayah," which is the supernal source and "the beginning of all," the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), and is called the Supernal Will.

כי אית רצון ואית רצון העליון הוא פי' שעליון על כל העולמות שאינו יכול להתלבש תוך עלמין כלל

For "there is will and there is will." And "Supernal Will" means that it is supernal over all the worlds, that it cannot clothe itself within the worlds at all,

שהוא סתימא דכל סתימין ולית מחשבה תפיסא ביה כלל ורצון התחתון הוא מה שמתלבש תוך עלמין כו', והנה רצון העליון הוא מקור התורה והמצות,

for it is “the most hidden of all hidden,” and “no thought can grasp Him at all”; while the lower will is that which clothes itself within the worlds, etc. Now, the Supernal Will is the source of the Torah and the mitzvos.

ולכן נק' לחמי ורעיתי פרנסתי שע"י אתערותא דלתתא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] להמשיך חיות ממקור וחיי החיים מבחי"י סוכ"ע לבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] זו הוא ע"י מעשה המצות דוקא בעשייה גשמיות,

And therefore it is called “My bread,” and “My beloved—My provider”: for through an arousal from below [comes] an arousal from above, to draw down life-force from the Source and the Life of all life, from the level of the light that encompasses all worlds to the level of the light that fills all worlds. And this arousal from below is through the deed of the mitzvos specifically, in physical action,

וגם ע"י דבור התורה דעקימת שפתים הוי מעשה משא"כ הרהור לאו כדיבור דמי והרהור לא עביד מידי מפני שכח המעשה והדבור נלקח

and also through the speech of Torah, for “the movement of the lips is [considered] an action”; whereas “thought is not like speech,” and “thought does nothing.” For the power of action and speech is taken

מכח האכילה שאוכל שע"י מתחזק כחו לדבר ולעשות וכח האכילה בשרשו ומקורו הוא יותר גבוה ונעלה מאשר תוכל נפשו שאת לפי מקור חוצבו כנ"ל.

from the power of the eating that he eats, through which his strength to speak and to act is reinforced. And the power of eating, in its root and source, is higher and more exalted than what his soul can bear according to the source from which it was hewn, as mentioned above.

14 וכך יוכל להיות עי"י אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] ממעלה מעלה מבחי"י סוכ"ע וכן מעשה המצות עצמן כגון אתרוג ולולב כו'

And so, through this there can be an arousal from above from the very highest, from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin). And likewise the deed of the mitzvos themselves, such as esrog and lulav, etc.:

שהאתרוג הוא מאכל בפ"ע [בפני עצמו] וכן הלולב הוא צומח עכ"פ [על כל פנים] ויש להם מעלה יתירה שבהם ועל ידם יומשך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחינה עליונה וגבוהה מאד.

for the esrog is a food in itself, and the lulav, too, is at any rate a plant; and they have a surpassing superiority, in that in them and through them an arousal from above will be drawn down from a very supernal and lofty level.

15 וכן צמר הציצית ומעות הצדקה וכו' משא"כ הרהור ומחשבה הוא בחינת חשב מ"ה [שם מ"ה] שהוא בחי' אדם עצמו ואין כח לאתערותא זו להמשיך חיים עליונים כל כך.

And likewise the wool of the tzitzis and the coins of charity, etc. Whereas reflection and thought (machshavah) is the level of "chashav Mah," which is the level of Adam himself, and this arousal does not have the power to draw down supernal life to such an extent.

וזוהו יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] כי העוה"ב [העולם הבא] הוא שנהנים מזיו השכינה הוא זיו והארה מרובה ותוספת

And this is [the meaning of] "One hour of teshuvah (return) and good deeds in this world is better than all the life of the World to Come." For the World to Come is that "they delight in the radiance of the Shechinah (Divine Presence)," which is an abundant radiance and illumination, and an increase

תענוג הנשמות בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הנק' בשם שכינה ששוכן ומתלבש בעולמות והנה הכח והחיות הנמשך לבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] מבחי' סוכ"ע הוא נעשה ע"י תשובה ומע"ט [ומעשים טובים] כנ"ל.

in the delight of the souls, in revelation, in the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), which is called by the name Shechinah, for it dwells and clothes itself in the worlds. And the power and life-force drawn to the level of the light that fills all worlds from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) is brought about through teshuvah and good deeds, as mentioned above.

נמצא שהם העושים הזיו והתענוג שבג"ע [שבגן עדן]. ולכן גדלה מעלתם מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] שהם הם הממשיכים חיי העוה"ב [העולם הבא] כנ"ל:

It follows that they are what make the radiance and the delight of Gan Eden. And therefore their superiority is greater than all the life of the World to Come, for they are the very ones that draw down the life of the World to Come, as mentioned above.

16 והנה לפי שהתורה והמצוות הם בחי' רצון העליון לכך יש להם כח להמשיך לנפש האדם ג"כ בחי' רצון העליון

Now, because the Torah and the mitzvos are the level of the Supernal Will, they therefore have the power to draw down to the soul of man, too, the level of the Supernal Will.

כי גם בנפש האדם למטה ג"כ אית רצון ואית רצון שיש שמעורר את רצון והאהבה הטבעית המסותרת שבנפשו לגלותה מהעולם אל הגילוי לדבקה בו ית' מחמת התבוננות בגדולתו ית' המחיה חיים

For in the soul of man below, too, “there is will and there is will.” There is [the case] where one arouses the will and the natural love hidden in his soul, to bring it out from concealment into revelation, to cleave to Him, blessed be He, through contemplating His greatness, blessed be He, who gives life to the living,

שהוא ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כאשר תוכל נפשו שאת כל חד וחד לפום שיעורא דיליה והוא בחינת וכל נפשך.

which is the light that fills all worlds (memalei kol almin), as much as his soul can bear, “each one according to his own measure”; and this is the level of “and with all your soul.”

אך יש רצון שהוא למעלה הימנו ומבקשי ה' יבינו כל שלפעמים תתלהב ותתלהט הנפש באהבה רבה עזה ועצומה בבחי' ובכל מאדך מאד יותר מכדי מדת הנפש בהשגתה באור פני ה'

But there is a will that is higher than it—and “those who seek Havayah understand all”—that at times the soul will be kindled and set ablaze with an abundant love (ahavah rabbah), strong and mighty, in the level of “and with all your might (me'odecha)”: very much (me'od) more than the measure of the soul in its comprehension of the light of G-d's countenance,

אלא מחמת ביטול השגתה דלית מחשבה תפיסא ביה סתימא דכל סתימין והוא בחי' רעותא דליכא דלית מחשבה תפיסא ביה

but rather because of the nullification of its comprehension, for “no thought can grasp Him,” “the most hidden of all hidden.” And this is the level of the desire of the heart (re'usa deliba), which no thought can grasp,

והוא בחי' אהבה רבה שלמעלה מעלה מהעולמות שאינה יכולה להתלכש תוך עלמין אלא כמו שכתוב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ.

and this is the level of ahavah rabbah, which is far above the worlds, which cannot clothe itself within the worlds; rather, as it is written, "Whom do I have in heaven? And with You I desire nothing on earth."

משא"כ האהבה הבאה מחמת התבוננות והשגה בגדולתו יתברך נק' אהבת עולם כנודע ואהבה רבה זו שהיא בחינת רעותא דליבא היא באה מלמעלה על ידי התורה והמצוות

Whereas the love that comes from contemplation and comprehension of His greatness, blessed be He, is called ahavas olam ("an everlasting love"), as is known. And this ahavah rabbah, which is the level of the desire of the heart, comes from above through the Torah and the mitzvos,

שהם הם רצון העליון רצונו וחכמתו ית' [וכמ"ש ג"כ לעיל מזה ע"פ מי מנה עפר יעקב וע"פ ועתה יגדל נא].

which are themselves the Supernal Will—His will and His wisdom, blessed be He. [As is also written about this above, on the verse "Who has counted the dust of Yaakov," and on the verse "And now, let it be great, I pray."]

17 וזו היא בחינת הלחם והמזון שנעשה לנפש האדם ע"י התורה והמצוות שהמוצא פי ה' שהוא מקור התורה והמצוות עליו יחיה האדם ותחיה נפשו במקור וחיי החיים ית' דלית מחשבה תפיסא ביה כו',

And this is the level of the bread and the nourishment that is made for the soul of man through the Torah and the mitzvos: that by "that which comes forth from the mouth of Havayah," which is the source of the Torah and the mitzvos, "does man live," and his soul will live in the Source and Life of all life, blessed be He, whom "no thought can grasp," etc.

ואין רעותא דליבא זו באה דוקא מחמת ההתבוננות איך שהתורה נותנת חיים ואיך נמשך החיות רק

And this desire of the heart does not come specifically through contemplating how the Torah gives life and how the life-force is drawn down; rather,

כמו המאכל שמחיה את האדם בגשמיות אף אם אינו מבין האיך המאכל מתעכל ונהפך לדם ואיך תשוב להיות בשר כבשרו ואיך הוא כח הדוחה הפסולת כו'

just as food gives life to man physically even if he does not understand how the food is digested and turned into blood, and how it becomes flesh like his flesh, and how the power that expels the waste [works], etc.,

אלא ממילא יחיה האדם כך בחי רעותא דליבא זו נמשכה מאליה וממילא ע"י קיום התורה והמצוות.

but rather man lives as a matter of course—so this level of the desire of the heart is drawn down of itself and as a matter of course, through the fulfillment of the Torah and the mitzvos.

18 וזהו אשר קדשנו במצותיו שע"י המצוות נמשך קדושה עליונה מבחי' קדוש ומובדל דהיינו מה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין הוא בחי'

And this is [the meaning of] "Who has sanctified us with His commandments": that through the mitzvos a supernal holiness is drawn down from the level of "holy and set apart"—that is, that which cannot clothe itself within the worlds, which is the level of

רצון העליון כנ"ל לקדש אותו ג"כ שיומשך לנפש האדם גילוי הארה זו בנפשו להיות האהבה ורצון העליון שבנפש שהוא בחינת רעותא דליבא ואהבה רבה הנ"ל.

the Supernal Will, as mentioned above—to sanctify him, too: that the revelation of this illumination be drawn down to the soul of man, into his soul, so that there be the love and the supernal will in the soul, which is the level of the desire of the heart and ahavah rabbah mentioned above.

וזהו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם שע"י המצוות יהיה שורה בכם קדושה העליונה ממש להיות קדושה זו שוה לאלקיכם

And this is [the meaning of] "And you shall do all My commandments and be holy to your G-d": that through the mitzvos the very supernal holiness will rest upon you, so that this holiness be equal to your G-d.

(ועמ"ש בפ"י לשון קדושה ע"פ מקושש עצים בפ' שלח) וזהו ענין הברכה ברוך הוא המשכה להיות הוי' שמהווה כל הויות

(And see what is written on the meaning of the term "holiness" on the verse "gathering wood" in Parshas Shelach.) And this is the matter of the blessing: "Blessed" (baruch) is a drawing down, so that there be Havayah, which brings all existences into being,

דהיינו שרש ומקור כל ההתהוות שיהיה בחי' אלקינו שיתאחד עמנו באחדות אחד למהוי אחד באחד ע"י אשר

that is, the root and source of all coming-into-being: that it be the level of "our G-d," that He unite with us in a single unity, "to be one with one," through "Who" (asher),

שהוא בחי' עונג העליון שמשם נמשך להיות קדשנו בקדושתו ממש ע"י מצות יו בקדש העליון שהוא למעלה מעלה מבחי' עלמין שמזה נמשך רעותא דליבא לנפש

which is the level of the supernal delight, from which it is drawn down to be "has sanctified us" with His very holiness, through "His commandments" (mitzvos-yud-vav), in the supernal holiness (kodesh), which is far above the level of the worlds; from which the desire of the heart is drawn down to the soul.

ואזי נקרא נפש האדם עצמה בחינת אחר לגבי רעותא דליבא הנמשך לו שהוא בחי' קדם מקדמונו של עולם:

And then the soul of man itself is called the level of "behind" relative to the desire of the heart that is drawn down to him, which is the level of "before," from the Primordial One of the world.

19 קיצור. פי' אקב"ו [אשר קדשנו במצותיו וצונן] כי חיות כל העולמות הוא רק מבחי' מלכותו ית' אבל במהותו ועצמותו ית' לית מחשבה תפיסא וזהו ענין קדוש מובדל.

Summary. The meaning of "Who has sanctified us with His commandments and commanded us": the life-force of all the worlds is only from the level of His Malchus (sovereignty), blessed be He, but in His being and essence, blessed be He, "no thought can grasp"; and this is the meaning of "holy": set apart.

וע"י התומ"צ [התורה ומצות] נמשך מקדושה זו ממש כי הנה כתיב לכו לחמו בלחמי ופי' לחמי היינו דכמו שהאדם מקבל חיות מהלחם לפי ששרשו מבחינת מוצא פי ה' מוצא היינו מקור.

And through the Torah and mitzvos there is a drawing down from this very holiness. For it is written, "Come, eat of My bread"; and the meaning of "My bread" is: just as man receives life-force from bread because its root is from the level of "that which comes forth (motza) from the mouth of Havayah"—motza meaning source—

כן בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הנק' כמראה אדם נמשך לבחינה זו חיות מבחי' רצון עליון הסוכ"ע והיינו ע"י התורה ומצות שנתלבשו בעשייה שבהן ועל ידן נמשך רצון העליון וזהו ענין רעיתי פרנסתי ולחמי.

so [with] the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), which is called "like the appearance of a man": life-force is drawn to this level from the level of the Supernal Will, the light that encompasses all worlds (sovev kol almin); and this is through the Torah and mitzvos, which have been clothed in action, in which and through which the Supernal Will is drawn down. And this is the meaning of "My beloved—My provider" and "My bread."

ומהמשכה זו נמשך ג"כ לנפש האדם בחינת רצון העליון לבא לבחינת וכלל מאדך אהבה רבה וזהו
אק"ב [אשר קדשנו במצותיו] והייתם קדושים:

And from this drawing down, the level of the Supernal Will is drawn to the soul of man, too, to come to the level of "and with all your might": ahavah rabbah. And this is [the meaning of] "Who has sanctified us with His commandments" and "You shall be holy."

20 ד והנה קדושה זו מביאה לידי ענוה שהיא שפלות האדם בערך נפשו ונשמתו יען אשר אין חיות ושפע
לנפשו ממקור ומוצא פי ה' אלא ע"י דברים שפלים גשמיים ממש

4. Now, this holiness leads to humility, which is a person's lowliness with regard to his nefesh and his neshamah, since there is no life-force and flow for his soul from the Source, "that which comes forth from the mouth of Havayah," except through lowly things, actually physical,

כמו האתרוג וצמר הציצית וקלף התפילין וכה"ג [וכהאי גוונא] כל מצות מעשיות או ע"י הדבור בהם הוא
ת"ת [תלמוד תורה] וכי וענוה זו מביאה לידי יראת חטא

such as the esrog, the wool of the tzitzis and the parchment of the tefillin, and likewise all the practical mitzvos; or through speech about them, which is Torah study, etc. And this humility leads to fear of sin.

(בר"ח [בראשית חכמה] שער הענוה פ"א הביא דענוה איהי שכינתא עילאה. והנה פי' וענין שכינתא עילאה
נתבאר בד"ה שיר השירים שהוא ענין הביטול דיחודא עילאה.

(In Reishis Chochmah, Shaar HaAnavah [the Gate of Humility], chapter 1, he cites that humility is the higher Shechinah (Divine Presence). Now, the meaning and matter of the higher Shechinah was explained in the discourse beginning "The Song of Songs": that it is the matter of the self-nullification (bittul) of the higher unity (yichuda ila'ah).

ועפ"ז [ועל פי זה] י"ל [יש לומר] פי' ענוה היינו שהוא מחזיק עצמו לאין ממש כמו שהוא קמ"י [קמיה] ית'
דכולא קמ"י [קמיה] כלא חשיב ועמ"ש בד"ה קטנתי מכל החסדים. ועמ"ש בד"ה ארץ הרים ובקעות בענין
חותם שוקע ביטול ענוה שלמעלה מהאבה.

And according to this it can be said that the meaning of humility is that he regards himself as actually nothing, as he is before Him, blessed be He, for "all before Him is considered as nothing." And see what is written in the discourse beginning "I have become small from all the kindnesses." And see what is written in the discourse beginning "A land of mountains and valleys," regarding the "sunken seal": the self-nullification of humility, which is higher than love.

ועפ"י [ועל פי זה] אי"ש [אתי שפיר] מ"ש בספרים בענין ענוה שהיא ביטול והכנעה להקב"ה דלכאורה אינו מובן וכי צריך לומר זה שהאדם בריה שפלה ואפלה יקטין א"ע [את עצמו] לגבי הבורא ית'.
 And according to this, what is written in the books on the subject of humility—that it is self-nullification and submission to the Holy One, blessed be He—is well understood. For at first glance it is not understood: does one need to say this, that man, a lowly and dark creature, should make himself small relative to the Creator, blessed be He?

אכן לפי הנ"ל אי"ש [אתי שפיר] דפי' וענין ענוה זו דשייך מהאדם לגבי הקב"ה היינו שלא יהיה תופס מקום כלל אלא כלא חשיב ממש. ועד"ז נאמר במשה והאיש משה ענו מאד כי במשה נאמר ונחנו מה ועיין בגמרא)

But according to what was said above it is well understood: the meaning and matter of this humility that applies from man toward the Holy One, blessed be He, is that he should not occupy any place at all, but be actually considered as nothing. And in this way it is said of Moshe, "And the man Moshe was very humble," for of Moshe it is said, "And what (mah) are we?" And see in the Gemara)

(ספ"ו דחולין דפ"ט א') גדול מה שנאמר במשה כו' שביטול דמשה היה למעלה מבחינת הביטול דואנכי עפר ואפר כי הוא מ"ה [שם מ"ה] ממש וזהו עניו מאד ועיין בפ' שלח (קס"ג סע"ב [סוף עמוד ב]).

(end of chapter 6 of Chullin, folio 89a): "Greater is what was said of Moshe," etc.: that the self-nullification of Moshe was above the level of the self-nullification of "And I am dust and ashes," for he was actually mah ("what"); and this is "very humble." And see Parshas Shelach (163, end of side b).

והנה שכינתא עילאה היא בינה ולפ"י [ולפי זה] וענוה מביאה לידי יראת חטא הוא בחי' חכמה שהיא יראה עילאה.

Now, the higher Shechinah is Binah (understanding); and according to this, "and humility leads to fear of sin" is the level of Chochmah (wisdom), which is the higher fear.

ורבי"ל [ורבי יהושע בן לוי] דס"ל [דסבירא ליה / דסבירא להו] ענוה גדולה מכולן י"ל [יש לומר] זהו כמ"ש ברי"ח [בראשית חכמה] שם ועוד ימצא הענוה אפילו בכתר כו' והוא נקרא אין להיותו מחשיב עצמו לאין נגד המאציל עכ"ל [עד כאן לשונו].

And Rabbi Yehoshua ben Levi, who holds that "humility is greatest of all": it can be said that this is as is written in Reishis Chochmah there: "And further, humility is found even in Keser (the Crown), etc., and it is called Ayin (Nothing) because it regards itself as nothing before the Emanator." End of quote.

21 ועמ"ש בביאור ע"פ מי מנה בענין אוכם הוא קדם כו' וזהו ענין ישת חשך סתרו.

And see what is written in the explanation on the verse "Who has counted," on the matter of "black (ukam) is kedem (before)," etc.; and this is the matter of "He made darkness His hiding place."

ועמ"ש מענין ענוה סד"ה שוש אשיש כי הנה את זה לעומת זה עשה האלקים שכמו שבקדושה עשיית המצות הוא מעלה את האדם

And see what is written on the subject of humility at the end of the discourse beginning "I will greatly rejoice." For "G-d made this opposite that": just as in holiness, the doing of the mitzvos raises a person up

להמשיך חיים עליונים מבחי' רצון העליון כמ"כ [כמו כן] להיפך בעבירה כתיב ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' פ"י אני ה' מה

to draw down supernal life from the level of the Supernal Will, so too, conversely, regarding a transgression it is written, "That soul shall be cut off from before Me; I am Havayah." The meaning of "I am Havayah" is that which

שהוא מהוה כל הויות להחיות כל העולמות וכל הנבראים ומלפני כלומר למעלה מבחי' ומדריגה זו שם מגיע הפגם והעונש של העבירה שהכרת תכרת בשרש כל השרשים וצריך להיות לאדם יראת חטא.

brings all existences into being, to give life to all the worlds and all the created beings; and "from before Me" means higher than this level and rank: there the blemish and the punishment of the transgression reach, so that "it shall be utterly cut off" in the root of all roots. And a person must have fear of sin.

פ"י יראה מחמת החטא והחסרון והפגם שנעשה למעלה כ"כ [כל כך] וחטא הוא לשון חסרון ופגם שלשון חטא נופל אפילו על ביטול מ"ע [מצות עשה] ודקדוקי סופרים שעכ"פ [שעל כל פנים] יש חסרון ופגם. משא"כ עון הוא על ל"ת [לא תעשה] כו'.

That is, fear because of the sin and the lack and the blemish that is caused above to such an extent. And chet (sin) is a term for lack and blemish, for the term chet applies even to neglecting a positive commandment and the fine points of the Scribes, in which there is at any rate a lack and blemish; whereas avon (iniquity) applies to prohibitions, etc.

22 והנה יראת חטא בבחינה זו באה אחר ענוה וקדושה דוקא דהיינו אחר שיתקדש בקדושה העליונה

הבאה מלמעלה ע"י המצות ויבא למדרגת ענוה שיכיר שפלות נפשו

Now, fear of sin in this sense comes specifically after humility and holiness—that is, after he is sanctified with the supernal holiness that comes from above through the mitzvos, and comes to the level of humility, recognizing the lowliness of his soul;

אזי יכיר וירגיש ג"כ בזה לעומת זה כמה גדול עונש החטא והפגם שמגיע למעלה ויהיה לו יראה גדולה מחמת החטא והפגם (ועמ"ש עוד בפ"י וענין יראת חטא בד"ה אלה מסעי).

then he will also recognize and feel, through this—"this opposite that"—how great is the punishment of the sin and the blemish that reaches above, and he will have great fear because of the sin and the blemish. (And see what is written further on the meaning and matter of fear of sin in the discourse beginning "These are the journeys.")

אך קדושה וענוה זו אינה באה אלא אחר מדרגות הפרישות שהוא להפריד הרע שבנפש הבהמית מקליפות נוגה וקדש את עצמך במותר לך

But this holiness and humility come only after the levels of abstinence, which is to separate the evil in the animal soul from the kelipos (husks) of nogah, and "Sanctify yourself in what is permitted to you";

והוא בחינת תשובה תתאה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] תשובה ומע"ט [ומעשים טובים] כ"י שבלא תשובה תחלה אין המעשים טובים ומאירים מלשון את האור כי טוב כ"י.

and this is the level of lower teshuvah (return), as our Sages, of blessed memory, said, "teshuvah and good deeds," etc.: for without teshuvah first, the deeds are not "good" and shining—from the expression "the light, that it was good," etc.

23 ועם כל הנ"ל יובן מ"ש וידבר משה אל ראשי המטות פ"י מטות כענין מטה כלפי חסד

And with all the above, what is written, "And Moshe spoke to the heads of the tribes (matos)," will be understood. Matos is in the sense of "He inclines (mateh) toward kindness,"

שהוא ענין להטות ולהפוך המדות שבנפש שיהי' [שיהיה] כלפי חסד ואהבת את ה' לדבקה בו והמטים ומהפכים הם בחינת הראשים

which is the matter of inclining and turning over the emotive attributes (middos) in the soul, so that they be toward kindness, and "you shall love Havayah," "to cleave to Him." And those who incline and turn [them] over are the level of the "heads,"

שהם בחינת רעותא דליבא שנמשך מבחינת משה הוא בחינת דעת עליון וקדש העליון שלמעלה מעלה מבחינת עלמין ובחי' משה הוא המנהיג

which are the level of the desire of the heart, which is drawn from the level of Moshe, which is the level of the supernal Daas (knowledge) and the supernal holiness (kodesh), far above the level of the worlds. And the level of Moshe is the leader

(כי וידבר מלשון ידבר עמים תחתינו לשון הנהגה) וממשיך בחינה זו להיות רעותא דליבא (ועיין עוד מענין ראשים בפי' פנחס) (דרנ"ג ע"ב) ע"פ שאו שערם ראשיכם גם

(for vayedaber, "and he spoke," is from the expression "He subdues (yadber) peoples under us," a term of leadership), and he draws this level down to be the desire of the heart. (And see further on the subject of "heads" in Parshas Pinchas) (folio 253b), on the verse "Lift up your heads, O gates." Also,

כי משה הוא בחי' ונחנו מ"ה [מה] בחי' עניו מאד ולכן וידבר משה כו' ועמ"ש סד"ה משה ידבר וסד"ה מראיהם ומעשיהם:

because Moshe is the level of "And we are Mah," the level of "very humble"; and therefore, "And Moshe spoke," etc. And see what is written at the end of the discourse beginning "Moshe would speak," and at the end of the discourse beginning "Their appearance and their works."

24 קיצור. ענין קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא. וענין וידבר משה אל ראשי המטות):

Summary: The matter of "holiness leads to humility, and humility leads to fear of sin"; and the matter of "And Moshe spoke to the heads of the tribes.")

25 ה לאמר זה הדבר כו'. וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] שכל הנביאים נתנבאו בכה נוסף עליהם משה שנתנבא בזה כו'.

5. "Saying: This is the thing," etc. And our Sages, of blessed memory, said that all the prophets prophesied with "Thus" (koh); Moshe surpassed them, in that he prophesied with "This" (zeh), etc.

והענין דכתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו הוא בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] דכ"ף הדמיון כמו הדמות כו',

And the matter is: it is written, "Let us make man in Our image, as Our likeness." "As Our likeness" is the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), for the kaf of comparison [means] like the likeness, etc.;

משא"כ בצלמנו הוא בחי' גילוי עצמותו ית' ממש כביכול (ועיין מזה לקמן בד"ה אלה מסעי הנ"ל ובד"ה כי ביום הזה יכפר).

whereas "in Our image" is the level of the revelation of His very essence, blessed be He, as it were. (And see about this below, in the discourse beginning "These are the journeys," mentioned above, and in the discourse beginning "For on this day He shall atone.")

והנה ע"י רעותא דליבא למעלה מבחינת כח הנפש נעשה עי"ז אתערותא דלעילא גילוי בחינת עצמותו ית' למעלה מבחי' עלמין מה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין וכמ"ש ואשים דברי בפ"ך דברי ממש.

Now, through the desire of the heart, which is above the level of the power of the soul, there is brought about through this an arousal from above: a revelation of the level of His essence, blessed be He, above the level of the worlds, that which cannot clothe itself within the worlds. As it is written, "And I have put My words in your mouth"—My very words.

26 והיינו לאמר זה הדבר כו' דהיינו באמירת כאו"א [כל אחד ואחד] פרשה שבתורה או נביאים וכתובים הלכות ואגדות יהיה זה הדבר עצמו שנאמר מאז ומקדם.

And this is [the meaning of] "Saying: This is the thing," etc.: that is, when each and every one says a section of the Torah, or of the Prophets and the Writings, laws and aggados, it will be this very thing that was said long ago, of old.

כמ"ש והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום כו' ודברת בם כו' שהדברים האלה עצמם

As it is written, "And these words that I command you today shall be," etc., "and you shall speak of them," etc.: that these very words

שאמר משה באותו יום יהיו אצלך ודברת בם עצמם לפי שע"י בחינת רעותא דליבא נמשך בחינה מה שלמעלה מבחינת עלמין ושם הוא למעלה מן הזמן

that Moshe said on that day shall be with you, and "you shall speak of them," of these very [words]. For through the level of the desire of the heart, a level is drawn down of that which is above the level of the worlds, and there it is above time.

(ועמ"ש ע"פ קול דודי הנה זה בא וסד"ה והגדת לבנך בענין בעבור זה וסד"ה בחדש השלישי כוי ביום הזה) ושם היה בחינת נבואתו של משה שהוא היה בחינת קדש העליון למעלה מבחינת עלמין

(And see what is written on the verse "The voice of my beloved! Behold, this one comes," and at the end of the discourse beginning "And you shall tell your son," on the subject of "because of this," and at the end of the discourse beginning "In the third month," etc., "on this day.") And there was the level of Moshe's prophecy, for he was the level of the supernal holiness (kodesh), above the level of the worlds.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] שהיה פרוש מן האשה משא"כ כל הנביאים כוי (ועי' מזה בפ' ויצא) (דקנ"ב ב') ו במק"מ [במקדש מלך] שם ובפ' בראשית (כ"ב א')

And therefore our Sages, of blessed memory, said that he was separated from [his] wife, which was not so with all the prophets, etc. (And see about this in Parshas Vayetzai (folio 152b), and in the Mikdash Melech there, and in Parshas Bereishis (22a);

וביאר הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' ואתחנן (דר"ס סע"ב [סוף עמוד ב]) גבי רב לך כוי ועי' בפ' בלק (קפ"ז ב').

and the Ramaz explained it, Parshas Va'eschanan (folio 260, end of side b), regarding "Enough for you," etc. And see Parshas Balak (187b).

ומכ"ז [ומכל זה] יובן איך שנבואתו היה מבחינת שלמעלה מגדר זמן שבחי' הזמן אין לו יחס רק במדת מלכותו ית' בחי' כדמותנו בחינת עלמא דנוקבא כוי

And from all this it will be understood how his prophecy was from a level that is above the bounds of time; for the level of time has relevance only in the attribute of His Malchus (sovereignty), blessed be He—the level of "as Our likeness," the level of the "world of the Nukva (the feminine)," etc.,

דהיינו כשנעשית מקור לבי"ע ועיי' בפ' ויחי (דרמ"ו סע"א [סוף עמוד א] ועי"ב) ועמ"ש בד"ה יונתי בחגוי הסלע בפ' קומי לך רעיתי.

that is, when it becomes the source for [the worlds of] Beriah (Creation), Yetzirah (Formation) and Asiyah (Action). And see Parshas Vayechi (folio 246, end of side a, and side b), and see what is written in the discourse beginning "My dove, in the clefts of the rock," on the meaning of "Arise, my beloved."

ומשם יובן בתוספת ביאור מש"כ [מה שכתוב] שע"י רעותא דליבא דייקא נמשך שיהיה עסק התורה בבחינת לאמר זה הדבר כו'.

And from there will be understood, with additional explanation, what was written: that it is specifically through the desire of the heart that it is brought about that the occupation with Torah is in the manner of "Saying: This is the thing," etc.

איש כי ידור נדר וגוי עד שידור בדבר הנדור. הענין כי הנה נדרים סייג לפרישות.

"When a man vows a vow," etc.: "until he vows by a thing that is vowed." The matter is this: "Vows are a fence for abstinence."

27 והנה פרישות הוא להיות קדש א"ע [את עצמו] במותר לך וכדי להיות מדריגה זו נטועה וקבועה בלבו באמת לאמתו צריך לעשות עצות בנפשו כענין שנתבאר למעלה בענוה שמביאה לידי יראת חטא

Now, abstinence is to be [in the manner of] "Sanctify yourself in what is permitted to you." And for this level to be planted and fixed in his heart in absolute truth, he must devise counsels in his soul, in the manner explained above regarding humility, which leads to fear of sin:

דהיינו שישפיל עצמו איך הדבר שרוצה לפרוש ממנו כגון הנודר מן הבשר כו' שהבשר וכיוצא בו הוא גבוה ממנו במעלה בשרשו ששרשו גבוה מאד נעלה מבחי' ומדרגות האדם

namely, that he humble himself [by considering] how the thing from which he wishes to abstain—for example, one who vows [to abstain] from meat, etc.: that meat and the like is higher than he in rank in its root, for its root is very high, exalted above the level and the ranks of man,

אלא שבשבירת הכלים נפלו למטה מטה מן האדם בדצ"ח [בדומם צומח חי] אבל מ"מ הרי יש לו יתרון ומעלה שמחיה את האדם והאדם צריך לו

except that in the breaking of the vessels they fell far, far below man, into the inanimate, vegetative and animal. But nevertheless, it has an advantage and superiority, in that it gives life to man, and man needs it,

והמאכל א"צ [אין צריך / אינו צריך] להאדם ואי לזאת אינו ראוי להורידו כ"כ [כל כך] בגשמיות להיות נהנה ממנו למלאות תאוות גופו ולהיות בזוללי בשר וסוכאי יין כ"א להרחיב דעתו לה',

while the food does not need man. And therefore it is not fitting to bring it down so far into physicality, to benefit from it to fill the desires of his body and to be among "the gluttons of meat and the guzzlers of wine," but rather to broaden his mind for G-d.

וכן דרך הנודרים לש"ש [לשם שמים] הוא מפני שרואים ירידתם מן הדבר שנודרים ממנו שהדבר ההוא גורם להם ירידה והטייה מאחרי ה' והיינו אחר שמורידים הדבר ההוא לגשמיות ממילא ממשיך ומוריד גם את הגוף האדם אחריו

And so the way of those who vow for the sake of Heaven is because they see their descent [caused] by the thing from which they vow: that thing causes them a descent and a turning away from following G-d. That is, after they bring that thing down into physicality, as a matter of course it draws and brings down the body of the man, too, after it.

(ועמ"ש בד"ה בהעלותך את הנרות בענין ע"ה [עם הארץ] אסור לאכול בשר ואף דהכא מיירי בת"ח [בתלמיד חכם / בתלמידי חכמים]. מ"מ נהי דאינו אסור מ"מ שייך שירא שלא ירד ממדרגתו כו') אבל באמת צריך לראות בשרשו איך ששרשו גבוה מאד נעלה.

(And see what is written in the discourse beginning "When you light the lamps," on the subject of "an unlearned person is forbidden to eat meat." And although here we are speaking of a Torah scholar, nevertheless, granted that it is not forbidden, nevertheless it is relevant that he fear lest he descend from his level, etc.) But in truth he must look into its root, how its root is very high and exalted.

ועי"ז פירש ממנו. ולכן צריך הנודר לומר הרי זה כעולה וכקרבן שהן קודש ודבר הנדור ומופרש בשרשו הגבוה למעלה וכמ"ש

And through this he separates from it. And therefore the one who vows must say, "This is like a burnt-offering" and "like an offering," which are holy—a thing that is vowed and set apart in its high root above. And as it is written,

כי יפליא לנדור לשון מופלא ומכוסה כאלו נודר בחיי המלך ששרשם הם חיים העליונים מבחינת סוכ"ע

"When he shall pronounce (yafli) a vow": a term of [something] wondrous (mufla) and covered, as though he vows by the life of the King, whose root is the supernal life, from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin).

(ועי"ן מענין נדר בזח"ב [בזהר חלק ב'] יתרו צ"א ב' משפטים קט"ו ב' פנחס דר"ה א' ב' ובפרדס ערך נדר ובמא"א [ובמאורי אור] אות נוי"ן ס"ט רבות ויצא ר"פ ע' [עיי"ן]

(And see on the subject of a vow in Zohar II, Yisro, 91b; Mishpatim, 115b; Pinchas, folio 205a-b; and in the Pardes, the entry Neder (vow); and in Me'orei Or, the letter Nun, 69; [Midrash] Rabbah, Vayeitzei, beginning of section 70;

כי תשא פמ"ג נשא פ"י [פרק י / פרשה י] ע"פ כי יפליא באיכה בפסוק ישבו לארץ ידמו ובבחי פ' יתרו) ומשם נשתלשלו כל בחי אורות המקיפים שבעולמות עליונים

Ki Sisa, section 43; Naso, section 10, on the verse "When he shall pronounce"; in Eichah, on the verse "They sit on the ground, they are silent"; and in Bachya, Parshas Yisro.) And from there all the levels of the encompassing lights (oros makifim) in the higher worlds descended link by link,

וגם למטה באדם התחתון בבחינת הבל ודבור היוצא מהפה כידוע ל"ח [ליודעי חן] (ועמ"ש מזה בד"ה וארשתיך לי).

and also below, in the lower man, in the level of the breath and speech that issue from the mouth, as is known to those versed in the hidden wisdom. (And see what is written about this in the discourse beginning "And I will betroth you to Me.")

וזהו דבר הנדור שמקדיש הקרבן ואמר ה"ז [הרי זה] עולה או שלמים להמשיך בפיו קדושה עליונה מבחי סוכ"ע מקור כל הקדושות וגם הנדרים שהן קונמות הן הקדש

And this is [the meaning of] "a thing that is vowed": that he consecrates the offering and says, "This is a burnt-offering" or "peace-offerings," to draw down with his mouth supernal holiness from the level of the light that encompasses all worlds, the source of all holinesses. And also the vows that are konamos are hekdesch (consecrated property),

כדאיתא בגמרא (וזהו כענין המבואר בד"ה כה תברכו בפ' נשא בפ"י ענין ויקרא האדם שמות כו' להעלות עי"ז ולקדשן במקורן כו' ע"ש וכעין זה הוא ענין קונמות שמתפסו בדבר הנדור וקדוש ועי"ז ממשיך בו קדושה עד שהן הקדש.

as is stated in the Gemara. (And this is like the matter explained in the discourse beginning "Thus shall you bless," in Parshas Naso, on the meaning of "And the man gave names," etc.—to elevate them through this and to sanctify them in their source, etc.; see there. And similar to this is the matter of konamos: that he attaches it to a thing that is vowed and holy, and through this he draws holiness into it, until they are hekdesch.

והכח הזה בפה האדם הוא ממש כענין הנ"ל דויקרא האדם שמות כו' ועוד נ' לומר כי הכח הזה הוא מעין ודוגמא הכח דלאמר זה הדבר הנזכר לעיל. שנמשך מבחי וידבר משה אל ראשי המטות כו'.

And this power in the mouth of man is actually like the above-mentioned matter of "And the man gave names," etc. And it seems one may further say that this power is a semblance and an example of the power of "Saying: This is the thing," mentioned above, which is drawn from the level of "And Moshe spoke to the heads of the tribes," etc.

וזהו שייכות ענין וידבר משה כו' לאמר זה הדבר לפי נדרים ולכן עכשיו שנתמעטו הלכבות צריך לומר בלי נדר וכמ"ש במ"א):

And this is the connection of the matter of "And Moshe spoke," etc., "saying: This is the thing," to the section of vows. And therefore now, when hearts have diminished, one must say "without a vow," as is written elsewhere.)

ביאור ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות

An explanation of the verse “And Moshe spoke to the heads of the tribes”

1 ביאור ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות

An explanation of the verse “And Moshe spoke to the heads of the tribes.”

2 הנה להבין ענין אחר וקדם צרתני אחר למעשה בראשית כו'. הנה בעשרה מאמרות נברא העולם.

Now, to understand the matter of “Behind and before You formed me” — “behind the work of creation,” etc.: the world was created with Ten Utterances.

והנה העשרה מאמרות הם מע"ס [מעשר ספירות] דתיקון יהי אור חכמה [ועיין בפרדס ש"ב [של בינונים] פ"ה ובזהר פ' ויקרא ד"א סע"ב [סוף עמוד ב] ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ובפ' בראשית ד"ו ע"ב ודף כ"ב א' ב'] והנה ע"ס [עשר ספירות] דאצילות הם אלקות.

And the Ten Utterances are from the Ten Sefiros of Tikkun (Rectification): “Let there be light” is Chochmah (wisdom) [and see Pardes, Gate 2, chapter 5; and the Zohar, Parshas Vayikra, at the end of page 11b, and the Mikdash Melech there; and Parshas Bereshis, page 16b, and page 22a-b]. And the Ten Sefiros of the World of Atzilus (Emanation) are G-dliness.

3 ואיך נעשה מהם בי"ע שהם בעלי גבול ויש ודבר נפרד מאלקוי [מאלקות] [ר"ל [רוצה לומר] איך הם מתלבשי [מתלבשים] להיות רוח ונפש לבי"ע ועמ"ש ע"פ ששים המה מלכות בענין מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי כו'].

How, then, were Beriah (Creation), Yetzirah (Formation) and Asiyah (Action) made from them, [worlds] which are bounded, and are a “something” (yesh) and a thing separate from G-dliness? [That is to say: how do they enclothe themselves to become spirit and soul for Beriah, Yetzirah and Asiyah? And see what is written on the verse “There are sixty queens,” on the subject of “From your middle upward is of Hurmiz; from your middle downward,” etc.]

אך הוא ע"י שהיה שבירת הכלים דתהו שכשנשברו ונסתלקו מהם האורות ונפלו השברי כלים למטה בנוגה נעשו בחינת יש. כי הנה פ"י שבירת הכלים היינו שבירת האותיות. שהאותיות הם כלים.

But it is through there having been the shattering of the vessels of Tohu (Chaos): when they shattered and the lights departed from them, and the fragments of the vessels fell below into nogah, they became the level of yesh. For the meaning of the shattering of the vessels is the shattering of the letters, for the letters are vessels.

4 ועד"מ למטה כשהאותיות הן מצורפים שהם ב' או ג' אותיות יחד אז הם תיבה אחת שהיא כלי ובית קיבול לאיזו השכלה.

By way of analogy, below: when letters are combined, two or three letters together, they are then one word, which is a vessel and receptacle for some idea.

אבל כשמתפרדים האותיות זה מזה, אזי בכל אות ואות בפ"ע [כפני עצמו] אין נמצא מלובש שום שכל משכל ההוא שהיה מלובש בתיבה ההיא, וזהו ענין שנסתלק האור מהכלי עד"מ.

But when the letters separate from one another, then in each letter by itself there is not found en-clothed any of the meaning of that idea which was en-clothed in that word. And this is, by way of analogy, the matter of the light departing from the vessel.

רק מ"מ איזו רשימו וניצוץ מן האור נשאר בכל אות מאחר שהיו מחוברים ומיוחדים תחלה יחד בצירוף אחד

Only, nevertheless, some impression (reshimu) and spark of the light remains in each letter, since they were at first joined and united together in one combination;

אבל מ"מ הוא רק ניצוץ ורשימו בעלמא אבל עצם האור נסתלק מהכלי, והנה עד"מ בכלים גשמיים שהכלי הוא בטל וטפל לגבי היין שבתוכו

but nevertheless it is only a mere spark and impression, while the essence of the light has departed from the vessel. Now, by way of analogy, with physical vessels: the vessel is nullified and secondary in relation to the wine within it.

ולכן איתא במשנה פרק המצניע המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. משא"כ כשנשבר הכלי נעשה חרס בפני עצמו.

And therefore it is stated in the Mishnah, in the chapter HaMatznia: "One who carries out food less than the [required] measure in a vessel is exempt even for the vessel, for the vessel is secondary to it." This is not so when the vessel breaks: it becomes a shard in its own right.

5 וכך עד"מ למעלה כשהאור מלובש בתוך הכלי אז הכלי היא בבחי' ביטול ממש לגבי האור.

So too, by way of analogy, Above: when the light is encloded within the vessel, the vessel is then at the level of actual self-nullification (bittul) in relation to the light.

וזהו ענין ע"ס [עשר ספירות] דתיקון דאיהו וגרמוהי חד שגם הכלים הם אלקות ממש כי הם בבחי' ביטול לגמרי ממש לגבי האור א"ס המלובש בהן.

And this is the matter of the Ten Sefiros of Tikkun, where "He and His vessels (ihu vegarmohi) are one": the vessels too are actual G-dliness, for they are at the level of complete, actual nullification in relation to the Infinite Light (Or Ein Sof) that is encloded in them.

משא"כ בתהו שנשברו הכלים ונסתלקו מהן האורות הוא כמו עד"מ למטה הכלי כשנשבר נעשה חרס בפ"ע [בפני עצמו] ואינו בטל עוד להיין.

This is not so in Tohu, where the vessels shattered and the lights departed from them: it is like, by way of analogy, a vessel below which, when it breaks, becomes a shard by itself and is no longer nullified to the wine.

כך ע"י שבירת הכלים שהם האותיות שנתפרדו נעשו בבחי' יש עד שמהן נמשך התהוות היש ודבר נפרד דבי"ע.

So, through the shattering of the vessels, which are the letters that came apart, they became the level of yesh, to the point that from them came the coming into being of the "something" and separate thing of Beriah (Creation), Yetzirah (Formation) and Asiyah (Action).

משא"כ מבחי' הכלים דע"ס [דעשר ספירות] דתיקון שהם מיוחדים עם האורות לא היה יכול להיות השתלשלות והתהוות היש ודבר נפרד כי הכלים דתיקון הם בטלים להאור כנ"ל.

Whereas from the vessels of the Ten Sefiros of Tikkun, which are united with the lights, there could not have been the chain of descending worlds (hishtalshelus) and the coming into being of the "something" and separate thing, for the vessels of Tikkun are nullified to the light, as mentioned above.

6 והגם שנתבאר שהעשרה מאמרות הם מע"ס [מעשר ספירות] דתיקון. אך הם מתלבשים בע"ס [בעשר ספירות] דב"ן [דשם ב"ן] כי הרי המאמרות הם

And although it has been explained that the Ten Utterances are from the Ten Sefiros of Tikkun, nevertheless they enclothe themselves in the Ten Sefiros of the Name Ban; for the Utterances are

בבחי' מלכות דאצילות עולם הדבור [וע' בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך אדריכל ועמ"ש בפ' בראשית סד"ה צאינה וראינה בשם המדרש משל למלך שבנה פלטין ע"י אדריכל כו']

at the level of Malchus (sovereignty) of the World of Atzilus (Emanation), the world of speech [and see Pardes, in Erchei HaKinuyim, the entry "Architect"; and see what is written in Parshas Bereshis, at the end of the discourse beginning "Go forth and see," citing the Midrash: "A parable of a king who built a palace through an architect," etc.].

ומל' דאצי' הוא שם ב"ן [שם ב"ן] שנפל בו משם ס"ג [שם ס"ג] כו', וע"י האותיות דשם ב"ן [שם ב"ן] שהם שרש האותיות שמשבירת הכלים ע"י נתהוה בחי' היש ודבר נפרד.

And Malchus of Atzilus is the Name Ban, into which there fell from the Name Sag, etc.; and through the letters of the Name Ban, which are the root of the letters that [came] from the shattering of the vessels, through this the level of the "something" and separate thing came into being.

7 ולכן באמת יש בבי"ע ג"כ מב' הבחי' דמ"ה [דשם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] והוא בחי' פנימית וחיצונית. בין בכל נברא בפרט בקדושה דבי"ע שהפנימית והנשמה שלו הוא בבחי' ביטול כמ"ש וצבא השמים לך משתחוים ונמשך משם מ"ה [שם מ"ה].

Therefore, in truth, Beriah (Creation), Yetzirah (Formation) and Asiyah (Action) also contain [something] of both levels, of Mah and of Ban, which is the level of the inner dimension (pnimiyus) and the outer dimension (chitzoniyus). [This holds] both in each individual creation in the holiness of Beriah, Yetzirah and Asiyah, whose inner dimension and soul is at the level of self-nullification (bittul), as it is written, "And the host of heaven bow down to You," and is drawn from the Name Mah,

והחיצונית דהיינו הכלי והגוף שלו נמשך משם ב"ן [שם ב"ן] [ואפשר שעד"ז הוא מ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ' אמור (בדף ק"ד ע"א) גבי כל הנקרא בשמי.

while its outer dimension, that is, its vessel and body, is drawn from the Name Ban [and it is possible that what the Ramaz writes in Parshas Emor (on page 104a), regarding "Everyone who is called by My Name," is along these lines,

שכתב בשם ספר הלקוטים שלכל אדם יש לו שני שמות כו' ע"ש. והיינו כדלקמן שהאדם כלול מבי הבחינות דתהו ותיקון].

for he writes, citing Sefer HaLikkutim, that every person has two names, etc.; see there. And this is as [will be explained] below, that man is composed of the two levels of Tohu and Tikkun];

ובין דרך כלל הפנימיות דבי"ע הן הנשמות והמלאכים שיש בהן בחי' הביטול לפי שנתהוו מבחי' and in general: the inner dimension of Beriah, Yetzirah and Asiyah is the souls and the angels, which possess the quality of bittul, because they came into being from the level of

התיקון שכבר נתקן שם ב"ן [שם ב"ן] ע"י מ"ה [שם מ"ה], והחיצוניות הם היכלות דנוגה שהם בחי' יש כו' שנמשך מרפ"ח ניצוצים ושבה"כ [ושבירת הכלים] שעדיין לא נתקנו כו'.

Tikkun, where the Name Ban has already been rectified through Mah; and the outer dimension is the chambers (heichalos) of nogah, which are the level of yesh, etc., drawn from the 288 sparks and the shattering of the vessels that have not yet been rectified, etc.

ועמ"ש מענין אותיות דמ"ה [דשם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] ע"פ ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר כו' ובביאור ע"פ מי מנה עפר יעקב:

And see what is written on the subject of the letters of Mah and Ban on the verse "And under His feet was like the work of a sapphire brick," etc., and in the explanation of the verse "Who has counted the dust of Yaakov."

8 ב והנה האדם כלול מבי הבחי' דתהו ותיקון. שנפשו האלקית נמשכה מבחי' שם מ"ה [שם מ"ה] דתיקון

2. Now, man is composed of the two levels of Tohu and Tikkun: his G-dly soul is drawn from the level of the Name Mah of Tikkun,

ולכן היא בעצם בבחינות ביטול. והנה"ב [והנפש הבהמית] והגוף נמשכו משבה"כ [משבירת הכלים] דתהו. ואדרבה הגוף ונה"ב [ונפש הבהמית] הם בבחי' א' למטה יותר מדצ"ח [מדומם צומח חי].

and therefore it is in its essence at the level of self-nullification (bittul); while the animal soul and the body are drawn from the shattering of the vessels of Tohu. And on the contrary: in one respect the body and the animal soul are lower than the inanimate, the vegetative and the animal.

כי הנה יש כמה מדרגות בענין הביטול והפירוד שצבא השמים לך משתחווים שיש בהם בחי' הביטול וכן הבהמות והחיות אינם בחי' נפרד לגמרי

For there are several gradations in the matter of bittul and separateness: "the host of heaven bow down to You," for they possess the quality of bittul; and likewise, domestic animals and wild beasts are not entirely separate,

שהרי אין בהם עוברי עבירה מה שאין כן האדם מצד גופו ונפשו הבהמית הוא בחינת נפרד יותר שהרי יכול לעבור עבירה.

for among them there are none who transgress. Whereas man, from the side of his body and his animal soul, is more separate, for he is able to commit a transgression.

9 וזהו אחר למעשה בראשית שהוא סוף כל המדרגות להיות יש ודבר בפני עצמו וכמ"ש בס"ב [בספר של בינונים] פכ"ד שהעובר אפילו על עבירה קלה הוא בתכלית הפירוד מאחדותו ית' יותר מסט"א [מסטרא אחרא] וכל הקליפות כו' ע"ש באריכות.

And this is "behind the work of creation": he is the last of all the gradations, in being a "something" and a thing in its own right; as is written in Sefer Shel Beinonim, chapter 24, that one who transgresses even a light transgression is utterly separated from His unity, may He be blessed, more than the sitra achra (the other side) and all the kelipos, etc.; see there at length.

ומצד נפשו האלהית הוא בטל בתכלית והוא בחי' קדם למע"ב [למעשה בראשית] (ועמ"ש עוד מענין גוף האדם ונשמתו בפ' בראשית ע"פ וייצר כו').

And from the side of his G-dly soul he is utterly nullified, and this is the level of "before" the work of creation. (And see further what is written on the subject of man's body and soul in Parshas Bereshis, on the verse "And He formed," etc.)

אך דרך פרט גם על נפש האלקית עצמה שמבחינת עולם התיקון נאמר אחר וקדם צרתני, כי

But in particular, even concerning the G-dly soul itself, which is from the level of the World of Tikkun, it is said, "Behind and before You formed me." For

הנה התיקון הוא אחר עולם התהו שקדם לו גם במעלה ומדרגה אלא שנפל בשבה"כ [בשבירת הכלים], כי ס"ג [שם ס"ג] הוא למעלה ממ"ה [משם מ"ה] אלא שנפל בשם כ"ן [שם כ"ן] בבחי' יש.

Tikkun comes after the World of Tohu, which preceded it also in stature and rank, except that it fell in the shattering of the vessels; for Sag is higher than Mah, except that it fell into the Name Ban, at the level of yesh.

והתיקון הוא חיבור מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] דהיינו שגם כ"ן [שם כ"ן] שהוא בבחי' יש יהיה בבחי' מ"ה [שם מ"ה] על ידי התהפכות חשוכא לנהורא כו'

And Tikkun is the joining of Mah and Ban: that is, that Ban too, which is at the level of yesh, should be at the level of Mah, through the transformation of darkness into light, etc.

והוא בחי' המכרר בירורים כבי"ע בכל ששת ימי המעשה (עמ"ש סד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים ובמ"א ע"פ שמע ישראל שם ע' ובביאור ע"פ אז ישיר ישראל כו' עלי באר),

And this is the level that carries out the refinements (beirurim) in Beriah, Yetzirah and Asiyah throughout the six workdays (see what is written at the end of the discourse beginning "And behold, we were binding sheaves," and elsewhere on the verse "Hear, O Israel," there, [on the letter] ayin, and in the explanation of the verse "Then Israel sang," etc., "Spring up, O well");

ונמצא התיקון הוא ג"כ מעולם התהו ורפ"ח ניצוצין כמ"ש ורוח אלקים מרחפת מת רפ"ח והוא בחי' מת ושבירה

it follows that Tikkun too is from the World of Tohu and the 288 sparks, as it is written, "And the spirit of G-d hovered (merachefes)" — [read as] mes rapach, "dead, 288" — which is the level of death and shattering;

ומזה נעשה התיקון כבי"ע כמ"ש אח"כ ויאמר אלקים יהי אור חכמה. וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] דעתיק דתקון דאצי' לקח ה' ראשונות דכתר דכ"ן [דשם כ"ן] כו'

and from this the Tikkun is made in Beriah, Yetzirah and Asiyah, as it is written afterward, "And G-d said, 'Let there be light'" — Chochmah (wisdom). And as is written in Etz Chaim, that Atik of the Tikkun of Atzilus took the first five [Sefiros] of the Keser (Crown) of Ban, etc.

ולכן גם נפש האלקית מצד התקון נק' בחי' אחר לגבי עולם התהו שמרפ"ח ניצוצים ששרשן מס"ג [משם ס"ג] שלמעלה ממ"ה [משם מ"ה] כנ"ל, וגם על נפש השכלית הבהמית שבאדם שייך לומר אחר וקדם צרתני לגבי דצ"ח [דומם צומח חי].

Therefore the G-dly soul too, from the standpoint of Tikkun, is called the level of "behind" in relation to the World of Tohu, which is from the 288 sparks, whose root is from Sag, which is above Mah, as mentioned above. And also regarding the rational animal soul in man it is fitting to say, "Behind and before You formed me," in relation to the inanimate, the vegetative and the animal.

כי הנה בסדר המאמרות קדמו דצ"ח [דומם צומח חי] למדבר כו' והיינו כי התיקון הוא ממטה למעלה דצח"מ [דומם צומח חי מדבר], והאדם שהוא המדבר העליון מכולם משא"כ בתהו דומם הוא למעלה מהצומח והצומח מהחי כו'

For in the order of the Utterances, the inanimate, vegetative and animal preceded the speaking [being], etc. And this is because Tikkun goes from below upward — inanimate, vegetative, animal, speaking — and man, who is the speaker, is the highest of them all; whereas in Tohu the inanimate is higher than the vegetative, and the vegetative than the animal, etc.

ולכן כתיב בקרבנות ברית מלח עולם כו' אע"פ [אף על פי] שהמלח הוא דומם וע' מזה בלקוטי תורה מהאריז"ל [מהאר"י זכרוננו לברכה] פ' ויקרא

And therefore it is written regarding the offerings, "an everlasting covenant of salt," etc., even though salt is inanimate; and see on this in the Likkutei Torah of the Arizal, Parshas Vayikra;

אך בשרשו גבוה מאד ומלח הוא גבורות דאבא כו' (וע' בזהר ויחי דרמ"א ע"ב מענין מלח ועמ"ש בד"ה ולא תשכית מלח).

but in its root it is very high, and salt is the Gevuros (restraints) of Abba, etc. (And see in the Zohar, Vayechi, page 241b, on the subject of salt; and see what is written in the discourse beginning "And you shall not omit the salt.")

ולכן גם הנפש השכלית עם היותה גבוה במעלה מדצ"ח [מדומם צומח חי] ושרשה מבחי' פני אדם כמ"ש ודמות פניהם פני אדם ונקרא קדם

Therefore the rational soul too — although it is higher in stature than the inanimate, vegetative and animal, and its root is from the level of the face of man, as it is written, "And the likeness of their faces was the face of a man," and it is called "before" —

היינו מצד יציאתן והתהוותן ע"י העשרה מאמרות שנמשכו מע"ס [מעשר ספירות] דתיקון אבל בשרשם בתהו הדצ"ח [הדומם צומח חי] גבוהים יותר ולכן נקרא אחור למע"ב [למעשה בראשית]:

this is with regard to their emergence and coming into being through the Ten Utterances, which were drawn from the Ten Sefiros of Tikkun; but in their root in Tohu the inanimate, vegetative and animal are higher, and therefore it is called "behind the work of creation."

10 ג ועפ"ז [ועל פי זה] יובן ענין לכו לחמו בלחמי. פי' לחמי היינו מ"ש כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם האדם בה' הידיעה

3. According to this, the meaning of "Come, eat of My bread" will be understood. The explanation: "My bread" is what is written, "For by everything that comes forth from the mouth of Havayah does man live" — "the man" (ha'adam), with the definite article,

היינו אדם דלעילא מלכות דאצילות שנקרא ג"כ אדם כמ"ש בזהר עד דלא אתברי פרצופא כו' meaning the supernal Adam, Malchus (sovereignty) of the World of Atzilus (Emanation), which is also called "Adam," as is written in the Zohar, "Before the form was created," etc.;

וכמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ אלה מסעי המתחיל לבאר ענין המסעות, והיינו בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] המשכת החיות בהתחלקות כמ"ש עיני ה' וכתוב תהיינה אנך קשובות כו'.

and as is written on this also in the explanation of the verse "These are the journeys," the one that begins "To explain the matter of the journeys." And this is the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), the drawing down of life-force (chayus) in a differentiated way, as it is written, "The eyes of Havayah," and it is written, "Let Your ears be attentive," etc.

11 והנה מוצא פי הוי' יש בו ב' פירושים הא' הוא כפשוטו דמוצא פי ר"ל [רוצה לומר] מה שכבר יצא מפי ה' התפשטות החיות מרוח פיו בעשרה מאמרות שנברא העולם והיינו מבחי' ע"ס [עשר ספירות] שבמלי דאצילות שם ב"ן [שם ב"ן].

Now, "that which comes forth (motza) from the mouth of Havayah" has two interpretations. The first is according to its plain meaning: "that which comes forth from the mouth" means that which has already gone forth from the mouth of Havayah, the spreading forth of the life-force (chayus) from the breath of His mouth in the Ten Utterances with which the world was created; and this is from the level of the Ten Sefiros within Malchus (sovereignty) of the World of Atzilus (Emanation), the Name Ban.

12 והבי' דמוצא לשון מקור כמו מוצא מים היינו שהמקור של ע"ס [עשר ספירות] דב"ן [דשם ב"ן] הוא בחי' שם ס"ג [שם ס"ג]

The second: motza is a term for "source," as in motza mayim, "a source of water": meaning that the source of the Ten Sefiros of Ban is the level of the Name Sag,

שהוא שרש עולם התהו עולם הנקודים ששרשו מבחי' פה דא"ק [דאדם קדמון]. והעינים דא"ק [דאדם קדמון] בהסתכלותן עשו כלים לאורות הפה דא"ק [דאדם קדמון] והוא ענין עולם הנקודים כו'.

which is the root of the World of Tohu, the World of Nekudim (Points), whose root is from the level of the mouth of Adam Kadmon. And the eyes of Adam Kadmon, through their gazing, made vessels for the lights of the mouth of Adam Kadmon; and this is the matter of the World of Nekudim, etc.

13 ולכן יחיה האדם דלעילא עי"ז כי הנה א"ק [אדם קדמון] נקרא אדם דבריאה, ועולם התהו הוא בחי' יצירה שיצירה הוא בחי' גילוי ההעלם והיינו האורות הנמשכים מא"ק [מאדם קדמון] ע"י ההבלים דאח"פ [דאזון חוטם פה].

Therefore the supernal Adam "lives" through this. For Adam Kadmon is called "the Adam of Beriah (Creation)"; and the World of Tohu is the level of Yetzirah (Formation), for Yetzirah is the level of the revelation of what is hidden, namely the lights drawn from Adam Kadmon through the breaths of the ears, nose and mouth.

ואצ"י שהוא עולם התיקון נקרא אדם דעשייה לפי שהוא בחי' אורות בכלים ושרשו הוא רק הארה דרך מצחא דא"ק [דאדם קדמון] וע"כ יחיה האדם דתיקון ע"י בירורים. שממוצא פי ה' שהם מבחי' יצירה שלמעלה מעשייה.

And Atzilus, which is the World of Tikkun, is called "the Adam of Asiyah (Action)," because it is the level of lights in vessels, and its root is only a glimmer [shining] by way of the forehead of Adam Kadmon. Therefore the Adam of Tikkun "lives" through refinements from "that which comes forth from the mouth of Havayah," which are from the level of Yetzirah, which is above Asiyah.

14 וזהו ענין התורה ומצות שנקראו לחמי'. והיינו לפי שכל המצות מעשיות הם בירור בחי' נוגה ששרשו מעולם התהו וממשיך עי"ז רצון העליון

And this is the matter of the Torah and the mitzvos, which are called "My bread." That is because all the practical mitzvos are the refinement of the level of nogah, whose root is from the World of Tohu; and through this one draws down the Supreme Will (ratzon),

שהוא בחי' כתר עליון אשר כלול ג"כ מכתר דתהו כמבואר לעיל והמשכה זו הוא בבחי' מלי' דאצילות
[וכמ"ש במ"א ע"פ ומספר את רובע ישראל ע"ש]

which is the level of the Supreme Keser (Crown), which also includes the Keser of Tohu, as explained above; and this drawing down is into the level of Malchus (sovereignty) of the World of Atzilus (Emanation) [as is written elsewhere on the verse "And the number of the fourth part of Israel"; see there.

וזהו שוקיו עמודי שש ופי' במדרש רבה (פרשת קדושים פרשת כ"ה). זה העולם שנברא בששת ימי בראשית
והיינו

And this is [the meaning of] "His legs are pillars of shesh (marble)," which is explained in Midrash Rabbah (Parshas Kedoshim, chapter 25): "This is the world, which was created in the six days of creation." And this means

כי שוקיו קאי על עוסקי במצות שנקראו תמכין ומעשה המצות הם בדברים שנבראו בששת ימ"ב [ימי
בראשית] ור"ל [ורוצה לומר] שהם קודמים לבריאת האדם שהוא אחרון למעשה בראשית כנ"ל ועיין מענין
שוקיו כו'

that "His legs" refers to those engaged in the mitzvos, who are called "supporters" (tamchin), and the doing of the mitzvos is with things that were created in the six days of creation; that is to say, they precede the creation of man, who is last in the work of creation, as mentioned above. And see on the subject of "His legs," etc.,

כפ' מצורע (דנ"ג ע"ב) ובפרשה נשא (דקמ"ג א') ובפ' פנחס דרל"ו א' וזהו שע"ז יחיה האדם דלעילא מלי'
דאצילות כנ"ל.

in Parshas Metzora (page 53b), in Parshas Nasso (page 143a) and in Parshas Pinchas, page 236a.] And this is [the meaning of the statement] that through this the supernal Adam, Malchus of Atzilus, "lives," as mentioned above.

וזהו ענין להוסיף אורות באצילות כי באצילות האור מוגבל בכלים וכדי להוסיף צ"ל מלמעלה יותר,
ומזה נמשך ג"כ תוספת אורות בגן עדן.

And this is the matter of adding lights in Atzilus: for in Atzilus the light is limited within the vessels, and in order to add, it must be from higher up; and from this there is drawn also an addition of lights in Gan Eden.

שזהו ענין שכר מצוה מצוה שהשכר מצוה נמשך מהמצוה עצמה, שהשכר היא בגן עדן העליון כבריאה נהנין מזיו כו' ואין הנאה והשגה

For this is the meaning of “the reward of a mitzvah is the mitzvah”: the reward of a mitzvah is drawn from the mitzvah itself. For the reward is in the Upper Gan Eden, in Beriah (Creation) — “they delight in the radiance,” etc. — and there is no delight and apprehension

אלא באור הבוקע חוץ להכלים משא"כ כשהכלי מכסהו כו' פי' שבאצילות האור מלובש בכלי שהכלי מסתרת על האור וא"כ מה שנמשך דרך הכלים בג"ע [בגן עדן] היא

except in light that breaks through outside the vessels, which is not so when the vessel covers it, etc. That is: in Atzilus the light is encloded in a vessel, and the vessel conceals the light; if so, what is drawn through the vessels into Gan Eden is

רק הארה מצומצמת אכן ע"י שמוסיפים אורות בכלים דאצילות שהם אורות דתהו ע"י בוקעים האורות את הכלים ונמשך תוספת אור בג"ע [בגן עדן] כו'

only a contracted glimmer. However, through adding lights in the vessels of Atzilus, which are lights of Tohu, through this the lights break through the vessels, and an addition of light is drawn into Gan Eden, etc.

(ועמ"ש מזה בפי' שלח ע"פ טובה הארץ בענין פי' ארץ זבת חלב ודבש), וזהו אשר קדשנו במצותיו וצונו ונמשך מזה ג"כ למטה באדם רצון העליון בכל מאדך

(And see what is written on this in Parshas Shelach on the verse “The land is good,” on the meaning of “a land flowing with milk and honey.”) And this is [the meaning of] “Who has sanctified us with His commandments and commanded us.” And from this the Supreme Will is drawn also below, into man: “with all your might,”

כי בכל נפשך הוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ובכל מאדך בחי' סובב שאינו מוגבל תוך הכלי אלא כלה שארי ולבבי לצאת מן הכלים

for “with all your soul” is the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), and “with all your might” is the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), which is not limited within the vessel; rather, “my flesh and my heart pine away,” to go out of the vessels.

והיינו ע"י שממשיך רצון העליון שלמעלה מהאצילות ע"י תורה ומצות לכן נמשך בחי' רצון זה גם כן בנפש וזהו לכו לחמו בלחמי.

And this is through one's drawing down the Supreme Will, which is above Atzilus, through Torah and mitzvos; therefore this level of will is drawn into the soul as well. And this is "Come, eat of My bread."

15 והמשכת רצון העליון זה בנפש זהו ענין וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל. כי

And the drawing down of this Supreme Will into the soul is the meaning of "And Moshe spoke to the heads of the tribes (matos) of the children of Israel." For

הנה מטות הם השבטים ד' דגלים יהודה פני אריה אל הימין כו' והם מבחי' התיקון ובשם אלקינו נדגול.

the matos are the tribes, the four banners — Yehudah, "the face of a lion on the right," etc. — and they are from the level of Tikkun, and "in the name of our G-d we raise our banners."

והם בחי' המדות הנמשכים מהבינה ודעת י"ב גבולי אלכסון כו'. וראשי המטות היינו הרצון שלמעלה מהבינה ודעת

And they are the level of the emotive attributes (middos) drawn from Binah (understanding) and Daas (knowledge), "twelve diagonal boundaries," etc. And "the heads of the tribes" is the will that is above Binah and Daas

(ונק' ראש כענין גלגלתא דחפא על מוחא כו' וכמ"ש במ"א), והוא הנמשך מבחי' משה דעת עליון שהוא יסוד אבא והוא הממשיך בחינת רעותא דליכא

(and it is called "head" in the sense of "the skull that covers over the brain," etc., as is written elsewhere); and it is drawn from the level of Moshe, the Supernal Daas, which is Yesod (foundation) of Abba; and he is the one who draws down the level of "the desire of the heart" (re'usa deliba),

כי אבא יונק ממזל השמיני ונוצר אותיות רצון והוא רצון העליון שלפני האצילות כי בחכמה יבנה בית שהוא שרש האצילות כו'.

for Abba draws from the eighth mazal, and notzer [has] the letters of ratzon (will); and this is the Supreme Will that precedes Atzilus, for "through wisdom (chochmah) a house is built," which is the root of Atzilus, etc.

(ועמ"ש מענין נוצר חסד אותיות צנור ואותיות רצון שהוא בחי' משה בפי' יתרו בד"ה מראיהם ומעשיהם, ועמ"ש ע"פ בשלח פרעה גבי ענין לעושי רצונו עאכ"ו [על אחת כמה וכמה] ועיין בזהר פי' יתרו)

(And see what is written on the subject of notzer chesed ("keeping kindness"), the letters of tzinor (channel) and the letters of ratzon (will), which is the level of Moshe, in Parshas Yisro, in the discourse beginning "Their appearance and their workings"; and see what is written on the verse "When Pharaoh sent out," regarding the matter of "those who do His will, how much more so"; and see in the Zohar, Parshas Yisro)

(דפ"ח סע"ב [סוף עמוד ב] ודפ"ט ריש ע"א) ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם בשם האריז"ל [הארי"י זכרונו לברכה] ועמ"ש בביאור ע"פ ועשית ציץ כוי.

(at the end of page 88b and the beginning of page 89a), and in the Mikdash Melech there, citing the Arizal; and see what is written in the explanation of the verse "And you shall make a tzitz (headplate)," etc.

עוי"ל [עוד יש לומר] בענין וידבר משה אל ראשי המטות דהנה איתא ברבות (ס"פ לך לך פמ"ז) גבי כל אלה שבטי ישראל כוי

It may further be said, regarding "And Moshe spoke to the heads of the tribes": it is stated in [Midrash] Rabbah (end of Parshas Lech Lecha, chapter 47), on "All these are the tribes (shivtei) of Israel," etc.,

אבל אלו מטות (כלומר חזקים כמטה הזה) כד"א [כמה דאת אמר] שבועות מטות אומר סלה (בחבקוק סי' ג') ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה בפסוק הנה מטתו שלשלמה מטותיו ושבטיו כמד"א [כמה דאת אמר] שבועות מטות.

"but these are matos" (that is to say, strong like this staff), "as it says, 'Oaths to the tribes (matos), the word, Selah'" (in Chavakuk, chapter 3); and in Shir HaShirim Rabbah, on the verse "Behold, the bed (mitaso) of Shlomo": "his matos and his shevatim, as it says, 'Oaths to the matos.'"

וענין החיזוק היינו כמ"ש במ"א בד"ה ראה אנכי נותן בענין משכיל לאיתן איתן מלשון חיזוק

And the matter of strength is as is written elsewhere, in the discourse beginning "See, I set before you," on the subject of "A maskil of Eisan": eisan is a term of strength,

כמו איתן מושבך כו' ע"ש וגם כמ"ש בד"ה צו כו' את קרכני לחמי בענין עצמות גידין שעצמות הוא בבחי' דעת התקועה בחוץ.

as in "Strong (eisan) is your dwelling place," etc.; see there. And also as is written in the discourse beginning "Command, etc., My offering, My bread," on the subject of bones [and] sinews: that the bones are at the level of Daas (knowledge) that is firmly fixed.

וזהו ענין שבועות מטות וכדפי' ברבות במדבר ס"פ י"ג שכשם שנשבע הקב"ה לאבות כך נשבע לשבטים.

And this is the meaning of "Oaths to the tribes," as is explained in [Midrash] Rabbah, Bamidbar, at the end of chapter 13: that just as the Holy One, blessed be He, swore to the Patriarchs, so He swore to the tribes.

16 והנה פי' וענין אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם מבואר במ"א בד"ה ביום השמיני עצרת שהוא המשכה מבחי' ימי קדם שלמעלה מהחכמה כו'

Now, the meaning and substance of "which You swore to our fathers from the days of old (kedem)" is explained elsewhere, in the discourse beginning "On the eighth day, an assembly": that it is a drawing down from the level of "the days of old," which are above Chochmah (wisdom), etc.;

ע"ש והמשכה זו היא ג"כ להשבטים וכמ"ש בפ' נשא (קליד ב') דמכאן אשתלשלו י"ב תחומין כו' ל"ב שבטי אבהתא ה"ד [הדא הוא דכתיב] אשר נשבעת לאבותינו.

see there. And this drawing down is also to the tribes, as is written in Parshas Nasso (134b): "From here the twelve boundaries descended, etc., to the twelve tribes of the fathers; as it is written, 'which You swore to our fathers.'"

(וע' בפ' וישלח דקע"ו סע"א [סוף עמוד א] ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ועמ"ש ע"פ וירד הגבול כו') והמשכה זו זהו ענין וידבר משה אל ראשי המטות שהוא הממשיך בחינת שבועות מטות בחינת אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם

(And see Parshas Vayishlach, at the end of page 176a, and the Mikdash Melech there; and see what is written on the verse "And the border shall go down," etc.) And this drawing down is the meaning of "And Moshe spoke to the heads of the tribes": he is the one who draws down the level of "Oaths to the tribes," the level of "which You swore to our fathers from the days of old"

(ועמ"ש סדי"ה וישכם לבן בענין וינשק לבניו כו' ע"ש) ומזה נמשך שיהיו חזקים כמטה הזה כו' בחי' איתן כו'

(and see what is written at the end of the discourse beginning "And Lavan rose early," on the matter of "and he kissed his sons," etc.; see there). And from this it comes about that they are strong like this staff, etc., the level of eisan (strength), etc.

וזהו אמר סלה דכ"מ [דכל מקום] שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק ועיין מענין סלה בפ' ויקרא (ד"כ סעי"א [סוף עמוד א]), גם מטות י"ל [יש לומר] המשכה מבחי' עץ החיים ועיין מ"ש במ"א ע"פ ואתה הרם את מטך כו'

And this is "the word, Selah": for wherever netzach, selah or va'ed is said, it has no interruption. And see on the subject of selah in Parshas Vayikra (at the end of page 20a). Also, matos can be explained as a drawing down from the level of the Tree of Life; and see what is written elsewhere on the verse "And you, lift up your staff," etc.,

ועיין ברבות וישב פרשה פ"ה גבי ומטך כו' ועמ"ש בפ"י שבטים שבטי י"ה עדות לישראל סעיף ה' בד"ה אלה פקודי המשכן.

and see [Midrash] Rabbah, Vayeshev, chapter 85, on "and your staff," etc.; and see what is written on the meaning of "tribes, the tribes of Yah, a testimony to Israel," in section 5 of the discourse beginning "These are the accounts of the Mishkan."

וע' בזח"א [בזהר חלק א] (ויצא קס"ב א') ע"פ ויקח לו יעקב מקל לבנה וברכות וישלח פע"י ע"פ

And see the Zohar, Part I (Vayetze, 162a), on the verse "And Yaakov took for himself a rod of poplar," and [Midrash] Rabbah, Vayishlach, chapter 76, on the verse

כי במקלי עברתי את הירדן. ועמ"ש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ במחוקק במשענותם ובד"ה כשברי לכם בפ"י מטה לחם.

"For with my staff I crossed the Jordan." And see what is written above in the explanation of the verse "With the lawgiver, with their staffs," and in the discourse beginning "When I break for you," on the meaning of "the staff of bread."

גם מטה לשון ממשלה ושררה כמו מטה עוזר כו' וזהו בחי' כי שרית עם אלקים.

Also, mateh is a term of dominion and rule, as in "the staff of your strength," etc.; and this is the level of "for you have prevailed with G-d."

17 ומזה יש להבין ענין וידבר משה אל ראשי המטות שמשם הוא הממשיך בהם בחי' זו.

From this one can understand the meaning of "And Moshe spoke to the heads of the tribes": Moshe is the one who draws this level into them.

ועי"ז נמשך לאמר זה הדבר. פי' ע"ד מ"ש והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום ודברת בהם

And through this, "saying: This is the thing" is drawn forth. The meaning is along the lines of what is written, "And these words which I command you this day shall be ... and you shall speak with them (bam)":

דהיינו במה שדבר משה בעצמו זה ג' אלפים שנה תדבר וזהו ודברת בהם. בהם דייקא.

that is, with what Moshe himself spoke, now three thousand years [ago], you shall speak; and this is "and you shall speak with them" — "with them," specifically.

וכי"ז [וכל זה] ע"י רעותא דלבא שהוא למעלה ממקום וזמן ודברי ממש אשר שמתו בפיו משא"כ כל הנביאים נתנבאו בכה בחי' כדמותנו כו':

And all this is through "the desire of the heart" (re'usa deliba), which is above place and time; and [it is] actually "My words, which I have placed in your mouth." This is not so with all the prophets, who prophesied with "Thus" (koh), the level of "after our likeness" (kidmuseinu), etc.

18 ד איש כי ידור נדר, שידור בדבר הנדור, שדבר הנדור כמו קרבן הוא ע"י שמקדישו בפה ואח"כ הקרבן מעלה אותו כמ"ש תמים יהיה לרצון וכתוב עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי.

4. "When a man vows a vow" — that he vow by a vowed object. For a vowed object, such as an offering, is [made so] through his consecrating it by mouth; and afterward the offering elevates him, as it is written, "It shall be perfect, to be accepted (leratzon)," and it is written, "Their burnt-offerings and their sacrifices shall be accepted (leratzon) upon My altar."

והטעם שצריך להקדישו בפה תחלה דייקא. הוא כי עם היות שהקרבן שרשו גבוה יותר דהיינו ששרשו מבחי' מוצא ומקור פי' ה' מעולם התהו.

And the reason that one must specifically first consecrate it by mouth is this: although the offering's root is higher, that is, its root is from the level of the motza, the source, of the mouth of Havayah, from the World of Tohu,

אך לפי שנפל למטה בשבה"כ [בשבירת הכלים] לכן א"א לו להתעלות לשרשו אלא ע"י שהאדם שיש בו נפש אלהית שהוא משם מ"ה [שם מ"ה] המברר מקדישו תחלה. ועי"ז נותן בו אור מקיף ע"י הפה.

nevertheless, because it fell below in the shattering of the vessels, it is therefore impossible for it to ascend to its root except through man, who has in him a G-dly soul, which is from the Name Mah, the one that refines, consecrating it first. And through this he imparts to it an encompassing light (or makif) by means of the mouth.

שמדבור האדם נעשה אור מקיף (וכמ"ש במ"א בענין ואשים דברי בפ"ך ובצל ידי כסיתך וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] ח"א [חלק א'] ספ"ה. ועמ"ש בפ' שמות ע"פ מי שם פה לאדם.

For from a person's speech an encompassing light is made (as is written elsewhere on the matter of "And I have placed My words in your mouth, and in the shadow of My hand I have covered you," and as is written in Sefer Shel Beinonim, Part I, end of chapter 5. And see what is written in Parshas Shemos on the verse "Who has given man a mouth?"

והאור מקיף מגביה ומעלה וכמ"ש בד"ה המגביהי לשבת בפ' מקץ. ולכן עי"ז נותן כח להיות מתעלה הבהמה מנוגה וליכלל בשרשה שמעולם התהו ממוצא הפה כו').

And the encompassing light lifts up and elevates, as is written in the discourse beginning "Who is raised up to dwell [on high]," in Parshas Miketz. Therefore through this he gives power for the animal to be elevated from nogah and to be included in its root, which is from the World of Tohu, from "that which comes forth from the mouth," etc.)

וענין זה שמדבור האדם נמשך בחי' מקיפים. הוא ע"ד מ"ש בע"ח [בעץ חיים] שמהקו וחוט שנמשך אחר הצמצום ממנו נמשכים ומתעגלים העגולים, ומקיפים ועגולים ומקיפים אלו הם מקיפים ג"כ על סיום הקו בתחתית היושר.

And this matter, that encompassing lights are drawn from a person's speech, is along the lines of what is written in Etz Chaim: that from the kav (line of light) and thread that was drawn after the tzimtzum (contraction), from it the circles (igulim) are drawn and become rounded, and encompassing lights; and these circles and encompassing lights encompass also the end of the kav, at the bottom of the "straight" (yosher).

ועד"ז יש כח באדם שמבחי' היושר להמשיך העגולים ומקיפים שנמשכו מהקו שהוא שרש בחי' יושר כו'.

In the same way, man, who is from the level of yosher, has the power to draw down the circles and encompassing lights that were drawn from the kav, which is the root of the level of yosher, etc.

וזהו ענין שע"י שמקדיש הקרבן בפה ממשיך בו בחי' המקיף. ומ"מ אין נותן בו אלא אור מקיף

And this is the matter that by consecrating the offering by mouth he draws into it the level of the encompassing [light]. Nevertheless, he imparts to it only an encompassing light,

אבל בפנימיותו אינו יכול להגיע מפני שפנימיותו של הקרבן וחיותו הוא גבוה ממנו (וענין זה הוא ע"ד שנתבאר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער ספירת העומר פ"ג [פרק ג'] שע"י ספירת העומר והברכה אנו ממשיכים אור מקיף

but its inner dimension he cannot reach, because the inner dimension of the offering and its life-force (chayus) are higher than he is. (And this matter is along the lines of what is explained in Pri Etz Chaim, Gate of the Counting of the Omer, chapter 3: that through the counting of the Omer and the blessing we draw down an encompassing light,

אמנם אור פנימי אין אנו יכולים להמשיך עתה כי זה לא היה נמשך רק בזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] היה קיים ע"י מנחת שעורים שהי' [שהיה] קרב כו' ע"ש. ושעורה היא מאכל בהמה כמ"ש במ"א)

but an inner light we cannot draw down now, for that was drawn down only when the Holy Temple stood, through the barley meal-offering that was offered, etc.; see there. And barley is animal food, as is written elsewhere.)

אלא שהפנימי' [שהפנימיות / שהפנימית] מתגלה ונמשך ע"י הקרבן כו' וכדלקמן, ועד"ז הוא ענין הנדר. שנדרים סייג לפרישות.

Rather, the inner dimension is revealed and drawn down through the offering, etc., as [will be explained] below. And along these lines is the matter of the vow: for "vows are a fence for abstinence."

שמחמת שמשער בנפשו שלא יוכל להעלות המאכל לשרשו ממוצא פי כו' ע"י אכילתו מפני שמקושר בגשמיות (ועמ"ש בד"ה כה תברכו בפ' נשא).

For since he judges within himself that he will not be able to elevate the food to its root, from "that which comes forth from the mouth," etc., by eating it, since he is bound up with physicality (and see what is written in the discourse beginning "Thus shall you bless," in Parshas Nasso),

לכן פורש ממנו. ומגביה המאכל על ידי שנודר ממנו ומתפיסו בדבר הנדור באמרו הרי עלי כקרבן שעייז ממשיך בו אור מקיף משרשו הנעלה ממוצא הפה.

therefore he separates himself from it, and raises up the food by vowing [to abstain] from it and attaching it to a vowed object, saying, "Behold, it is upon me like an offering"; for through this he draws into it an encompassing light from its lofty root, from "that which comes forth from the mouth."

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל הנודר כאילו נודר בחיי המלך. היינו שכל המקיפים נמשכים מבינה ובינה הוא חיי המלך [ועי' ברע"מ [ברעיא מהימנא] ס"פ יתרו דצ"א ע"ב].

And this is what our Sages, of blessed memory, said: "Whoever vows is as though he vows by the life of the King." That is, all the encompassing lights are drawn from Binah (understanding), and Binah is "the life of the King" [and see the Raaya Mehemna, at the end of Parshas Yisro, page 91b].

19 וזהו ענין פרישות מביאה לידי קדושה. וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עד שידור בדבר הנדור דווקא. שכמו שהדבר הנדור

And this is the meaning of "abstinence leads to holiness." And this is what our Sages, of blessed memory, said: "...unless he vows by a vowed object," specifically. For just as the vowed object,

כמו הקרבן הוא מתעלה ע"י קדושת הפה שהאדם מקדישו שעייז ממשיך עליו אור מקיף וזהו לשון מקדיש.

like the offering, is elevated through the sanctity of the mouth, by a person consecrating it — for through this he draws upon it an encompassing light, and this is the meaning of the term makdish (consecrates) —

כמו הקדושין שהוא המשכת או"מ [אור מקיף] ועי' ז"א ח"כ דייקא יחוד, וביאה שהוא בחי' א"פ [אור פנימי] כו' [ועמ"ש מזה בד"ה וידבר דעשרת הדברות].

like kiddushin (betrothal), which is the drawing down of an encompassing light, and through this, specifically afterward, union and consummation, which is the level of inner light, etc. [And see what is written on this in the discourse beginning "And [G-d] spoke," of the Ten Commandments.]

כמ"כ [כמו כן] המקדיש הקרבן ע"י הפה ממשיך עליו אור מקיף ואח"כ כשמקריבים אותו ונעשה קרבן לה' נמשך בו א"פ [אור פנימי] ואז הוא מעלה את האדם כנ"ל.

So too, one who consecrates the offering by mouth draws upon it an encompassing light; and afterward, when it is offered and becomes an offering to G-d, inner light is drawn into it, and then it elevates the person, as mentioned above.

20 וכך בענין הנדר שע"י הדבור שמתפיסו בדבר הנדור דייקא ע"י ממשיך בו אור מקיף ומתעלה ע"י כו'

And so too with the vow: through the speech with which he attaches it specifically to a vowed object, through this he draws into it an encompassing light, and through this it is elevated, etc.

זהו ענין הנודרים לשם שמים שע"י אמרו נדרים סייג לפרישות. ומ"מ עכשיו צריך לומר בלי נדר:

This is the matter of those who vow for the sake of Heaven, about whom it was said, "Vows are a fence for abstinence." Nevertheless, nowadays one must say, "without a vow."

ואשה כי תדור נדר לה' כו' בנעוריה כו'

“And a woman, when she vows a vow to Havayah”

1 ואשה כי תדור נדר לה' כו' בנעוריה כו'. ואשה היא כנס"י [כנסת ישראל] מקור כל נשמות ישראל

“And a woman, when she vows a vow to Havayah,” etc., “in her youth,” etc. “And a woman” is the Congregation of Israel (Knesses Yisrael), the source of all the souls of Israel.

ולכן טעמו זקף גדול שמורה שהוא ממקום גבוה מאד. כמארו"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ישראל עלו במחשבה ה' בחכמה יסד ארץ.

And therefore its cantillation note is a zakef gadol, which indicates that it is from a very high place, as our Sages, of blessed memory, said, “Israel arose in [G-d's] thought”; “Havayah founded the earth with Chochmah (wisdom).”

(ועיין בזהר ר"פ בשלח) (דמ"ד א') ע"פ ושם אשה גדולה ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם, ועיין ברבות ויצא פ"ע ע"פ הגדולה לאה גדולה במתנותיה כו'

(And see the Zohar at the beginning of Parshas Beshalach) (page 44a) on the verse “And there was a great woman there,” and in the Ramaz's commentary there. And see [Midrash] Rabbah, Vayetzei, chapter 70, on the verse “the elder (hagedolah) [was] Leah”: great in her gifts, etc.;

ויהודה לעולם תשב כו' יוסף לשעה כו', ועמ"ש סד"ה ויגש אליו יהודה ובד"ה בכ"ה בכסליו בענין ה' קטנה רחל.

“And Yehudah shall abide forever,” etc.; Yosef for a time, etc. And see what is written at the end of the discourse beginning “And Yehudah approached him,” and in the discourse beginning “On the twenty-fifth of Kislev,” on the subject of the small hei, Rachel.

2 ועמ"ש בד"ה שיר השירים בענין שכינתא עילאה וזהו ה' גדולה. וזהו ענין כנס"י [כנסת ישראל] כמ"ש ע"פ אחת היא יונתי.

And see what is written in the discourse beginning “The Song of Songs,” on the subject of the supernal Shechinah (Shechinta ila'ah); and this is the large hei. And this is the meaning of the Congregation of Israel, as is written on the verse “She is one, my dove.”

וזהו ענין זקף גדול. עמ"ש ע"פ וזוקף לכל הכפופים ובד"ה אד' שפתי תפתח בענין וזוקף בשם. אך יש זקף קטן והוא ענין תשובה תתאה תשוב הי קטנה.

And this is the meaning of the zakef gadol. See what is written on the verse "and raises up (zokef) all who are bowed down," and in the discourse beginning "Ado-nai, open my lips," on the subject of "and he straightens up (zokef) at the Name." However, there is a zakef katan, and this is the lower teshuvah (return): tashuv hei, "the small hei returns."

3 ויש זקף גדול ענין תשובה עילאה והוא ע"ד שנתבאר לקמן בד"ה אלה מסעי בענין ואלה מסעיהם למוצאיהם ובד"ה יונתי בחגי בענין קומי לך.

And there is a zakef gadol, the matter of the higher teshuvah (return); and this is along the lines of what is explained below in the discourse beginning "These are the journeys," on the subject of "and these are their journeys according to their goings forth," and in the discourse beginning "My dove, in the clefts of the rock," on the subject of "Arise for yourself."

וזהו ביום ההוא אקים את סוכת דוד ועמ"ש בענין צדקה כל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

And this is [the meaning of] "On that day I will raise up the sukkah of David." And see what is written on the subject of charity: "every perutah joins together into a great sum."

וע"פ יתקע בשופר גדול ובענין שמו הגדול ולכן נק' כנס"י [כנסת ישראל] אשה כדכתיב ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי (בהושע סי' ב').

And [see] on the verse "A great shofar shall be blown," and on the subject of "His great Name." And therefore the Congregation of Israel is called "woman" (ishah), as it is written, "On that day, says Havayah, you will call [Me] Ishi (my Husband)" (in Hoshea, chapter 2).

וצריך להבין מהו ביום ההוא ולא עכשיו. ועיין מזה בגמרא רפ"ח דפסחים. דהנה שלשה גאולות הן (ועיין בפי' וישלח קס"ט סע"א [סוף עמוד א])

Now we need to understand: what is [meant by] "on that day," and not now? And see on this in the Gemara, at the beginning of chapter 8 of Pesachim. For there are three redemptions (and see Parshas Vayishlach, 169a, end of the side):

גאולה ראשונה בחי' חסד בזכות אברהם גאולה שניה בזכות יצחק ולכן לא היתה גאולה שלימה.

the first redemption was the level of Chesed (kindness), in the merit of Avraham; the second redemption was in the merit of Yitzchak; and therefore it was not a complete redemption.

גאולה שלישית בזכות יעקב (עיין מזה באלשיך בתהלים סי' כ"ד. שזהו ענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה]) (פ"ח [פרק ח'] דפסחים דפ"ח א') ע"פ והלכו עמים רבים כו'

The third redemption is in the merit of Yaakov (see on this the Alshich on Psalms, chapter 24). This is the meaning of the saying of our Sages, of blessed memory (chapter 8 of Pesachim, page 88a), on the verse "And many peoples shall go," etc.,

אל בית אלקי יעקב לא כאברהם שכתוב בו הר בהר ה' יראה ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית כו' ועיין מזה בפ' יתרו (דס"ט סע"ב [סוף עמוד ב]) ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם.

"to the house of the G-d of Yaakov": not like Avraham, of whom "mountain" is written, "On the mountain of Havayah it will be seen"; and not like Yitzchak, of whom "field" is written, as it is said, "And Yitzchak went out to meditate in the field"; but like Yaakov, who called it "house," etc. And see on this in Parshas Yisro (69b, end of the side), and in the Mikdash Melech there.

(פקודי רכ"א ב'. רל"ב א' ב') ועמ"ש מענין בית סד"ה השמים כסאי ובד"ה מזמור שיר חנכת הבית, ועמ"ש בד"ה יחיינו מיומים בענין ביום השלישי יקימנו.

(Pekudei, 221b; 232a-b.) And see what is written on the subject of "house" at the end of the discourse beginning "The heavens are My throne," and in the discourse beginning "A psalm, a song at the dedication of the House"; and see what is written in the discourse beginning "He will revive us after two days," on the subject of "on the third day He will raise us up."

והוא בחינת יעקב בחיר שבאבות ועמ"ש בד"ה כנשר יעיר כו' ה' בדד ינחנו וכתוב וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב.

And this is the level of Yaakov, the choicest of the Patriarchs. And see what is written in the discourse beginning "As an eagle stirs up," etc.: "Havayah alone did lead him"; and it is written, "And Israel dwelt in safety, alone, the fountain of Yaakov."

שהוא בחינת אמת כדכתיב תתן אמת ליעקב, והתורה נק' אמת כדכתיב תורת אמת היתה בפיהו קרוב ה' כו' באמת ואין אמת

For it is the level of truth, as it is written, "You will give truth to Yaakov." And the Torah is called truth, as it is written, "The Torah of truth was in his mouth"; "Havayah is near," etc., "in truth"; and there is no truth

אלא תורה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ברבות פ' צו פ"ז [פרק ז'] אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות כמ"ש (בהושע סי' ח') גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם.

but Torah. As our Sages, of blessed memory, said in [Midrash] Rabbah, Parshas Tzav, chapter 7: "The exiles are gathered in only in the merit of the Mishnayos," as it is said (in Hoshea, chapter 8), "Even though they study (yisnu) among the nations, now I will gather them."

ולהבין למה מדת יעקב נק' אמת וכי מדת אוי"ר [אהבה ויראה] מדת אברהם ויצחק אינם אמת ח"ו [חס ושלום]. גם מהו מדת יעקב באדם.

And [we need] to understand why the attribute of Yaakov is called truth: are the attributes of love and awe, the attributes of Avraham and Yitzchak, then not truth, G-d forbid? Also, what is the attribute of Yaakov in a person?

(ועיקר פ"י אמת אין ר"ל [רוצה לומר] הפך מן השקר לבד ח"ו [חס ושלום] אלא היינו כמ"ש וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו דהיינו הפך נהרות המכזבים במשנה פ"ח [פרק ח'] דפרה שהוא מה שנפסקים לפעמים, וע' בפ' בשלח)

(And the essential meaning of "truth" is not only the opposite of falsehood, G-d forbid; rather, it is as it is written, "and like a spring of water whose waters do not deceive (lo yechazvu)": that is, the opposite of the "deceiving rivers" (mechazvim) in the Mishnah, chapter 8 of Parah, which are those that sometimes stop flowing. And see Parshas Beshalach)

(מ"ד ב') ע"פ אל תכזב בשפחתך שהיה נשמתו מסטרא דנוק' [דנוקבא] שאין לו קיום כי הוא אתר דמשתני, (44b), on the verse "Do not deceive your maidservant": that his soul was from the side of Nukva (the feminine), which has no permanence, for it is "a place that changes";

ולכן הנהרות המכזבים פסולים לקידוש מי חטאת שצריך מים חיים ע"ד עץ החיים אתר דלא אשתני כמ"ש בפ' אמור ק"ז.

and therefore the "deceiving rivers" are unfit for sanctifying the waters of purification (mei chatas), which require living water, along the lines of the Tree of Life, "a place that does not change," as is written in Parshas Emor, 107.

וזהו ענין אני הוי' לא שנית. וזהו עיקר האמת. (ועמ"ש מזה בביאור ע"פ אלה מסעי).

And this is the meaning of "I, Havayah, have not changed." And this is the essence of truth. (And see what is written on this in the explanation on the verse "These are the journeys.")

וכך בגאולת מצרים שירה נקבה ולעתיד יהיה שיר לשון זכר שנאמר שירו לה' שיר חדש כמ"ש ברבות בשלח ס"פ כ"ג וע"ש בפ' בא ס"פ י"ח ליל שמורים כו' נס עובר

And so too, at the redemption from Egypt [the song was] shirah, a feminine [form], whereas in the Time to Come there will be shir, a masculine term, as it is said, "Sing to Havayah a new song (shir)," as is written in [Midrash] Rabbah, Beshalach, at the end of chapter 23. And see there, in Parshas Bo, at the end of chapter 18: "A night of watching," etc.; a passing miracle,

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] כו', ועמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' תשא (דקפ"ח ע"ב) בענין שיר זכר, ועמ"ש ע"פ שפת אמת תכון לעד בד"ה ושבתה הארץ שבת לה'.

but in the Time to Come, etc. And see what the Ramaz wrote in Parshas Tisa (188b) on the subject of the masculine shir; and see what is written on the verse "The lip of truth shall be established forever," in the discourse beginning "The land shall rest a Shabbos to Havayah."

והנה מענין שיעקב נק' אמת עיין בביאור ע"פ וידעת היום ועיין בפ' אחרי (ס"ו ב') מענין וזכרתי את בריתי יעקב כו'.

Now, on the subject of Yaakov being called truth, see the explanation on the verse "And you shall know this day"; and see Parshas Acharei (66b) on the subject of "And I will remember My covenant with Yaakov," etc.

ועיין ברבות ויצא פ"ע נטל הקב"ה שיחתן של אבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים אתה אמרת והיה הוי' לי לאלקים חייך כל טובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך איני נותן

And see [Midrash] Rabbah, Vayetzei, chapter 70: The Holy One, blessed be He, took the speech of the Patriarchs and made it a key to the redemption of the children. You said, "And Havayah shall be (vehayah) Elokim to me"; by your life, all the good things, blessings and consolations that I give to your children, I give

אלא בלשון הזה שנאמר והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים כו' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

only in this expression, as it is said, "And it shall be (vehayah) on that day, living waters shall go out from Jerusalem," etc.; "And it shall be (vehayah) on that day, a great shofar shall be blown."

הרי שכל בחינה דלעתיד זהו ע"ד בחי' וענין והיה הוי' לי לאלקים שאמר יעקב והיינו לפי שזהו ע"י התגלות עצמות אור א"ס ב"ה שלמעלי [שלמעלה] מעלי [מעלה / מעלת] מבחי' שם הוי' והוא מה שיתגלי [שיתגלה] לעי"ל [לעתיד לבוא]

We see, then, that every level of the Time to Come is along the lines of the level and the matter of “And Havayah shall be Elokim to me,” which Yaakov said. And this is because it comes through the revelation of the essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, which is far, far above the level of the Name Havayah; and this is what will be revealed in the Time to Come,

והיינו ע"י בחי' יעקב וכמ"ש מזה סד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך, ועמ"ש ע"פ המאמר [המאמר] פ' וישב (קפ"א ב') ירום מסטרא דאברהם כו'

and this is through the level of Yaakov, as is written on this at the end of the discourse beginning “Return, O Israel, to Havayah your G-d.” And see what is written on the saying in Parshas Vayeshev (181b): “He shall be exalted” — from the side of Avraham, etc.;

מאד מסטרא דיעקב וזהו ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם כו', ודוגמא לדבר מ"ש כי כאשר השמים החדשים כו' כן יעמוד זרעכם ושמכם.

“exceedingly” — from the side of Yaakov. And this is [the meaning of] “and also My covenant with Yitzchak, and also My covenant with Avraham,” etc. And an example of the matter is what is written, “For as the new heavens,” etc., “so shall your seed and your name endure.”

והנה יש ג' קוין תורה ועבודה וגמ"ח [וגמילות חסדים] ויעקב הוא בחי' תורה ויקם עדות ביעקב כו' ועמ"ש סד"ה וארא אל אברהם דאהוי"ר [דאהבה ויראה] הוא עדיין בחי' יש מי שאוהב

Now, there are three lines: Torah, avodah (service) and gemilus chassadim (acts of kindness); and Yaakov is the level of Torah: “He established a testimony in Yaakov,” etc. And see what is written at the end of the discourse beginning “And I appeared to Avraham,” that love and awe are still the level of “there is one who loves,”

אבל עסק התורה הוא ביטול לגמרי ואינו תופס מקו' כלל וזהו עיקר גילוי בחי' אמת

whereas occupation with Torah is complete self-nullification (bittul), and one takes up no room at all; and this is the essential revelation of the level of truth,

דהיינו כמו דכולא קמיה כלא חשיב כמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פלי"ה בהג"ה [בהגהה], והדרך שיזכה אדם לאור התורה הוא ע"י בחינת יעקב כמ"ש סד"ה מי מנה עפר יעקב:

that is, as in "All before Him is considered as nothing," as is written in Sefer Shel Beinonim [Tanya], chapter 35, in the gloss. And the way for a person to merit the light of the Torah is through the level of Yaakov, as is written at the end of the discourse beginning "Who has counted the dust of Yaakov."

4 ב דהנה כתיב הגידה לי שאהבה נפשי כו'. פי' נפשי שהוא ניצוץ אלהות שבכל אחד ואחד יש בו

2. For it is written, "Tell me, you whom my soul loves," etc. The meaning: "my soul," which is the spark of G-dliness that is in each and every one, has in it

בחי' אהבה לדבקה בו אף שאינו מרגיש כלל הוא מחמת שהנפש בגופו בגלות אצלו כמ"ש ואני בתוך הגולה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] גלו לאדום כו'

the quality of love, to cleave to Him. And though he does not feel it at all, this is because the soul in his body is in exile with him, as it is written, "And I was in the midst of the exile," as our Sages, of blessed memory, said, "They were exiled to Edom," etc.

והיא אהבה הטבעית שבכל אחד ואחד מישראל כאהבת הבן אל האב שאהבת הבן אל האב אינה כרשפי אש שהוא ברא כרעא דאכזה דבר בפ"ע [בפני עצמו].

And this is the natural love that is in each and every one of Israel, like the love of a son for his father. For the love of a son for his father is not like flashes of fire, for he is "a son, his father's leg," a thing by itself.

5 והנה אהבת הבן אל האב אף שהבן אינו מקבל נחת ותענוג רק שהוא צועק אל אביו שיקרב אותו אליו אעפ"כ [אף על פי כן] האב מקבל תענוג מזה וכל מה שהוא צועק יותר האב מקבל תענוג יותר,

Now, as for the love of a son for his father: even though the son receives no satisfaction and delight, but only cries out to his father to bring him close to him, nevertheless the father receives delight from this; and the more he cries out, the more delight the father receives.

וזהו אכלתי יערי שהוא ברכות שלפני ק"ש [קריאת שמע] עם דבשי שהוא ק"ש [קריאת שמע] שהוא ענין מתיקות ותענוג שלמעלה מצעקת הבן שרוצה שתשוב נפשו אליו אף שאין נפשו מרגשת כלל שבחי ניצוץ אלהות שבתוכו מעוטף ומלוכש מרצונות אחרים

And this is [the meaning of] "I have eaten my honeycomb (yaari)," which is the blessings before the Shema, "with my honey," which is the Shema: this is the matter of the sweetness and delight Above from the cry of the son who wants his soul to return to Him, even though his soul does not feel at all; for the level of the spark of G-dliness within him is wrapped and clothed in other desires.

ולכן אין האהבה כרשפי אש כי חמימות מרצונות עוה"ז מקררים אותו (עמ"ש בפ' שלח בד"ה בפ' נסכים).

And therefore the love is not like flashes of fire, for the warmth of the desires of this world cools him. (See what is written in Parshas Shelach, in the discourse beginning "In the section on the libations.")

וזהו זכרתי לך חסד נעוריך הוא דרך התחלת העבודה (ועמ"ש בשה"ש [בשיר השירים] בד"ה לריח שמניך בענין נער ובד"ה והיה אור הלבנה בענין ונערים ממשלה נגינתם כו') אהבת כלולותיך שהוא בחי' כלה ולא אשה. לכתך אחרי במדבר.

And this is [the meaning of] "I remember for you the kindness of your youth," which is the manner of the beginning of the [divine] service (and see what is written in Shir HaShirim, in the discourse beginning "For the fragrance of your oils," on the subject of "youth" (naar), and in the discourse beginning "And the light of the moon shall be," on the subject of "and youths from the feast of their song," etc.); "the love of your bridal days (kelulosayich)," which is the level of a bride (kallah) and not of a wife; "your going after Me in the wilderness."

פי' אחרי היינו שהוא עדיין בבחינת אחוריים שהוא בחי' אתכפיא ולא בחי' אתהפכא חשוכא לנהורא וכמ"ש מזה בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק כו', ולכן הוא עדיין בבחינת מדבר ושממון ארץ ציה כו'.

The meaning of "after Me" (acharai) is that he is still on the level of the back (achorayim), which is the level of iskafya (subjugation) and not the level of is'hapcha (transformation), the turning of darkness into light, as is written on this in the discourse beginning "Remember what Amalek did to you," etc. And therefore he is still on the level of a wilderness and desolation, "a parched land," etc.

וגם מדבר הוא לשון דיבור שמדבר דברים גשמיים ומ"ם פתוחה מורה שמזה באו לו מחשבות זרות

And also, midbar (wilderness) is a term of speech (dibbur): that he speaks of physical things; and the open mem [of midbar] indicates that from this, foreign thoughts came to him.

(וע"ד מה שנתבאר בד"ה וארשתיך לי שסיבת המחשבות זרות מחמת ששכלו ומחשבתו פנויים כמשל החצר שאין לו קירוי והוא פתוח כו' ע"ש. ועיין מענין זכרתי לך חסד נעורייך כו' בפ' וישלח)

(And along the lines of what was explained in the discourse beginning "And I will betroth you to Me," that the cause of foreign thoughts is that one's intellect and thought are vacant, like the analogy of a courtyard that has no roof and is open, etc.; see there. And see on the subject of "I remember for you the kindness of your youth," etc., in Parshas Vayishlach)

(קע"ו ב') אמור (ק"ג ב') שלח לך (קס"ח ב') פינחס (רנ"ז א') עקב (רע"ד א') רבות במדבר פ' ב' (רי"ב ד') ועמ"ש בד"ה קחו מאתכם תרומה.

(176b), Emor (103b), Shelach Lecha (168b), Pinchas (257a), Eikev (274a), [Midrash] Rabbah, Bamidbar, chapter 2 (212d). And see what is written in the discourse beginning "Take from among you an offering."

וזהו משכני כי ידע אינש בנפשיה כאו"א [כל אחד ואחד] שהנפש אלהות שבו הוא מוטבע בחושך משכא דחויא שמכסה ומסתיר על אור הקדושה ואין חבוש מתיר עצמו.

And this is [the meaning of] "Draw me (moshcheni)": for a person knows in himself, each and every one, that the G-dly soul within him is sunk in darkness, the "skin (mashcha) of the serpent," which covers and conceals the light of holiness; and a prisoner cannot free himself.

וזהו שכנס"י [שכנסת ישראל] מבקשת משכני שאתה תמשיך אותי מגלותי ואז אחריך נרוצה, ועמ"ש מזה בד"ה אדם כי יקריב מכם.

And this is why the Congregation of Israel asks, "Draw me": that You draw me out of my exile, and then "after You we will run." And see what is written on this in the discourse beginning "When a man from among you brings an offering."

6 וזהו איכה תרעה פ"י שאין הבקשה בשבילנו לבד אלא דאלי"כ [דאם לא כן] איכה תרעה שכנס"י [שכנסת ישראל] נקי רעיתי וקוב"ה [וקודשא בריך הוא] נקי רועה ישראל.

And this is [the meaning of] "Where (eichah) do You pasture?" The meaning is that the request is not for our sake alone; rather, otherwise, "how (eichah) will You pasture?" For the Congregation of Israel is called "My beloved" (rayasi), and the Holy One, blessed be He, is called "the Shepherd (Ro'eh) of Israel."

כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים ר"ל [רוצה לומר] להיות התלכשות אור א"ס ב"ה במדות עליונות הנק' גופא חסד דרועא ימינא כו' כי הוא ית' מצד עצמו לאו מכל אלין מדות איהו כלל.

As our Sages, of blessed memory, said, "Israel sustain their Father in heaven"; that is to say, that there be the enclothing of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, in the supernal attributes (middos), which are called "a body": "Chesed is the right arm," etc. For He, may He be blessed, in and of Himself, "is not of these attributes at all."

ועיין מה שכתוב ע"פ אני ישנה ולכי ער גבי פ"י תמתי מלשון שלימות כו' ע"ש ובד"ה הנך יפה רעיתי ולעיל ע"פ ראשי המטות בענין לכו לחמו בלחמי.

And see what is written on the verse "I sleep, but my heart is awake," regarding the explanation of "my perfect one" (tamasi) as a term of completeness, etc.; see there. And in the discourse beginning "Behold, you are beautiful, my beloved"; and above, on the verse "The heads of the tribes," on the subject of "Come, eat of my bread."

איכה תרכיץ בצהרים שהוא לשון חמימות מרצונות אחרים (כי צהרים הוא עת תוקף החום ויש תוקף חום זר של תאוות גשמיות שעל זה נאמר ובושה החמה. וחם הוא אבי כנען ועיין בפרדס ערך חם ועיין מכ"ז [מכל זה] בפ' ויקרא)

"Where do You rest [Your flock] at noon (tzohorayim)": this is a term for the heat of other desires (for noon is the time when the heat is at its strongest; and there is a foreign strength of heat, of physical cravings, of which it is said, "and the sun (chamah) shall be ashamed." And Cham is the father of Canaan; and see Pardes, the entry "Cham"; and see on all this in Parshas Vayikra)

(י"ז ב') ובפ' בלק (קצ"ז א' ב') ובפרשה תרומה (קמ"ג ב') מענין אי כה ועיין מה שכתוב מזה בד"ה שוש אש"ש.

(17b), and in Parshas Balak (197a-b), and in Parshas Terumah (143b), on the subject of ei koh ("where is Koh"). And see what is written on this in the discourse beginning "I will greatly rejoice."

וזהו שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך שהוא לשון בושה כענין העטית עליו בושה (בתלים ס"י פ"ט)

And this is [the meaning of] “For why should I be as one who is veiled (ke’otyah) beside the flocks of your companions?”: this is a term of shame, as in “You have covered him with shame” (in Psalms, chapter 89),

ויעטו כמעיל בשתם (שם ס"י ק"ט) יעטו חרפה וכלימה (שם ס"י ע"א) וע' בזהר בראשית (דף כ' ע"א).

“And let them be wrapped in their shame as in a robe” (there, chapter 109), “Let them be wrapped in reproach and disgrace” (there, chapter 71). And see the Zohar, Bereshit (page 20a).

גם לשון מעוטף ומלוכש בעדרי חבריך שהוא מחשבות ודבורים מרצונות אחרים שנמשכים ונשפעים משרים עליונים שאין שום דבור ומחשבה למטה שאינו נשפע ונמשך מלמעלה.

It is also a term for being wrapped and clothed in “the flocks of your companions,” which are thoughts and words from other desires, which are drawn down and flow from the supernal princes; for there is no speech or thought below that does not flow and is not drawn down from Above.

(ועיין בזהר פ' ויצא) (דף קס"ב) בס"ת [בסתר תורה] ע"פ והיה העטופים ללכן כוי אתכספן ומתעטפי. ובושה זו הוא ענין מה שאנו מבקשים ולא נכוש לעולם ועד עיין הפי' בד"ה ראיתי

(And see the Zohar, Parshas Vayetzei) (page 162), in the Sisrei Torah, on the verse “And the feeble ones (ha’atufim) were Lavan’s,” etc.: “they are ashamed (iskasfan) and wrapped (misatfei).” And this shame is the subject of our request, “and may we not be ashamed forever and ever”; see the explanation in the discourse beginning “I saw,

והנה מנורת זהב וע' בזהר פ' אמור (דף"ט ע"ב) ע"פ לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים ונק' בחי' אלו ללכן.

and behold, a golden menorah.” And see the Zohar, Parshas Emor (page 89b), on the verse “To You, Ado-nai, belongs righteousness, and to us shamefacedness”; and these levels are called “Lavan’s” (lelavan).

וזהו ענין עדרי חבריך וכמו שכתוב ברבות בשה"ש [בשיר השירים] מה שאין כן הקשורים ליעקב שמקושרים בקשר אמיץ וחזק בו ית'

And this is the meaning of “the flocks of your companions,” as is written in [Midrash] Rabbah on Shir HaShirim. Which is not so with “the bound ones (hakesurim), Yaakov’s,” who are bound with a firm and strong bond to Him, may He be blessed,

וכמו שכתוב בזהר פ' אחרי (דע"ג) ג' דרגין אינן מתקשרין דא בדא קוב"ה [קודשא בריך הוא] אורייתא וישראל. ועיין מה שכתוב מזה בביאור על פ' נשא את ראש בני גרשון בענין קטרת:

as is written in the Zohar, Parshas Acharei (page 73): "There are three levels bound one to another: the Holy One, blessed be He, the Torah, and Israel." And see what is written on this in the explanation on the passage "Take the head count of the sons of Gershon," on the subject of the incense (ketores).

7 ג והנה יש עוד בחי' אהבה שהוא אהבת אשה אל איש שהיא אהבה כרשפי אש ואין לו רצונות אחרים כלל, שהוא ע"י התורה כמ"ש ועמך לא חפצתי רק ואל אישך תשוקתך

3. Now, there is yet another level of love, which is the love of a wife for her husband, which is a love like flashes of fire, and he has no other desires at all; [a love] that comes through the Torah, as it is written, "And besides You I desire nothing," only "and your longing shall be for your husband."

(ועמ"ש מענין אהבה זו בד"ה נאוו לחייך בתורים בענין תורי זהב וזהו ושם אשתו כו' בת מי זהב שבחי' אהבה זו היא בבחי' כמעלת הזהב על הכסף,

(And see what is written on the subject of this love in the discourse beginning "Your cheeks are comely with rows (torim)," on the subject of "rows of gold." And this is [the meaning of] "and the name of his wife," etc., "the daughter of Mei-zahav (waters of gold)": for this level of love is on a level like the superiority of gold over silver;

וגם פ"י בת מטריד י"ל [יש לומר] שהוא טרדת אה"ר [אהבה רבה] זו עד שאין לו שום רצון אחר כלל) וזהו בכל לבבך וכמ"ש במ"א בד"ה ענין ק"ש [קריאת שמע]

and also, the meaning of "the daughter of Matred" may be said to be the preoccupation (tirdas) of this great love (ahavah rabbah), to the point that he has no other desire at all.) And this is [the meaning of] "with all your heart," as is written elsewhere, in the discourse beginning "The matter of the Shema."

והיינו מחמת רוב חשקו וחפצו אליו ית' כרשפי אש שלהבת מתלהבת בבחי' בהעלותך את הנרות ואהבה רבה זו הוא נמשך ע"י התורה

That is, because of the greatness of his passion and desire for Him, may He be blessed, like flashes of fire, a flame that blazes up, on the level of "When you raise up the lamps"; and this great love is drawn forth through the Torah

(כי ביום חתונתו זה מתן תורה והתורה היא בחי' מימינו אש דת שניתנה באש שחורה ע"ג [על גבין] אש לבנה ועמ"ש בד"ה והיה לכם לציצית בענין לזאת יקרא אשה

(for “on the day of his wedding” — this is the Giving of the Torah; and the Torah is the level of “from His right hand, a fiery law,” for it was given as black fire upon white fire. And see what is written in the discourse beginning “And it shall be for you as tzitzis,” on the subject of “this one shall be called woman (ishah),

כי מאיש לוקחה ובד"ה אחרי ה' אלקיכם תלכו גבי ובקולו תשמעו ובד"ה למען תהיה תורת ה' בפין כפ' בא.

for from man (ish) was she taken”; and in the discourse beginning “After Havayah your G-d shall you walk,” regarding “and to His voice shall you listen”; and in the discourse beginning “So that the Torah of Havayah may be in your mouth,” in Parshas Bo.

ובחי' אה"ר [אהבה רבה] זו נק' אמת וזהו תתן אמת ליעקב כי הקול קול יעקב בחינת תורה כנ"ל ועמ"ש מזה בד"ה ביום השמיני עצרת).

And this level of great love is called truth; and this is [the meaning of] “You will give truth to Yaakov,” for “the voice is the voice of Yaakov,” the level of Torah, as mentioned above. And see what is written on this in the discourse beginning “On the eighth day, an assembly (atzeres).”

וזהו שתיתי ייני עם חלבי שהיא בחי' תורה וזהו כי טובים דודיך היינו אה"ר [אהבה רבה] והוא נמשך מיינ יינה של תורה. וז"ש [וזהו שכתוב] ויאמר האדם אדם דלעילא.

And this is [the meaning of] “I have drunk my wine with my milk,” which is the level of Torah. And this is [the meaning of] “For your love (dodecha) is better”: that is, great love, and it is drawn from wine, the wine of Torah. And this is [the meaning of] what is written, “And the man (ha'adam) said”: the Supernal Man (Adam).

כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו'. זאת הפעם התורה שנק' זאת (פ"ה דמנחות נ"ג ב') שלעתיד תתגלה התורה מלבושיה וגשמיותה

As it is written, “And upon the likeness of the throne was a likeness like the appearance of a man (adam),” etc. “This time (zos hapa'am)": the Torah, which is called zos (“this”) (chapter 5 of Menachos, 53b); for in the Time to Come the Torah will be unveiled from its garments and its physicality

(ולכן נאמר ביום ההוא תקראי אישי. שהתורה נקרא אור כמו שכתוב ותורה אור וגם נקרא מים כמו שכתוב הוי כל צמא לכו למים.

(and therefore it is said, “On that day you will call [Me] Ishi (my Husband).” For the Torah is called light, as it is written, “and the Torah is light”; and it is also called water, as it is written, “Ho, everyone who thirsts, go to the water.”

והענין כמו שכתוב במ"א על פי הללו אל בקדשו בענין ג' בחינות אור מים רקיע כוי ע"ש. ועל דרך זה בתורה שהתורה כמו שהיא למעלה היא בחי' אור ובירידתה להתלבש למטה נקי מים יורדים מגבוה לנמוך.

And the matter is as is written elsewhere, on the verse “Praise G-d in His sanctuary,” on the subject of three levels: light, water, firmament, etc.; see there. And in the same way with the Torah: the Torah as it is Above is the level of light, and in its descent to be clothed below it is called water, which descends from a high place to a low one.

ועיין מה שכתוב בד"ה שיר השירים בענין ב' בחינות חתן, ועכשיו כנסת ישראל מקבלת טפת חכמה עילאה בבחינת התלבשות מים רקיע,

And see what is written in the discourse beginning “The Song of Songs,” on the subject of two levels of bridegroom. And now the Congregation of Israel receives the drop of supernal Chochmah (wisdom) on the level of enclothement, [as] water [and] firmament;

אבל לעתיד שתתגלה פנימיות התורה הוא בחינת אור, וזהו ענין תקראי אישי שתקבל מבחי' אור וכמו שכתוב הרמ"ז [הרב משה זכות] בפרשה פקודי (דף ר"כ ע"ב).

but in the Time to Come, when the inner dimension (pnimiyus) of the Torah will be revealed, it is the level of light. And this is the meaning of “you will call [Me] Ishi”: that she will receive from the level of light, as the Ramaz wrote in Parshas Pekudei) (page 220b).

אך מ"מ גם עתה נמשך האור ע"י התלבשות כוי כנ"ל. וזהו אף הפעם כמו שהוא עתה מלובש בלבושים רבים בדברים גשמיים אעפ"כ [אף על פי כן] היא עצם מעצמי מעצמיותי שהוא פנימיות רצונו שהיא תורה שבכתב.

Yet nevertheless, even now the light is drawn down through enclothement, etc., as mentioned above. And this is [the meaning of] “this time”: even as it is now, clothed in many garments, in physical things, nevertheless it is “bone of my bones” (etzem me'atzamai), of my very essence (atzmiyusi), which is the inner dimension of His will, which is the Written Torah.

8 ובשר מבשרי לשון בשרא סומקא תורה שבע"פ [שבעל פה] חומרות וחילוקים לזאת יקרא אשה אש ה' שהיא אהבה כרשפי אש

“And flesh of my flesh”: a term [related to] “red flesh” (bisra sumka), the Oral Torah, stringencies and distinctions. “This one shall be called woman (ishah)”: esh (fire) [and the letter] hei, which is a love like flashes of fire,

כי מאיש לוקחה זאת, כדכתיב כי ה' יתן חכמה זו תורה שבכתב מפיו דעת ותבונה זו תשבע"פ [תורה שבעל פה] כמ"ש ברבות כי תשא פמ"א [פרק מ"א / פרשה מ"א],

“for from man (ish) was this one taken”; as it is written, “For Havayah gives wisdom” — this is the Written Torah — “from His mouth, knowledge and understanding” — this is the Oral Torah, as it is written in [Midrash] Rabbah, Ki Sisa, chapter 41.

כי מחמת שנתפס ונדבק במוחו בשעה שהוא לומד ומכש"כ [ומכל שכן] כשהוא זוכר ואינו נשכח ממנו והוא בחי' זכר כמ"ש זכר חסדו

For because it is grasped and cleaves in his mind at the time that he learns, and all the more so when he remembers it and it is not forgotten by him — and this is the level of “male” (zachar), as it is written, “He remembered (zachar) His kindness” —

אזי נקלט בו חכמתו ובינתו ית' שהוא בחי' טפה הנמשך ממוח האב (עמ"ש מזה בד"ה שחורה אני ונאווה ובד"ה והדרת פני זקן).

then His wisdom and understanding, may He be blessed, are absorbed in him, which is the level of the drop drawn from the father's brain. (See what is written on this in the discourse beginning “I am black, but comely,” and in the discourse beginning “And you shall honor the face of the elder.”)

וזהו ויהיו שניהם ערומים דהיינו שע"י אהבה זו דכח"י רשפי אש הוא מופשט מכל הרצונות זרות. ואין לו רצון אחר כלל. וכמ"ש ועמך לא חפצתי.

And this is [the meaning of] “And they were both naked”: that is, through this love, of the level of flashes of fire, he is stripped of all foreign desires, and has no other desire at all, as it is written, “And besides You I desire nothing.”

ולא כמו אהבה שבקרירות שהוא מפני שמלוכש עדיין ג"כ ברצונות זרים והוא רק בחי' אתכפיא.

Not like the love that is in coolness, which is because he is still also clothed in foreign desires, and it is only the level of iskafya (subjugation).

אבל ע"י אה"ר [אהבה רבה] זו דאִתְהַפְּכָא חשוכא ואין לו רצון אחר כלל רק לדבקה בו. נמצא אינו מלובש בלבושים זרים ובאִתְעַדְלִית [ובאִתְעַרְוֹתא דלתתא] אִתְעַדְלִיעַ [אִתְעַרְוֹתא דלעילא] לע"ל [לעתיד לבוא] שלא יכנף עוד מורִיךְ.

But through this great love, of the turning of darkness [into light], he has no other desire at all except to cleave to Him. It follows that he is not clothed in foreign garments. And through the arousal from below [comes] the arousal from above in the Time to Come, that "your Teacher shall no longer be cloaked."

9 וזהו ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו. והיינו שלע"ל [שלעתיד לבוא] יהיה גילוי פנימיות התורה בלי לבושים.

And this is [the meaning of] "And they were both naked, the man and his wife": that is, in the Time to Come there will be a revelation of the inner dimension of the Torah without garments.

אך גם זאת הפעם שהתורה מלובשת בלבוש כנ"ל עכ"ז [עם כל זה] הוא ע"ד ענין ויהיו שניהם ערומים. כי ע"י עסק התורה שנשמת האדם מלובשת בהתורה.

Yet even "this time," when the Torah is clothed in a garment, as mentioned above, it is nevertheless along the lines of "And they were both naked." For through occupation with the Torah, the soul of the person is clothed in the Torah.

10 וכמ"כ [וכמו כן] עי"ז אור א"ס ב"ה נמשך ומתלבש בהתורה שזהו ענין עוסק בתורה לשמה התורה.

And likewise, through this, the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, is drawn down and clothed in the Torah; and this is the meaning of "one who occupies himself with Torah lishmah": for the sake of the Torah.

נמצא הרי הקב"ה כביכול עם האדם העוסק בתורה מלובשים בלבוש אחד עד"מ שנים שמתכסים בטלית אחד ממש וכמ"ש מזה בד"ה כי ביום הזה יכפר, והיינו דוקא כאשר האדם מופשט מרצונות זרים.

It follows, then, that the Holy One, blessed be He, as it were, and the person who occupies himself with Torah are clothed in one garment, by way of analogy like two who cover themselves with literally one tallis, as is written on this in the discourse beginning "For on this day He shall atone." And this is specifically when the person is stripped of foreign desires.

משא"כ כשיש לו רצון זר ולבושים צואים נקי' הוא בכגדו והיא בבגדה ויוציא ויתן כתובה.

Which is not so when he has a foreign desire and soiled garments: this is called "he in his garment and she in her garment," and "he must divorce [her] and give [her] the kesubah."

אבל כשמופשט מרצון זר להיות ועמך לא חפצתי נמשך כמ"כ [כמו כן] מלמעלה כנ"ל, וזהו ולא יתבוששו היינו שלא יהיה בחינת כעוטיה על עדרי חבריך הנ"ל.

But when he is stripped of foreign desire, so as to be [in the state of] "And besides You I desire nothing," there is likewise a drawing down from Above, as mentioned above. And this is [the meaning of] "and they were not ashamed": that is, that there will not be the level of "as one who is veiled beside the flocks of your companions," mentioned above.

וזהו ולא נבוש לעולם ועד ועמ"ש עוד בחינה גדולה יותר בפ"י ולא יבשו עמי לעולם בד"ה ואכלתם אכול:

And this is [the meaning of] "and may we not be ashamed forever and ever." And see what is written of a yet greater level in the explanation of "and My people shall never be ashamed," in the discourse beginning "And you shall eat, eating."

11 ד וזהו ואשה כי תדור נדר כו'. וצריך להבין מהו ענין הנדר לאסור על נפשה דברים המותרים.

4. And this is [the meaning of] "And a woman, when she vows a vow," etc. Now we need to understand: what is the matter of the vow, to forbid upon herself things that are permitted?

והרי י"ל [יש לומר] די"ך במה שאסרה לך תורה כמ"ש בשמונה פרקים להרמב"ם [להרבי משה בן מימון] פ"ד בשם הירושלמי פ"ט דנדריים.

And surely it can be said, "Let what the Torah has forbidden you suffice you," as is written in the Rambam's Eight Chapters, chapter 4, in the name of the Jerusalem Talmud, chapter 9 of Nedarim.

אך הנה אין חילוק בין היתר לאיסור. רק שההיתר יכול להעלות לה. אך כל זמן שאינו מעלהו הוא מכסה ומסתיר גם כן.

However, there is in fact no difference between the permitted and the forbidden, except that the permitted can be elevated to G-d. But as long as he does not elevate it, it too covers and conceals.

12 וזהו ענין נדרים סייג לפרישות. דהיינו קדש עצמך במותר לך. מפני שרואה שלא יוכל להעלות הדבר ויוריד הדבר לגשמיות וממילא נמשך גם האדם אחריו לגשמיות.

And this is the meaning of “Vows are a fence for abstinence”: that is, “Sanctify yourself in what is permitted to you.” For he sees that he will not be able to elevate the thing, and he will bring the thing down into physicality, and as a result the person too is drawn after it into physicality.

וזהו כובד ראש כי ישראל לי ראש ובחינה זו הוא מוסתר מחמת כובד הגשמיות המכסה ומסתיר כמשא כבד כו' (עמ"ש מזה בד"ה מנורת זהב כולה) וע"כ צ"ל פרישות.

And this is “heaviness of head” (koved rosh): for “Israel is to Me a head (rosh),” and this level is hidden because of the heaviness of physicality, which covers and conceals “like a heavy burden,” etc. (see what is written on this in the discourse beginning “A menorah all of gold”). And therefore there must be abstinence.

אך זה שלא יוכל להעלות הדבר זהו כשהוא עדיין בחינת ואשה כו' בנעוריה. שהוא בחינת נוקבא.

However, this, that he will not be able to elevate the thing, is when he is still on the level of “And a woman,” etc., “in her youth,” which is the level of Nukva (the feminine)

(עד לא קבילת דכר כמשנ"ת [כמו שנתבאר] ע"פ לריח שמניך) דהיינו אהבה ראשונה. בנעוריה בית אביה שהוא חסד נעורייך. בית אביה כאהבת הבן אל האב.

(“before she has received the male,” as was explained on the verse “For the fragrance of your oils”), that is, the first love. “In her youth, in her father’s house,” which is “the kindness of your youth”; “her father’s house,” like the love of a son for his father.

לא יחל דברו כיון שהוא עדיין בחי' אשה נוקבא ואיש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש כי נשים דעתן קלות כמ"ש בד"ה שוש תשיש בפי תזריע ובד"ה ויקחו אליך פרה.

“He shall not profane his word”: since he is still on the level of a woman, Nukva; and “it is the way of a man to conquer, and it is not the way of a woman to conquer,” for “women are light of mind,” as is written in the discourse beginning “You shall surely rejoice,” in Parshas Tazria, and in the discourse beginning “And they shall take to you a heifer.”

13 ולכן לא יוכל לברר ההיתר ולהעלותו למעלה. כי עדיין לא יוכל לבא לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא רק בחי' אתכפיא שזהו ענין לכתך אחרי במדבר כנ"ל

And therefore he cannot refine (levarer) the permitted and elevate it Above, for he still cannot come to the level of is'hapcha, the turning of darkness into light, but only the level of iskafya; which is the meaning of "your going after Me in the wilderness," as mentioned above.

ולכן מה שהוא קצת מותרות יורידנו לגשמיות ועמ"ש ע"פ כי תצא למלחמה כו' גבי וגלחה את ראשה כו'.

And therefore whatever is somewhat superfluous (mosros) will bring him down into physicality. And see what is written on the verse "When you go out to war," etc., regarding "and she shall shave her head," etc.,

14 ובד"ה ונקדשתי בתוך בניי [בני ישראל] גבי שערך כעדר העזים. ולכן מסכת נדרים הוא בסדר נשים שאינו רק כשהוא בחינת נוקבא. אבל ואם היו תהיה לאיש.

and in the discourse beginning "And I shall be sanctified among the children of Israel," regarding "your hair is like a flock of goats." And therefore Tractate Nedarim is in the Order of Nashim (Women), since it [applies] only when one is on the level of Nukva. But: "And if she shall be [married] to a man (ish)."

ואם בית אישה נדרה. דהיינו כד קבילת דכר שמקבלת טפת חכמה עילאה שהיא התורה שהיא חכמתו ית' ואורייתא היכלא עילאה דקוב"ה [דקודשא בריך הוא].

"And if she vowed in her husband's house": that is, when she has received the male, receiving the drop of supernal Chochmah, which is the Torah, which is His wisdom, may He be blessed; and "the Torah is the supernal palace of the Holy One, blessed be He."

ואזי שניהם ערומים שמופשט מכל רצון זר. ואזי והפר את נדרה דהיינו שהוא מהפך חשוכא לנהורא כי בחכמה אתברירו כו'.

And then "both are naked," for he is stripped of every foreign desire. And then "he shall annul (hefer) her vow": that is, he transforms (mehapech) darkness into light, for "through Chochmah they are refined," etc.

(ועמ"ש בד"ה וכל בניך בענין ורב שלום בניך א"ת [אל תקרי] בניך אלא בוניך שכדי להיות ורב שלום זהו ע"י בוניך דוקא משום דבחכמה אתברירו כו' ע"ש. ואיתא בפ' תזריע)

(And see what is written in the discourse beginning "And all your children," on the subject of "and great shall be the peace of your children (banayich)": "do not read 'your children' but 'your builders' (bonayich)"; that for there to be "great peace," it is specifically through "your builders," because "through Chochmah they are refined," etc.; see there. And it is stated in Parshas Tazria)

(מ"ב סע"ב [סוף עמוד ב]) ע"פ אשה כי תזריע וילדה זכר, א"ר [אמר רבי] אחא אתתא מיומא דאתעברת לית

כפומה

(42b, end of the side), on the verse "When a woman conceives and bears a male": Rabbi Acha said, "A woman, from the day she conceives, has nothing in her mouth

אלא ילידו דילה אי להוי דכר ופי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שעם היות הנוקבא בחינת גבורה עכ"ז [עם כל זה] ע"י יחודה עם החסדים נמתקו גבורותיה ונתבסמו עד

but her offspring, whether it will be male." And the Ramaz explains that although the Nukva is the level of Gevurah (restraint), nevertheless, through her union with the chassadim (kindnesses), her gevuros (severities) are sweetened and mellowed, until

כי חפצה ותשוקתה שילידו דילה יהי [יהיה] דכר דוקא שהוא בחינת חסדים ועיי' בפ' שמיני (דל"ח סע"ב [סוף עמוד ב]) ע"פ ויקח אהרן את אלישבע ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם.

her desire and longing is that her offspring be specifically male, which is the level of chassadim. And see Parshas Shemini (38b, end of the side), on the verse "And Aharon took Elisheva," and in the Ramaz's commentary there.

וכך הענין כאן שע"י היחוד עליון בעסק התורה שזורח בתוכה אור האלקות נעשה הנשמה בבחי' דכר והאיש דרכו לכבש ועמ"ש בד"ה והיה לכם לציצית בפי' למען תזכרו כו' שתהיו בבחי' זכרים כו'.

And so it is here: through the supernal union in occupation with Torah, within which the light of G-dliness shines, the soul comes to be on the level of the male (dechar), and "it is the way of a man to conquer." And see what is written in the discourse beginning "And it shall be for you as tzitzis," on the explanation of "so that you remember (tizkeru)," etc.: that you be on the level of males (zecharim), etc.

וענין והפר לה אביה י"ל [יש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפ' אמור (דף ק' ע"ב) בענין אחותי בת אבי היא בזמנא דנטלי מבי אבא כו'

And the matter of "her father annulled for her" may be explained according to what is written in Parshas Emor (page 100b), on the subject of "She is my sister, the daughter of my father": "at the time when they take from the house of Abba (the Father)," etc.;

והיינו בשבת שאז מאיר בנפש מבחינת חכמה שזהו ענין נשמה יתירה ואזי תוכל לבא לבחינת אתהפכא כו' וכמ"ש במ"א באריכות וע' מזה לקמן סד"ה ושמע אביה את נדרה.

that is, on Shabbos, for then there is an illumination in the soul from the level of Chochmah, which is the matter of the additional soul (neshamah yeseirah); and then she can come to the level of is'hapcha, etc., as is written at length elsewhere. And see on this below, at the end of the discourse beginning "And her father hears her vow."

15 וזהו מפירין נדרים בשבת והארת שבת מאיר בכל יום בתפלה שבכל יום כמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו.

And this is [why] "vows may be annulled on Shabbos." And the illumination of Shabbos shines every day, in the prayer of each day, as is written on the verse "to offer to Me in its appointed time."

ועיין בס' ש"ב [של בינונים] ס"פ י"ח ופרק י"ט ועמ"ש ע"פ והדל לא ימעט שאור אבא מאיר בכל נש"י [נשמות ישראל] שזהו ענין

And see Sefer Shel Beinonim [Tanya], at the end of chapter 18 and chapter 19; and see what is written on the verse "and the poor shall not give less": that the light of Abba (the Father) shines in all the souls of Israel, which is the meaning of

כי קרוב אליך הדבר מאד. והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב כו'.

"For the thing is very near to you." Now, our Sages, of blessed memory, said, "A betrothed maiden: her father and her husband annul her vows. If the father annulled," etc.

והענין דאיתא ברכות בא (ס"פ ט"ו) שעכשיו הוא בחינת וארשתיך לי ולעתיד כתיב כי בועליך עושיך
בחינת נשואין וכ"ה בגמרא (רפ"ה דפסחים)

And the matter is that it is stated in [Midrash] Rabbah, Bo (at the end of chapter 15), that now is the level of "And I will betroth you to Me," while of the Time to Come it is written, "For your Maker is your husband (bo'alayich)," the level of marriage (nisuin). And so it is in the Gemara (at the beginning of chapter 8 of Pesachim),

ע"פ ביום ההוא תקראי אישי ככלה בית חמיה דהיינו בחינת נשואין משא"כ עכשיו הוא ככלה בית
אביה שהוא בחינת אירוסין.

on the verse "On that day you will call [Me] Ishi": "like a bride in her father-in-law's house," that is, the level of marriage; whereas now it is "like a bride in her father's house," which is the level of betrothal (erusin).

והיינו כי אורייתא סתים וגליא ועכשיו לא נתגלה לנו רק חיצוניות התורה לכן נק' אירוסין לבד וכנ"ל
בענין זאת הפעם כו'.

That is, because "the Torah is concealed and revealed," and now only the outer dimension (chitzoniyus) of the Torah has been revealed to us; therefore it is called only betrothal, as mentioned above on the subject of "this time," etc.

16 וע"כ צ"ל אביה ובעלה מפירין נדריה פי' אביה הוא ע"י עסק התפלה לעורר האהבה ויראה שתהיה
בבחינת בת אבי ולא זו מחבבה עד שקראה בתי ואח"כ ובעלה היינו עסק התורה כו'

And therefore it must be that "her father and her husband annul her vows." The meaning: "her father" is through occupation with prayer, to arouse love and awe, so that she be on the level of "the daughter of my father," and "He did not cease cherishing her until He called her 'my daughter'"; and afterwards, "and her husband," which is occupation with Torah, etc.

משא"כ כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו וכמ"ש בדי"ה וכל בניך הנ"ל בענין על שלא
ברכו בתורה תחלה.

Which is not so [with] "whoever says, 'I have only Torah,' does not have even Torah," as is written in the discourse beginning "And all your children," mentioned above, on the subject of "because they did not first recite the blessing over the Torah."

17 וזהו אביה ובעלה מפירין אביה היינו בחי' יו"ד ובעלה היינו בחינת ו' שהוא קול התורה.

And this is [the meaning of] “her father and her husband annul”: “her father” is the level of the yud, and “her husband” is the level of the vav, which is the voice of the Torah.

אכן לעתיד שיתגלה פנימית התורה זהו ענין בית אישה בחי' תקראי אישי וכן כגון רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] שתורתו אומנתו

However, in the Time to Come, when the inner dimension of the Torah will be revealed, this is the matter of “her husband’s house,” the level of “you will call [Me] Ishi.” And so too [one] such as Rabbi Shimon bar Yochai, whose Torah [study] was his occupation,

כמו שאמר בחד קטירא אתקטנא כו' שלא היה בבחינת נפרד אפילו רגע אחד ע"ד משנ"ת [מה שנתבאר] בד"ה ואלה המשפטים גבי נשמות דאצילות כו'

as he said, “With one knot I am bound,” etc., for he was not in a state of separateness even for one moment, along the lines of what was explained in the discourse beginning “And these are the ordinances,” regarding the souls of the World of Atzilus (Emanation), etc.;

ע"ש ועיין ברבות סדר נח פל"ה ולא היה צריך לעורר את האהבה וע"כ היה פטור מן התפלה וזהו ענין ואם בית אישה כו' ועמ"ש סד"ה מה טובו בענין משכנותיך ישראל:

see there; and see [Midrash] Rabbah, the order of Noach, chapter 35. And he did not need to arouse the love, and therefore he was exempt from prayer. And this is the meaning of “And if in her husband’s house,” etc. And see what is written at the end of the discourse beginning “How goodly,” on the subject of “your dwellings, O Israel.”

18 קיצור ואשה כי תדור. ואשה היינו בחי' נוקבא והיינו בנעוריה עד לא קבילת דבר וכמ"ש חסד נעוריק כו'

Summary. “And a woman, when she vows.” “And a woman” is the level of Nukva, that is, “in her youth,” before she has received the male, as it is written, “the kindness of your youth,” etc.;

לכתך אחרי בבחינת אחוריים. אהבה בקרירות כאהבת הכן אל האב ועז"נ [ועל זה נאמר] משכני אחריך נרוצה. הגידה לי שאהבה נפשי.

“your going after Me”: on the level of the back. A love in coolness, like the love of a son for his father; and of this it is said, “Draw me, after You we will run.” “Tell me, you whom my soul loves”:

דאל"כ [דאם לא כן] איכה תרעה ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים ע"י אהבת הבן ג"כ אכלתי יערי עם דבשי. שתים שלפניה וק"ש [וקריאת שמע] תפלה מיושב.

for otherwise, "how will You pasture?" "Israel sustain their Father in heaven" through the love of the son, too. "I have eaten my honeycomb with my honey": the two [blessings] before it, and the Shema; prayer [said] seated.

שלמה אהיה כעוטיה בוש וועטופי [והעטופים] ללבן. בחי' לכתך במדבר מם פתוחה. ואזי כי תדור שצ"ל נדרים סייג לפרישות כי אין אשה דרכה לכבש:

"For why should I be as one who is veiled": shame; and "the feeble ones were Lavan's." The level of "your going in the wilderness": an open mem. And then "when she vows," for there must be "vows, a fence for abstinence," since "it is not the way of a woman to conquer."

19 אכן ואם היו תהי' [תהיה] לאיש כי הנה יש אהבה גדולה מאהבת הבן שהוא בקרירות כ"א ברשפי אש בחי' אשה ושם אשתו כו' מטרד בת מי זהב. ועמך לא חפצתי רק ואל אישך תשוקתך.

However, "And if she shall be [married] to a man": for there is a love greater than the love of the son, which is in coolness; rather, [a love] in flashes of fire, the level of a wife: "And the name of his wife," etc., Matred, "the daughter of Mei-zahav." "And besides You I desire nothing," only "and your longing shall be for your husband."

והוא נמשך ע"י התורה שניתנה באש שחורה ע"ג [על גבין] אש לבנה ובכח"י זו נאמר ויהיו שניהם ערומים הפך מבחי' כעוטיה. ביום ההוא תקראי אישי. וגאולה זו בזכות יעקב שנק' אמת.

And it is drawn forth through the Torah, which was given as black fire upon white fire; and of this level it is said, "And they were both naked," the opposite of the level of "as one who is veiled." "On that day you will call [Me] Ishi." And this redemption is in the merit of Yaakov, who is called truth.

והנה זאת הפעם אף עתה כשמלובשת בגשמיות עכ"ז [עם כל זה] היא עצם מעצמי כו' וכיון שכן והפר את נדרה:

Now, "this time": even now, when it is clothed in physicality, nevertheless it is "bone of my bones," etc. And since this is so, "he shall annul her vow."

20 והנה נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. פי' ע"ד לא זו מחבבה עד שקראה בתי זהו הבחי ראשונה בנעוריה בית אביה.

Now, "a betrothed maiden: her father and her husband annul her vows." The meaning is along the lines of "He did not cease cherishing her until He called her 'my daughter'": this is the first level, "in her youth, in her father's house."

אח"כ לא זו מחבבה עד שקראה אחותי והוא ע"י עסק התורה ואזי הוא בחי' ואם היו תהי' [תהיה] לאיש.

Afterwards, "He did not cease cherishing her until He called her 'my sister'": and this is through occupation with Torah, and then it is the level of "And if she shall be [married] to a man,"

כענין אחותי בת אבי היא כו' ותהי לי לאשה והיינו עדיין בחי' אירוסין כי נובלות חכמה שלמעלה תורה.

as in "She is my sister, the daughter of my father," etc., "and she became my wife." And this is still the level of betrothal, for "the Torah is the fallen fruit (novlos) of the supernal wisdom."

ועי' בזה"ג [בזהר חלק ג] פי' אחרי (דע"ז סע"א [סוף עמוד א]) ע"פ ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו כו' חסד הוא והוא ענין יחוד ו"ה ולכן אביה ובעלה מפירין נדריה.

And see the Zohar, Part III, Parshas Acharei (77a, end of the side), on the verse "And a man who takes his sister, his father's daughter," etc., "it is chesed"; and this is the matter of the union of vav and hei. And therefore "her father and her husband annul her vows."

אך לא זו מחבבה עד שקראה אמי פרצוף פנימי דנוק' [דנוקבא] רעותא דלבא בכל מאדך אחת היא יונתי אחת היא לאמה שהיא כבחי' אימא כלה עילאה וזהו ענין נשואין ואם בית אישה.

But "He did not cease cherishing her until He called her 'my mother'": the inner configuration (partzuf) of Nukva, "the desire of the heart" (re'usa deliba), "with all your might"; "She is one, my dove; she is the only one of her mother," for she is like the level of Imma, the supernal bride (kallah ila'ah). And this is the matter of marriage, "and if in her husband's house."

וזהו ביום ההוא תקראי אישי כי ביום ההוא יהיה שבחי' ו"ה יהי' [יהיה] כמו י"ה תרין רעים דלא מתפרשין.

And this is [the meaning of] "On that day you will call [Me] Ishi": for on that day it will be that the level of vav-hei will be like yud-hei, "two companions who never part."

אהל כל יצען כו'. אי"כ מעלת אישי על בחי בעלי היינו כמעלת ריעים על דודים.

"A tent that shall not be moved," etc. If so, the superiority of Ishi (my Husband) over the level of Baali (my Master) is like the superiority of companions (re'im) over lovers (dodim).

ועיין בזח"א [בזהר חלק א] (דרל"ו סע"ב [סוף עמוד ב]) ע"פ אישה יקימנו להיות ע"ד ויהי בנסוע הארון קומה הוי' עליי [עלייה] המלי'.

And see the Zohar, Part I (236b, end of the side), on the verse "her husband may uphold it (yekimenu)": that it is along the lines of "And it was, when the Ark set out," "Arise (kumah), Havayah": the elevation of Malchus.

והיינו כמ"ש בפי ויקרא (ד"ו סע"א [סוף עמוד א]) ע"פ ולא תוסף קום כ"א קוב"ה [קודשא בריך הוא] יוקים לה. ועמ"ש מזה סד"ה כי ההרים ימוש

That is, as is written in Parshas Vayikra (6a, end of the side), on the verse "She shall rise no more": rather, "the Holy One, blessed be He, will raise her up." And see what is written on this at the end of the discourse beginning "For the mountains may depart."

ואזי ג"כ אישה יפירנו ע"ד מ"ש בגמרא סוף נדרים (ד"צ ע"א) שהוא ענין וחפרה הלכנה ובושה החמה (בישע"י [בישעיה] כ"ד כ"ג). וכדפי בת"ז [בתיקוני זהר] (תיקון ח') דא ס"מ [סמאל] ונוק' [ונוקבא] וכ"כ [וכן כתב] סוף תיקון ס"ט.

And then also "her husband may annul it," along the lines of what is said in the Gemara at the end of Nedarim (page 90a); this is the matter of "And the moon shall be confounded, and the sun ashamed" (in Isaiah 24:23). And as is explained in the Tikkunei Zohar (Tikkun 8): this is Samael and [his] Nukva; and so it is written at the end of Tikkun 69.

והיינו כמ"ש ה' הפיר כו' אכן ברכות (כמדבר פ"ב [פרק ב'] דרי"ב ע"ב) ולמה נמשלו בכוכבים ולא בחמה ולכנה

And this is as it is written, "Havayah has annulled," etc. However, in [Midrash] Rabbah (Bamidbar, chapter 2, page 212b): And why were they compared to the stars and not to the sun and moon?

אלא אברהם נמשל בחמה יצחק בלכנה ויעקב בכוכבים לע"ל [לעתיד לבוא] החמה והלכנה בושים שנאמר וחפרה הלכנה כו' והכוכבים אינם בושים כו' שנאמר לא עתה יבוש יעקב כו'.

Rather, Avraham is compared to the sun, Yitzchak to the moon, and Yaakov to the stars. In the Time to Come the sun and the moon will be ashamed, as it is said, "And the moon shall be confounded," etc.; but the stars will not be ashamed, etc., as it is said, "Not now shall Yaakov be ashamed," etc.

21 ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י] סוף נדרים שם משום שלע"ל [שלעתיד לבוא] נאמר והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה כו' דבהיה שעתא חפרה נהורא דלבנה דהשתא.

And Rashi explains at the end of Nedarim, there, that it is because regarding the Time to Come it is said, "And the light of the moon shall be as the light of the sun, and the light of the sun shall be," etc.; for at that time the light of the present moon will be confounded.

ועמ"ש במ"א בענין זה דדוקא הכוכבים אין להם בושה לפי שהם נראים קטנים מאד היינו

And see what is written elsewhere on this matter: that specifically the stars have no shame, because they appear very small; that is,

כמו שלמעלה היש ולמטה כולא כלא חשיב. משא"כ בחי' חמה ולבנה שמהם נמשך שיהי' [שיהיה] היש ודבר נפרד כו'.

as Above is the yesh (existence), and below "all is considered as nothing." Which is not so with the level of the sun and moon, from which it is drawn forth that there be the yesh and a separate thing, etc.

וזהו אישה יפירנו וחפרה הלבנה דעכשיו וענין ואישה יקימנו מה שיהי' [שיהיה] אור הלבנה דלע"ל [דלעתיד לבוא] כאור החמה כו' שבעתים כו' וגם כמ"ש ביום השלישי יקימנו ועיין ברבות וירא פנ"ו:

And this is [the meaning of] "her husband may annul it": "and the moon shall be confounded," [the moon] of now. And the matter of "and her husband may uphold it" is that the light of the moon of the Time to Come will be as the light of the sun, etc., "sevenfold," etc.; and also as it is written, "On the third day He will raise us up (yekimenu)." And see [Midrash] Rabbah, Vayera, chapter 56.

ושמע אביה את נדרה

“And her father hears her vow”

1 ושמע אביה את נדרה. להבין ענין דקדוקי סופרים שאנו רואים כמעט שכל התלמוד מלא מהלכות

והומרוי [והומרות] שהחמירו חז"ל [הכמינו זכרונם לברכה] והוסיפו כמה גדרים וסייגים לתורה שבכתב.

“And her father hears her vow.” To understand the matter of the fine points of the Scribes (dikdukei soferim), as we see that almost the entire Talmud is full of laws and stringencies in which our Sages, of blessed memory, were stringent and added many fences and safeguards to the Written Torah.

והענין מובן כמ"ש רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ כי טובים דודיך מ"יין אמרה כנס"י [כנסת ישראל] ערבים עלי דברי סופרים יותר מ"ינה של תורה.

The matter is understood from what our Sages, of blessed memory, said on the verse “For Your love is better than wine”: the Congregation of Israel said, “The words of the Scribes are sweeter to me than the wine of the Torah.”

פ"י יינה של תורה הוא פנימית התורה וסודותיה כמשארז"ל [כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] נכנס יין יצא סוד ד"ס ערבים על כנס"י [כנסת ישראל] יותר מסודות התורה

That is, “the wine of the Torah” is the inner dimension (pnimiyus) of the Torah and its secrets, as our Sages, of blessed memory, said, “Wine enters, the secret comes out.” The words of the Scribes are sweeter to the Congregation of Israel than the secrets of the Torah,

כי כל הגדרים והחומרות שבדברי רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] ודרכי מוסר שבאגדות ופרקי אבות כולם נמשכים מבחינת אהבה רבה כמ"ש אהבתי אתכם אמר ה' (ועמ"ש ע"פ כי אהבך ה' אלקיך בד"ה לא אבה),

because all the fences and stringencies in the words of our Sages, of blessed memory, and the ways of moral instruction in the Aggados and Pirkei Avos, all of them are drawn from the level of great love (ahavah rabbah), as it is written, “I have loved you, says Havayah” (and see what is written on the verse “For Havayah your G-d loved you” in the discourse beginning “[But Havayah your G-d] would not”),

כמו למשל אדם מחמת אהבתו על בנו מדקדק עמו יותר להוסיף עליו שמירה מעולה בסייגים וגדרים בכל האפשרי בע"כ [בעל כרחך] שיהיה מנוקה מכל וכל

as, for example, a person who, because of his love for his son, is more exacting with him, to add superior guarding over him, with safeguards and fences in every way possible, against his will, so that he will be wholly clean,

וכן חפץ מאד שימצא חן ושכל ביתר שאת. וכמו למשל מרגליות מה שהיא יקרה ביותר שומרה ביותר שמירה מעולה כלי בתוך כלי.

and likewise he greatly desires that [his son] find favor and understanding in surpassing measure. And as, for example, with pearls: the more precious one is, the more one guards it, with a superior guarding, a vessel within a vessel.

כך מחמת גודל אהבתו ית' אלינו מחמיר ומדקדק עלינו בדקדוקי סופרים שהן המה דברי תורתו הנמשכות

So too, because of the greatness of His love, may He be blessed, toward us, He is stringent and exacting with us through the fine points of the Scribes, which are themselves the words of His Torah that are drawn

מאה"ר [מאהבה רבה] בסייגים וגדרים לזכותינו לטוב לנו שנהיה נקיים לפניו ית' (עמ"ש מזה ע"פ שחורה אני ונאווה ועיינן ברבות ר"פ שמות גבי ואוהבו שחרו מוסר).

from great love, with safeguards and fences, to give us merit, for our good, so that we will be clean before Him, may He be blessed (see what is written about this on the verse "I am black but comely," and see in the Midrash Rabbah at the beginning of Parshas Shemos, on "but he who loves him disciplines him early").

והנה בזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] היה קיים היה סגי בדאורייתא כי היתה נאמנה את ה' רוחנו ולא משכנו

Now, at the time when the Holy Temple stood, Biblical law sufficed, for our spirit was faithful to G-d, and we were not drawn

חבלי עבותות אהבתנו לתאוות גשמיות והיה בנקל להיות אהבת ה' קבועה בלב כל איש להיות בהתלהבות לעבודת ה' ותורתו גם מבלי שנתעורר מזה אהבה רבה

by the cords and ropes of our love toward physical desires; and it was easy for the love of G-d to be fixed in the heart of every man, to be aflame for the service of G-d and His Torah, even without our arousing great love from this.

אך דור אחר דור כי נתמעטו הלבבות השלימות בעבודת ה' באהבה עזה ברשפי אש ונכוינו באש זרה באהבות ותאוות גופניות וכ"כ [וכן כתב] גברו עלינו עד אשר

But generation after generation, as the hearts that are whole in the service of G-d, with fierce love, with flashes of fire, have dwindled, and we have been scorched by a strange fire, by bodily loves and desires, and they have overpowered us so greatly that

לא נוכל לעבוד ה' באהבה בלתי שנתעורר מזה אהבה רבה ע"י דקדוקי סופרים וחומריהם בכל פרטיהם הן בבחינת סור מרע בכל החומרות שבגמרא ופוסקים והן

we cannot serve G-d with love unless we arouse great love from this, through the fine points of the Scribes and their stringencies in all their details: both in the category of "turn from evil," in all the stringencies in the Gemara and the halachic authorities, and

בבחינת ועשה טוב בדברי מוסר שבאגדות ומילי דאבות עין טובה שיראה את חבירו בטוב עין ורעת רעהו אל יחשוב בלבו וכן לב טוב וחבר טוב כו'.

in the category of "and do good," in the words of moral instruction in the Aggados and the sayings of Avos: "a good eye," that one should look upon his fellow with a good eye, and "let him not devise in his heart evil against his fellow," and likewise "a good heart" and "a good companion," etc.

(ועמ"ש בד"ה כה תברכו את בניי [בני ישראל] בפ"י איך לא אשא פנים לישראל כו' והם מדקדקים על עצמן עד כזית כו'.

(And see what is written in the discourse beginning "Thus shall you bless the children of Israel," on the explanation of "How shall I not lift My countenance to Israel..., and they are exacting with themselves to [the size of] an olive...".

נמצא שע"י שכנס"י [שכנסת ישראל] מדקדקים על עצמן להחמיר ע"ע ביותר ממ"ש בתשכ"כ [בתורה שבכתב] מזה נמשך בחי' ישא ה' פניו שהוא בחינת אהבה רבה שלמעלה מההשתלשלות כו'

It follows that through the Congregation of Israel being exacting with themselves, being stringent upon themselves beyond what is written in the Written Torah, from this is drawn the level of "May Havayah lift up His countenance," which is the level of great love that is above the chain of descending worlds (hishtalshelus), etc.,

ונמשך בחי' זו אליך ממש להיות גילוי אה"ר [אהבה רבה] זו גם באדם וכמ"ש ג"כ בד"ה שחורה אני ונאווה הנ"ל שע"י תתעלה הנפש הבהמית ג"כ כו' ע"ש. ועמ"ש בפ' מקץ סד"ה כי אתה נרי גבי

and this level is drawn "to you" in actuality, so that there is a revelation of this great love in man as well. And as is also explained in the discourse beginning "I am black but comely," mentioned above, that through this the animal soul too will be elevated, etc.; see there. And see what is written in Parshas Mikeitz, at the end of the discourse beginning "For You are my lamp," regarding

והנה בדורות הראשונים כו' אבל דורות האחרונים כו'. וזהו והוי' יגיה חשכי כו' וע"ש שהוא מלמעלה מסדר ההשתלשלות וזהו ענין ישא ה' פניו אליך והיינו ע"י שמדקדקים על עצמן וכמ"ש ברע"מ [ברע"א מהימנא] בפ' פינחס)

"Now, in the earlier generations..., but the later generations...". And this is [the meaning of] "And Havayah illumines my darkness..."; and see there, that it is from above the order of the chain of descending worlds. And this is the matter of "May Havayah lift up His countenance to you," and that is through their being exacting with themselves; and as is written in the Raaya Mehemna on Parshas Pinchas)

(דרל"ח ע"ב) שהוא בחי' ישא ה' על אברתו שהוא למעלה ממה שנמשך ע"י רמ"ח פקודין דאינון רמ"ח אברין דמלכא וע"י [ועיין] בגמ' [בגמרא] במגילה (דף כ"ז ע"ב ודכ"ח ע"א) גבי ובמה הארכת ימים כו' יעו"ש [יעו"יין שם].

(folio 238b), that it is the level of "He bears him on His pinions," which is above what is drawn through the 248 commandments, which are the 248 limbs of the King. And see in the Gemara, in Megillah (folio 27b and folio 28a), regarding "And by what have you prolonged your days..."; see there.

ועמ"ש במ"א בפ"י כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו כו'. וזהו שכתוב ושמע אביה את נדרה כו' הניא אביה אותה שהאב מפר את הנדר

And see what is written elsewhere on the explanation of "Whoever prolongs [the word] Echad, his days are prolonged...". And this is [the meaning of] what is written, "And her father hears her vow...", "her father has disallowed her": that the father annuls the vow,

כי מבחי' אהבה רבה הוא מפר כתרגומו מבטל כל האיסורים והקישורים אשר כנס"י [כנסת ישראל] היא אסורה וקשורה ואין חבוש מתיר עצמו כ"א ע"י מדת אהבה רבה בחי' אביה.

for it is from the level of great love that he annuls, as the Targum renders it, "nullifies," all the bonds and knots with which the Congregation of Israel is bound and tied; and "a prisoner cannot free himself," except through the attribute of great love, the level of "her father."

(וענין האיסורים שהיא אסורה וקשורה בהן י"ל [יש לומר] דהיינו חלישת כח הנפש שאין בכחה לצאת מנרתקה ומאסרה כו')

(And the matter of the bonds with which she is bound and tied can be explained as the weakness of the soul's power, which does not have the strength to go out of its sheath and its prison, etc.,

חומריות הגוף ונה"ב [ונפש הבהמית] וכמ"ש במ"א בד"ה בחדש השלישי בפ' יתרו ושם נת' [נתבאר] שע"י התורה נמשך כח ועוז לנפש לבטל קישורים אלו כו' וכמ"א נתבאר דקישורים אלו נקרא סירכות ברע"מ [ברע"א מהימנא] שהנפש מסתככת בהם ועי"ז אינה יכולה לעלות כו'

the materiality of the body and the animal soul, as is explained elsewhere, in the discourse beginning "In the third month" in Parshas Yisro; and there it was explained that through the Torah strength and might are drawn to the soul to nullify these knots, etc. And elsewhere it was explained that these knots are called "adhesions" (sirchos) in the Raaya Mehemna, in which the soul becomes entangled, and through this it cannot rise, etc.,

בד"ה פ"י הפסוק מי אל כמוך, וי"ל [ויש לומר] שהפרת נדרים ביוהכ"פ [ביום הכפורים] היינו שע"י התשובה נמשך בחי' הפרת וביטול הקישורים וגילוי האה"ר [האהבה רבה] בנפש כו'. ועוד י"ל [יש לומר] בענין שהאב מפר והוא ע"ד מ"ש בזהר פ' אמור)

in the discourse beginning "The explanation of the verse 'Who is a G-d like You.'" And it can be said that the annulment of vows on Yom Kippur means that through teshuvah there is drawn the level of annulling and nullifying the knots, and the revelation of the great love in the soul, etc. And further, it can be said regarding the father's annulling that it is along the lines of what is said in the Zohar, Parshas Emor)

(ד"ק ע"ב) גבי בזמנא דנטלא מבי אבא ולא בזמנא דנטלי מבי אימא, כי מבחי' הבינה והדעת נמשך להיות אתכפיה סט"א [סטרא אחרא].

(folio 100b), regarding “at the time that she takes from the house of Abba, and not at the time that she takes from the house of Imma”; for from the level of Binah and Daas comes the subduing of the sitra achra (iskafya).

וזהו ענין הנדרים סייג לפרישות, אבל להיות אתהפכא חשוכא ממש לנהורא א"א להיות מבחי' בינה שמינה דינין מתעריין,

And this is the matter of “vows are a fence for abstinence.” But for actual darkness to be transformed into light (is'hapcha), it is impossible for this to come from the level of Binah, from which judgments are aroused,

אלא מבחי' חכמה עילאה והחכמה תחיה והוא הביטול שלמעלה מהשגה ודעת כו' כמבואר בד"ה ראה אנכי נותן.

but rather from the level of supernal Chochmah, “and wisdom gives life”; and this is the self-nullification (bittul) that is above comprehension and knowledge, etc., as is explained in the discourse beginning “See, I set [before you].”

2 וזהו שהאב מפר ומהפך חשוכא לנהורא ומבחי' זו נמשך ג"כ בחי' ואם היו תהי' [תהיה] לאיש הנזכר למעלה וע' בזהר שם.

And this is [why] the father annuls and transforms darkness into light. And from this level there is also drawn the level of “And if she is to be [married] to a man,” mentioned above; and see in the Zohar there.

אך פי' ושמע אביה את נדרה היינו שע"י אתכפייא בתחלה שזהו ענין הנדרים מזה נמשך אח"כ גילוי בחי' אביה להיות אתהפכא חשוכא לנהורא.

However, the meaning of “And her father hears her vow” is that through the subduing (iskafya) at first, which is the matter of vows, there is drawn from this, afterwards, the revelation of the level of “her father,” so that darkness is transformed into light (is'hapcha).

ועיין עוד מענין בחינת אביה בפרדס שער חמישי פ"ג [פרק ג']. וז"ש [וזהו שכתוב] ג"כ וידבר משה אל ראשי המטות כו' לאמר זה הדבר כו'

And see further on the matter of the level of “her father” in the Pardes, Gate Five, chapter 3. And this is also [the meaning of] what is written, “And Moshe spoke to the heads of the tribes..., saying: This is the thing...”:

שע"י לאמר זה הדבר שמבחינת משה על ידי זה יוכל להתיר הנדר כו' גם ראשי המטות הוא בחי' רעותא דליבא אה"ר [אהבה רבה] וכמבואר למעלה:

that through “saying: This is the thing,” which is from the level of Moshe, through this one is able to release the vow, etc. Also, “the heads of the tribes” is the level of the heart’s desire (re’usa d’liba), great love, as is explained above.

עיני כל אליך ישברו וגו'

“The eyes of all look to You with hope”

1 עיני כל אליך ישברו וגו'. הנה על מ"ש נודע בשערים בעלה פי' בזהר פי' וירא (דק"ג ע"ב) לפום מה דמשער בלביה.

“The eyes of all look to You with hope,” etc. Now, on what is written, “Her husband is known in the gates,” the Zohar, Parshas Vayeira (page 103b), explains: “according to what he gauges (meshaer) in his heart.”

עוד פי' שם מאן שערים כד"א [כמה דאת אמר] שאו שערים ראשיכם וביארו בזה בפ' פינחס (דרנ"ג ע"ב) אלין אינון תרעין עילאין כו'

It further explains there: “What are ‘gates’? As it says, ‘Lift up your heads, O gates.’” And they explained this in Parshas Pinchas (page 253b): “These are the supernal gates,” etc.,

ואינון חמשין תרעין והם חמשים שערי בינה. ולהבין זה איך על שערי בינה אמרו דמשער בלביה.

“and they are fifty gates”; and these are the fifty gates of Binah (understanding). And to understand this: how did they say, of the gates of Binah, “what he gauges in his heart”?

אך כי הנה אמרו הלב יודע הלב מבין (כמ"ש ברע"מ [ברע"א מהימנא] ס"פ כי תצא) (דר"פ ע"ב).

But [the answer is] that, behold, they said, “The heart knows, the heart understands” (as is written in the Raaya Mehemna, at the end of Parshas Ki Seitzei) (page 280b).

וברכות בקהלת ע"פ דברתי אני עם לבי הלב רואה שנאמר ולבי ראה הרבה חכמה הלב שומע שנאמר ונתת לעבדך לב שומע כו'

And in [Midrash] Rabbah on Koheles, on the verse “I spoke with my heart”: “The heart sees, as it is said, ‘And my heart saw much wisdom’; the heart hears, as it is said, ‘Give Your servant a hearing heart,’ etc.;

הלב מחשב כו' ועיין בפ"ב [בפרק ב'] דאבות משנה ט', וכן אמרו בינה ליבא ובה הלב מבין.

the heart thinks," etc. And see Avos, chapter 2, mishnah 9. And so too they said, "Binah is the heart, and with it the heart understands."

ביאור הענין הוא ההתבוננות באור א"ס ב"ה איך שהוא סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] וכו' כשהוא עדיין במוח תבונתו ולא נמשך מזה הארה והמשכה בלב להיות הלב נרגש מזה נקי מוח בינה

The explanation of the matter is this: contemplation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, how it is the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) and the light that fills all worlds (memalei kol almin), etc., while it is still in the mind of his understanding, and no radiance or flow has been drawn from it into the heart so that the heart would be stirred by it, is called the mind of Binah,

ולא שערי בינה אכן כשנפתח ממנה אור להאיר גם בלב נקרא שערי בינה עד"מ כמו השער הנפתח לצאת בו לחוץ.

and not the gates of Binah. But when a light opens from it to shine in the heart as well, it is called the gates of Binah; by way of analogy, like a gate that is opened in order to go out through it.

כך יוצא אור ההשגה מן מוח תבונתו ונתפסת בלב שהלב משער ומשיג גם היא אותה השגה והתבוננות So the light of comprehension goes out from the mind of his understanding and is grasped in the heart, so that the heart too gauges and comprehends that same comprehension and contemplation

(ועיין בילקוט ריש משלי היכן היא החכמה מצויה כו' ע"ש. וע' בזהר פ' שלח) (דקס"א ע"ב).

(and see the Yalkut at the beginning of Mishlei: "Where is wisdom found?" etc.; see there. And see the Zohar, Parshas Shelach) (page 161b).

ועמ"ש במ"א בביאור ע"פ והיה לכם לציצית בד"ה להבין ענין הלב, וע"ז נאמ' [נאמר] שמע ישראל שמיעה בלב

And see what is written elsewhere, in the explanation on the verse "And it shall be to you for tzitzis," in the discourse beginning "To understand the matter of the heart." And of this it is said, "Hear, O Israel": hearing in the heart,

להבין כו', וזהו כוונת המאמר וירא ק"ג ע"פ נודע בשערים בעלה כל חד לפום מה דמשער בלביה היינו כפי מה דמשער ומשיג בלבו את ההתבוננות שבמוחו מסוכ"ע וכו'

to understand, etc. And this is the intent of the saying [in] Vayeira, [page] 103, on the verse "Her husband is known in the gates": "each one according to what he gauges in his heart"; that is, according to how much he gauges and comprehends in his heart the contemplation in his mind of the light that encompasses all worlds, etc.

ולכן נק' ג"כ נ' שערי בינה שיוצא האור מן מוחו לחוץ לתבונת לכו כמו ד"מ [דרך משל] שער נפתח

And therefore it is also called the fifty gates of Binah, for the light goes out from his mind outward, to the understanding of his heart, as, by way of analogy, an opened gate

(ובמ"א ע"פ וספרתם לכם נתי' [נתבאר] דנש"ב [דנ' שערי בינה] הם ז' מדות עליונות וכל א' כלול מז' הרי מ"ט והיינו כי משכן המדות הוא בלב וע"י שנמשך מהמוח לתבונת לכו להיות הלב מבין כו' הרי נמשך המשכת הבינה במדות שבלב

(and elsewhere, on the verse "And you shall count for yourselves," it was explained that the fifty gates of Binah are the seven supernal emotive attributes (middos), each one comprising seven, which makes forty-nine. That is, the dwelling place of the emotive attributes is in the heart, and through [the light] being drawn from the mind to the understanding of his heart, so that the heart understands, etc., the drawing-down of Binah is thereby drawn into the emotive attributes in the heart;

לכן הם מ"ט שערים נגד ז' מדות כנ"ל, ועמ"ש בד"ה צו כו' את קרבני לחמי בענין עצמות גידין ובשר, וע' בפרדס שער י"ג שער השערים פרק ה' ופ"ז [ופרק ז'] ועמ"ש במ"א ע"פ ושעריך לאבני אקדח),

therefore they are forty-nine gates, corresponding to the seven emotive attributes, as mentioned above. And see what is written in the discourse beginning "Command, etc., My offering, My bread," on the matter of bones, sinews and flesh; and see the Pardes, Gate 13, the Gate of Gates, chapter 5 and chapter 7; and see what is written elsewhere on the verse "And your gates of carbuncle stones").

וזהו כל בגימט' [בגימטריא] נ' שהם נש"ב [נ' שערי בינה] והיינו פ"י עיני כל וכו' כנסי' [כנסת ישראל] נק' כל נגד נש"ב [נ' שערי בינה] כל חד לפום שעו"ד [שיעורא דיליה] אליך ישברו כו'

And this is kol ("all"), which in gematria is fifty, these being the fifty gates of Binah. And this is the meaning of "The eyes of all," etc.: the Congregation of Israel (Knesses Yisrael) is called kol, corresponding to the fifty gates of Binah, each one according to his own measure; "look to You with hope," etc.

(ופ"י עיני כל היינו כנ"ל בענין הלב רואה כי גם דהשערים הם ממוח בינה וראיה הוא מבחי' חכמה

(And the meaning of "the eyes of all" is as mentioned above regarding "the heart sees": for even though the gates are from the mind of Binah, and seeing is from the level of Chochmah (wisdom),

אך כי השער החמשים הוא המחבר חו"ב [חכמה ובינה] וממשיך התפשטות החכמה עילאה בכל המ"ט שערים ועמ"ש סד"ה וספרתם לכם הנ"ל. ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' אמור (דצ"ג ב') בענין לב.

yet the fiftieth gate is what joins Chochmah and Binah and draws the extension of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah) into all the forty-nine gates. And see what is written at the end of the discourse beginning "And you shall count for yourselves," mentioned above. And see the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) on Parshas Emor) (page 93b) on the matter of the heart.

ובשם המגיד נ"ע [נשמתי עדן] איתא ע"פ חזה התנופה דלכך נק' חזה משום שהחכמה שהיא בחי' ראיה נמשך עד החזה ומשם ולמטה הוא בחי' ירכין וכנודע מענין חצר הכבוד שהיא פרסא המפסיק בין אברי הנשימה כו'

And in the name of the Maggid, whose soul is in Eden, it is said on [the verse] "the breast of the wave-offering" that it is called chazeh ("breast") because Chochmah, which is the level of sight, is drawn down as far as the chest, and from there downward is the level of the thighs (yarchin); as is known from the matter of the diaphragm (chatzar hakaved), which is a partition that separates between the organs of breathing, etc.;

רק לפי שהחזה הוא דבר חיצוני לכך נק' חזה שהוא תרגום של ראיה ועמ"ש במ"א ע"פ ומבשרי אחזה אלוה בד"ה וידעת היום, דאחזה שהוא לשון תרגום הוא אחוריים דבחי' ראיה ממש.

only, because the chest is an external thing, it is therefore called chazeh, which is the Aramaic (Targum) for "seeing." And see what is written elsewhere on the verse "And from my flesh I will see (echezeh) G-d," in the discourse beginning "And you shall know this day": that echezeh, which is an Aramaic expression, is the back (achorayim) of the level of actual sight.

אך לפעמים נק' כנס"י [כנסת ישראל] כלה בה"א [באות ה"א] נוספת הטעם לזה כי יש ארוסה ונשואה קודם שנכנסה לחופה שאינה

However, the Congregation of Israel is sometimes called kallah ("bride"), with an added hei. The reason for this is that there is a betrothed woman (arusah) and a married woman (nesuah): before she has entered the chuppah, when she is not

ראויה ליחוד וזיווג עדיין נק' ארוסה והנשואה הוא אחר שנכנסה לחופה וראויה לזיווג אז היא נשואה ונק' כלה בה"א [באות ה"א] ועמ"ש בד"ה יחיינו מיומים.

yet fit for union and coupling, she is called betrothed; and the married woman is after she has entered the chuppah and is fit for coupling: then she is married, and she is called kallah, with a hei. And see what is written in the discourse beginning "He will revive us after two days."

2 וביאור ענין זה בעבודה שבלב זו תפלה ע"פ המבואר כי כשנמשכה ההתבוננות בלב נק' שער דמשער בלביה.

And the explanation of this matter in "the service of the heart, which is prayer," according to what has been explained: when the contemplation is drawn into the heart, it is called a gate (sha'ar), [as in] "what he gauges (meshaer) in his heart."

אמנם יוכל להיות שגם אם משער בלביה אבל לא נקלט האור בתוך תוך עומק לבבו כמ"ש בכל לבי דרשתיך פי' כשנקלט כו'

However, it can be that even if he gauges [it] in his heart, the light has not been absorbed into the innermost depth of his heart. As it is written, "With all my heart I have sought You": the meaning is that when it is absorbed, etc.,

אז נק' בכל לבי היינו שנכנס כל נש"ב [ני שערי בינה] בתוך נקודת לבבו אבל אם לא נקלט רק הוא בחיצוניות הלב נק' כל בלא ה'

then it is called "with all (kol) my heart," that is, that all (kol) the fifty gates of Binah (understanding) enter within the point of his heart. But if it is not absorbed, but is only in the outer dimension (chitzoniyus) of the heart, it is called kol without a hei.

אבל כשנקלט כנ"ל נק' כלה בה"א [באות ה"א] כי הה"א מורה על פנימית הלב המקבל נש"ב [נ' שררי בינה]
בתוכה כפי דמיון קליטת הנוק' [הנוקבא] טיפת דכר

But when it is absorbed, as mentioned above, it is called kallah, with a hei; for the hei indicates the inner dimension (pnimiyus) of the heart, which receives the fifty gates of Binah within it, in the likeness of the Nukva (the feminine / Malchus) absorbing the drop of the masculine.

לכן נק' נשואה אחרי שנקלט אור א"ס ב"ה שבהשגת מוחו בתוך נקודת לבבו ביחוד וזיווג ועמ"ש בד"ה
ענין ראש השנה בפי' תבא.

Therefore it is called married, after the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, which is in the comprehension of his mind, has been absorbed within the point of his heart, in union and coupling. And see what is written in the discourse beginning "The matter of Rosh HaShanah," in Parshas Savo.

משא"כ בחי' ארוסה היינו כשלא נקלט כנ"ל אזי נקרא ארוסה ונק' כל כנ"ל. וזהו נודע בשערים בעלה
פי' נודע לשון יחוד וזיווג כמו והאדם ידע כו'.

Whereas the level of a betrothed woman is when it has not been absorbed, as mentioned above; then it is called betrothed, and it is called kol, as mentioned above. And this is "Her husband is known in the gates": the meaning is that "known" is a term for union and coupling, as in "And Adam knew," etc.

וז"ש [וזהו שכתוב] וידעת היום והשבות אל לבבך כו' (ועמ"ש בד"ה לריח שמניך בענין וכד קבילת דכר
אקרי נערה בה"א [באות ה"א], כי הה"א מורה על שקיבלה ההשפעה מעלמא דדכורא.

And this is [the meaning of] what is written, "And you shall know this day, and take it to your heart," etc. (And see what is written in the discourse beginning "For the fragrance of your oils," on the matter of "and when she has received a male, she is called na'arah with a hei"; for the hei indicates that she has received the influx from the world of the masculine (alma dedechura).

לכן ע"פ לה"ק [לשון הקודש] ג"כ תוספת הה"א מורה על לי' [לשון] זכר כמו ואת לשון נקבה ואתה לשון זכר
כדפרש"י [כדפירש רש"י / כדפירוש רש"י] פ' ואתחנן ע"פ ואת תדבר וכ"ה במשנה פ"ד

Therefore, according to the Holy Tongue as well, the addition of the hei indicates the masculine form: as ve'at ("and you") is the feminine form and ve'atah the masculine form, as Rashi explains in Parshas Va'eschanan on the verse "And you (ve'at) shall speak." And so it is in the Mishnah, chapter 4

דנזיר ובגמרא ריש קדושין גבי שלש ושלשה, וע' בפרדס שער השערים ספ"ו ובעה"כ [ובערכי הכינויים] ערך כל. ועמ"ש עוד מענין כי כל בשמים ובארץ בשה"ש [בשיר השירים] בד"ה לסוסתי ברכבי פרעה):

of Nazir, and in the Gemara at the beginning of Kiddushin, regarding shalosh and sheloshah ("three"). And see the Pardes, the Gate of Gates, at the end of chapter 6, and in Erchei HaKinuyim, under the entry kol. And see further what is written on the matter of "For all (kol) that is in heaven and on earth," in Shir HaShirim, in the discourse beginning "To My mare among Pharaoh's chariots.")

3 ב אמנם אין בחינת הקליטה נעשה עד לאחר החופה לפי שבחי החופה הוא אור מקיף מלמעלה שמאיר על חתן וכלה שיוכלו להתייחד

2. However, the aspect of absorption does not come about until after the chuppah, because the aspect of the chuppah is an encompassing light (Or Makif) from above, which shines upon the groom and bride so that they can unite;

והיינו הארת רצון העליון השורה בבחינת מקיף על הלב שיוכל לקלוט האור בתוכו ולמעלה בכנס"י [בכנסת ישראל] הוא ג"כ בחי מקיף עליון הנקי חופה כמ"ש

that is, the radiance of the Supernal Will, which rests in the manner of an encompassing [light] over the heart, so that it can absorb the light within it. And above, in the Congregation of Israel (Knesses Yisrael), there is likewise a supernal encompassing [light] that is called chuppah, as it is written,

כי על כל כבוד חופה בכדי שיהיה יחוד וזיווג ואז נק' כנס"י [כנסת ישראל] כלה עם ה'

"For over all the glory [there shall be] a canopy (chuppah)," so that there may be union and coupling; and then the Congregation of Israel is called kallah, with the hei.

(וענין בחינת חופה זו בעבודה י"ל [יש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] במ"א ע"פ טוב לחסות שיש כמה מיני התבוננות יש שתכנס בקרב איש ולב עמוק כו' שהלב הוא כלי קיבול לאהבה זו ויש התבוננות

(And the matter of this level of chuppah in [divine] service can be explained according to what is written elsewhere on the verse "It is better to take refuge": that there are several kinds of contemplation. There is [contemplation] that enters "the inward part of man and a deep heart," etc., so that the heart is a receptacle for this love; and there is contemplation

שהיא למעלה בהשגת מוחו ותבונתו והלב קטן מהכיל התבוננות זו שאלו היה מגיע עד הלב היה כלה שארו ולבבו בכלות הנפש כו', ויש אשר גם מוחו לא סביל כו' והוא ענין תפלה בלחש ובחשאי כו'

that is above, in the comprehension of his mind and his understanding, and the heart is too small to contain this contemplation, for if it reached the heart, "his flesh and his heart would fail" in the expiry of the soul (kelos hanefesh), etc.; and there is [contemplation] that even his mind cannot bear, etc., and this is the matter of prayer in a whisper and in silence, etc.,

שהוא ביטול השגת הנפש מכאשר תוכל שאת כו', ובחי' התבוננות זו שהיא בחינת מקיף נקי חופה, ועמ"ש מענין בחינת מקיף זה בביאור ע"פ וספרתם לכם בפרשת אמור ועמ"ש מענין חופה בד"ה לסוסתי הנ"ל ובד"ה תורה צוה).

which is the nullification (bittul) of the soul's comprehension, [it being more] than it can bear, etc. And this level of contemplation, which is the level of an encompassing [light] (makif), is called chuppah. And see what is written on the matter of this level of makif in the explanation on the verse "And you shall count for yourselves," in Parshas Emor; and see what is written on the matter of the chuppah in the discourse beginning "To My mare," mentioned above, and in the discourse beginning "The Torah [that Moshe] commanded."

וזהו עיני כל פי' קודם שנקראת כלה היינו קודם הקליטה ואז נקרא עיני כל אליך ישברו בבחי' תשוקה מרחוק כמו ארוסה לארוס

And this is "The eyes of all"; the meaning is: before she is called kallah, that is, before the absorption, she is then called "The eyes of all (kol) look to You with hope," in the manner of longing from afar, like a betrothed woman for her betrothed.

אבל לאחר החופה אז זמן יחוד וזיווג לקבל ולקלוט האור בבחינת כלה ואז נקי' נשואה וע"ז נאמר ואתה נותן להם את אכלם היינו לשון זיווג

But after the chuppah, it is then the time of union and coupling, to receive and absorb the light as kallah, and then she is called married. And of this it is said, "And You give them their food (ochlam)," which is a term for coupling,

כמו באתי לגני אחותי כלה אכלתי כו' (וע' בזהר פי' פינחס דרכ"ו ע"א ודר"מ ריש ע"ב ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ושם בשם הרח"ו [הרבי חיים ויטאל])

as in "I have come into My garden, My sister, [My] bride; I have eaten," etc. (And see the Zohar, Parshas Pinchas, page 226a, and page 240, at the beginning of side b, and in the Mikdash Melech there, and there in the name of Rabbi Chaim Vital);

היינו השפעת אור עליון להתקבל ולקלוט בבחי' מלי' שנקרא לב ואז נקי' כלה לבבתני אחותי כלה ונקרא המשכת מ"ד [מייך דוכריין] בשם אכלם כמו כי אם הלחם אשר הוא אוכל.

that is, the influx of supernal light, to be received and absorbed in the level of Malchus (sovereignty), which is called heart (lev); and then she is called kallah: "You have captured My heart (libavtini), My sister, [My] bride." And the drawing-down of mayin duchrin (masculine waters) is called by the name "their food" (ochlam), as in "except the bread that he eats,"

וכמו אכלה ומחתה פיה ומה שלא אמר בעתם כמו אכלם רק בעתו בוי"ו קאי על

and as in "She eats and wipes her mouth." And as for its not saying be'itam ("in their time"), like ochlam ("their food"), but rather be'ito ("in His time"), with a vav: this refers to

עת רצון העליון של עצמות המאציל לפי שהמשכת מ"ד [מייך דוכריין] הנ"ל תלוי באתעדל"ע [באתערותא דעילא] בלתי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כלל לכן נאמר בעתו רצונו רצון עליון לבד כמו בשבתות ויו"ט [ויום טוב].

the time of the Supernal Will of the Essence of the Emanator; because the drawing-down of mayin duchrin mentioned above depends on an arousal from above, without any arousal from below at all. Therefore it says be'ito: His will, the Supernal Will alone, as on Shabbosos and Yamim Tovim.

(וע' בסמוך דרצון העליון הוא בחי' החופה ולכן א"ש [אתי שפיר] דהתגלות זו הוא בשבתות ויו"ט [ויום טוב] שאז הוא התגלות רצה"ע [רצון העליון] כמ"ש בד"ה תורה צוה הנ"ל בענין והשיאנו כו')

(And see nearby that the Supernal Will is the level of the chuppah; and therefore it is well understood that this revelation is on Shabbosos and Yamim Tovim, for then there is the revelation of the Supernal Will, as is written in the discourse beginning "The Torah [that Moshe] commanded," mentioned above, on the matter of "And bestow upon us," etc.,

כאשר רצית ואמרת כו' ע"ש ובד"ה ויקהל משה גבי וביום השבת יפתח וע' בזהר פ' בראשית דף ח' ע"א).

"as You have willed and said," etc.; see there; and in the discourse beginning "And Moshe assembled," regarding "And on the Shabbos day it shall be opened"; and see the Zohar, Parshas Bereishis, page 8a).

ולזה רמזו בקידוש לבנה חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם (וע' בזהר פ' אחרי דנ"ח סע"א [סוף עמוד א]). ולהבין לפ"ז [לפי זה] לשון וזמן נתן להם יובן עפמ"ש [על פי מה שכתוב] הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ' (תשא)

And to this they alluded in the Sanctification of the Moon: "A statute and an appointed time (zman) He gave them, that they should not alter their task." (And see the Zohar, Parshas Acharei, page 58, at the end of side a. And to understand, accordingly, the wording "and an appointed time He gave them," it will be understood according to what the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) wrote on Parshas Tisa)

(דקפ"ח ע"ב) בפ"י זמין קוב"ה [קודשא בריך הוא] למעבד לישראל כו' ע"ש. ועמ"ש בד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל] בפ"י פקדת הארץ כו'.

(page 188b), on the explanation of "The Holy One, blessed be He, is destined (zamin) to do for Israel," etc.; see there. And see what is written in the discourse beginning "And the number of the children of Israel shall be," on the meaning of "You visited the earth," etc.

וזהו פ"י ואתה היינו המשכה מבחי' חכמה התחלת המשכת מ"ד [מ"ד דוכרין] ועיין בזהר פ' בלק (דקצ"ג ע"ב)

And this is the meaning of ve'atah ("And You"): that is, a drawing-down from the level of Chochmah (wisdom), the beginning of the drawing-down of mayin duchrin. And see the Zohar, Parshas Balak (page 193b),

ע"פ ה' אלקי אתה ארוממך כו'. ופ"י ואתה את היינו המשכת כ"ב אותיות לה' תתאה שהיא בחי' מל'.

on the verse "Havayah, You are my G-d; I will exalt You," etc. And the meaning of ve'atah: es [alef-tav], that is, the drawing-down of the twenty-two letters to the lower hei, which is the level of Malchus.

והי"ו דואתה מורה על המשכה זו כי תמונת ו' הוא שבראשו כמו יו"ד ונמשך משם קו דק.

And the vav of ve'atah indicates this drawing-down, for the form of the vav is that at its head it is like a yud, and from there a thin line is drawn down.

ועיין בפ' תצוה (דקע"ט ע"ב) ועמ"ש סד"ה והי' [והיה] הוי' לי גבי וישם אותה מצבה כו' ע"ש.

And see [the Zohar,] Parshas Tetzaveh (page 179b); and see what is written at the end of the discourse beginning "And Havayah shall be to me," regarding "and he set it up as a pillar," etc.; see there.

וזהו ואתה נותן כו' בעתו דוקא היינו בעת רצון העליון שהוא בחי' החופה שלפני היחוד (ועמ"ש עוד מענין עיני כל בד"ה כי ההרים ימושו).

And this is “And You give,” etc., “in His time” (be'ito), specifically: that is, at the time of the Supernal Will, which is the level of the chuppah that precedes the union. (And see what is written further on the matter of “The eyes of all” in the discourse beginning “For the mountains may move away.”)

וענין פותח את ידיך היינו ע"ד מ"ש מקדש אד' כוננו ידיך כי צריך לעשות בית קיבול בחינת כלי במלי שתקבל המשכת מ"ד [מיין דוכרין] הנקרא אכלם כו'.

And the matter of “You open Your hands” is along the lines of what is written, “The Sanctuary, Adonai, that Your hands established”: for a receptacle, the level of a vessel, must be made in Malchus, so that she may receive the drawing-down of mayin duchrin, which is called “their food,” etc.

כי קודם היחוד נקרא בתולה לשון אוטם. שלכו אטום כבתולה, וע"ז נאמר באר הפרוה שרים כו'

For before the union she is called besulah (“virgin”), a term for being sealed, [as in] “his heart is sealed like a virgin.” And of this it is said, “A well that princes dug,” etc.

(וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] של"א פ"ז [פרק ז'] ושער הירח פ"ג [פרק ג'] ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שער ק"ש [קריאת שמע] שעל המטה פ"א [פרק י"א] ופרק ו'),

(as is written in Etz Chaim, Gate 31, chapter 7, and the Gate of the Moon, chapter 3; and in Pri Etz Chaim, the Gate of the Shema at Bedtime, chapter 11 and chapter 6).

וזהו פותח את ידיך שפותח ידים העליונים לחפור בהם לעשות למטה כלי ובאר לקבל אכלם הנ"ל.

And this is “You open Your hands”: that He opens the supernal hands, to dig with them, to make below a vessel and a well to receive “their food,” mentioned above.

וזהו מקדש אד' כוננו ידיך. דהנה כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] בתוכו לא נאמר

And this is “The Sanctuary, Adonai, that Your hands established.” For behold, it is written, “And they shall make Me a Sanctuary, and I will dwell within them”; and our Sages, of blessed memory, said: “It does not say ‘within it,’

אלא בתוכם וגם ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] משחרב בהמ"ק [בית המקדש] אין לו להקב"ה אלא די אמות של הלכה שהוא התגלות רצונו וחכמתו ית' ונק' המשכת מ"ד [מ"ן דוכרין] טפת ח"ע [חכמה עילאה].

but 'within them.'" And our Sages, of blessed memory, also said: "Since the Holy Temple (Beis HaMikdash) was destroyed, the Holy One, blessed be He, has only the four cubits of halachah," which is the revelation of His will and His wisdom, may He be blessed; and it is called the drawing-down of mayin duchrin, the drop of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah).

אך צ"ל כלי קיבול לזה להיות בכל לבי דרשתיך כו' שאז נקרא כלה כנ"ל ועשיית כלי זה הוא כוננו ידיך ועמ"ש בביאור ע"פ באר חפרוה שרים כו' ובביאור ע"פ נשא את ראש בני גרשון.

But there must be a receptacle for this, so that it be "With all my heart I have sought You," etc., for then she is called kallah, as mentioned above. And the making of this vessel is "Your hands established." And see what is written in the explanation on the verse "A well that princes dug," etc., and in the explanation on the verse "Lift up the head of the sons of Gershon."

גם ידיך הוא לשון יודין כי פתיחו דיודין הוא שנמשך מן יו"ד שבראשו ונעשה וי"ו

Also, yadecha ("Your hands") is a term for yudin ("yuds"), for the opening of the yuds (pesichu deyudin) is that it is drawn from the yud at its head and becomes a vav;

וזהו המשכת רצון עליון כדי לבנות לה כלי בית קיבול כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי.

and this is the drawing-down of the Supernal Will in order to build for her a vessel, a receptacle; as our Sages, of blessed memory, said: "A woman makes a covenant only with the one who made her a vessel."

4 וכמ"ש כי בועליך עושיך כו' ואח"כ משביע לכל חי רצון כל חי היינו בחינת יסוד דנוק' [דנוקבא] שמקבלת מיסוד דדכורא לכך נקראת כל חי שמקבלת מח"י עלמין ואחר הקליטה אז משביע בבחינת שביעה היפך התשוקה

As it is written, "For your Husband is your Maker," etc. And afterwards, "You satisfy every living thing (kol chai) [with] will (ratzon)." Kol chai is the level of the Yesod (foundation) of the Nukva (the feminine / Malchus), which receives from the Yesod of the masculine; therefore she is called kol chai, for she receives from Chai Olamim (the Life of the Worlds). And after the absorption, then "You satisfy," in the manner of satiation, the opposite of longing;

כי התשוקה היא מרחוק כאשר לא השיג התאווה ואל אישך תשוקתך ואחר היחוד כשנקלט שפע האור בתוכה ועבד נייחא לה כמ"ש ר"פ נח (דנ"ט ע"ב)

for longing is from afar, when one has not attained the desire, [as in] “And your longing shall be to your husband.” And after the union, when the abundance of the light has been absorbed within her, “and it brings her rest,” as is written at the beginning of Parshas Noach (page 59b),

אז משביע לכל חי רצון עליון שנמשך בעתו כנ"ל בבחי' שביעה כנ"ל. ועמ"ש בביאור ע"פ כה תברכו כו'.

then “You satisfy every living thing” [with] the Supernal Will that is drawn down “in His time,” as mentioned above, in the manner of satiation, as mentioned above. And see what is written in the explanation on the verse “Thus shall you bless,” etc.

ומכ"ז [ומכל זה] מובן ענין המבואר ע"פ ואשה כי תדור כו' בבית אביה בנעוריה. וענין ארוסה ונשואה:

And from all this one can understand the matter explained on the verse “And if a woman vows,” etc., “in her father’s house, in her youth”; and the matter of a betrothed and a married woman.

החלצו מאתכם וגוי

“Arm from among you”

1 החלצו מאתכם וגוי. וצ״ל דהל״ל [דהוה ליה למימר] יחלצו כי החלצו משמע כולכם וכיון שנאמר מאתכם דהיינו מקצתם אלף למטה א״כ הל״ל [הוה ליה למימר] יחלצו.

“Arm from among you (hechaltzu me’itchem),” etc. We need to understand this, for it should have said yechaltzu (“let [men] be armed”): hechaltzu (“arm yourselves”) implies all of you, and since it says “from among you,” that is, some of you, “a thousand per tribe,” then it should have said yechaltzu.

גם מהו ענין נקמת הוי״ במדין. גם מהו לכל מטות והל״ל [והוה ליה למימר] מכל מטות. אך הנה בחינת מדין הוא ממש נגד בחי׳ שם הוי״

Also, what is [meant by] “the vengeance of Havayah upon Midian”? And also, what is [meant by] “for all the tribes (lechol matos)”? It should have said “from all the tribes (mikol matos).” However, the level of Midian stands directly opposite the level of the Name Havayah;

ולכן קודם מתן תורה היה צ״ל הכנעת קליפת מדין ע״י יתרו כהן מדין שאמר עתה ידעתי כו׳ (כמ״ש בזהר ר״פ יתרו ס״ז ב׳).

and therefore, before the Giving of the Torah, there had to be the subduing of the kelipah (husk) of Midian through Yisro, the priest of Midian, who said, “Now I know,” etc. (as is written in the Zohar at the beginning of Parshas Yisro, 67b).

והענין ע״ד משארז״ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] דבשעת מתן תורה נתקבצו כל האומות כו׳ עד שפתחו כולם ואמרו ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום וכמארז״ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שהעוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

The matter is along the lines of what our Sages, of blessed memory, said: at the time of the Giving of the Torah all the nations gathered, etc., until all of them opened [their mouths] and said, “Havayah will give strength to His people; Havayah will bless His people with peace.” And as our Sages, of blessed memory, said: one who occupies himself with Torah makes peace in the household above and in the household below.

2 ולהבין כי שלומות הללו צ"ל דהנה בחורבן בהמ"ק [בית המקדש] ראשון אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] ויתר הקב"ה על עבודת כוכבים וג"ע [וגילוי עריות] וש"ד [ושפיכות דמים] ולא ויתר על ביטול תורה וחורבן בית שני היה רק בשביל עון שנאת חנם לכד.

To understand these two [kinds of] peace, it must be said: concerning the destruction of the First Temple, our Sages, of blessed memory, said that the Holy One, blessed be He, overlooked idolatry, forbidden relations and bloodshed, but did not overlook the neglect of Torah; and the destruction of the Second Temple came only because of the sin of baseless hatred alone.

3 וא"כ למה עכשיו אריכות הגלות שבית המקדש חרב יותר מי"ז מאות שנה. וגלות בבל שהיה מפני עבירות חמורות הנ"ל אעפ"כ [אף על פי כן] היה רק שבעים שנה.

If so, why is the exile now so long, that the Holy Temple has lain destroyed for more than seventeen hundred years? While the Babylonian exile, which came because of the grave sins mentioned above, was nevertheless only seventy years.

אך הענין הוא כי הנה בשבעה אומות שהיו בארץ בעת שבאו אבותינו לארץ הכנעני והחתי כו' נאמר והיה אשר תותירו מהם כו' כי הם היו שבע מדות הרעות

But the explanation is this: concerning the seven nations that were in the land when our fathers came into the land, the Canaanite and the Hittite, etc., it is said, "And it shall be that those of them whom you leave remaining..." etc.; for they were the seven evil emotive attributes (middos).

לכן כשחטאו ישראל אז בבית ראשון ונתגברו בהם השבע מדות הרעות אלו מפני שהשאירו מהם וכמ"ש

Therefore, when Israel sinned then, in [the time of] the First Temple, and these seven evil attributes grew strong in them because they had left [some] of them [remaining], as it is written

(בשופטים ס"א וס"ב) ואתם לא תכרתו ברית כו' ולא שמעתם בקולי כו' ומחמתם נכשלו בעבירות חמורות הנ"ל.

(in Judges, chapters 1 and 2), "And you shall make no covenant..." etc., "but you have not listened to My voice," etc.; and because of them they stumbled into the grave sins mentioned above.

ע"כ היה הגלות בבל שבעים שנה שע"ז נתקנו שבע מדות הנ"ל לכל מדה עשר שנה כי כל אחד כלולה מעשר.

Therefore the Babylonian exile was seventy years, for through it the seven attributes mentioned above were rectified: ten years for each attribute, since each one is composed of ten.

אך בבית שני לא היה החטא במדות הרעות עצמן כ"א בשנאת חנם והיא קליפת מדין שאינה נחשבת משבעה עממין הנ"ל ואינו רע גמור כמו תאות רעות כו' ניאוף.

In the Second Temple, however, the sin was not in the evil attributes themselves but in baseless hatred; and this is the kelipah of Midian, which is not counted among the seven nations mentioned above, and is not complete evil like evil lusts, etc., [such as] adultery.

כ"א שנאת חנם שזהו לשון מדין ריב ומדון ומדה זו אע"פ [אף על פי] שאינה רע גמור אך הוא מקור התהוות הרע והוא ג"כ הפך הקדושה האלקית (וע"י [ועיין] בזהר ויקרא ד"י ע"ב)

Rather, [it is] baseless hatred, for this is the meaning of the word Midian: quarrel and strife (madon). And this trait, although it is not complete evil, is nevertheless the source from which evil comes into being; and it is also the opposite of divine holiness (and see the Zohar, Vayikra, 16b),

שהיא דוקא בחינת אחדות והתכללות שהוא יסוד כל התורה כמ"ש הלל הזקן דעלך סני כו' ואידך פירושא הוא

which is precisely the quality of oneness and inter-inclusion, which is the foundation of the whole Torah, as Hillel the Elder said, "What is hateful to you...", etc., "and the rest is its explanation."

והיינו משום דכך הוא למעלה הוי' אחד בחי' אחדות והתכללות איהו וגרמוהי חד כו' הוא היודע והוא הדעה כי פי' אחד אין פירושו מהו"ע [מהותו ועצמותו] ית' דהוא נקרא יחיד

And this is because so it is above: "Havayah is One": the quality of oneness and inter-inclusion, "He and His vessels (ihu vegarmohi) are one," etc., "He is the Knower and He is the Knowledge." For the meaning of "One" is not His being and essence, may He be blessed, which is called "Singular" (Yachid);

אך פי' אחד היינו אחד בז' רקיעים והארץ ולמעלה הוא בחינות ז' מדות שכולם בטלים ומתכללים באחד וע"כ בחי' מדין ונרגן מפריד הוא המנגד לשם הוי'

rather, the meaning of "One" is: One in the seven heavens and the earth, which above are the seven attributes, all of which are nullified and included in the One. And therefore the level of Midian, and "a grumbler separates," is what opposes the Name Havayah,

שהוא אחד שגם כל המדות וההפכיים כולם מתאחדין ובטלים באור הוי' כוי' וע"כ גלות זה שהוא תיקון ובירור בחיי שנאת חנם משתהה זמן רב יותר.

which is One, in that even all the attributes and the opposites all become united and nullified in the light of Havayah, etc. And therefore this exile, which is the rectification and refinement of baseless hatred, lasts a much longer time.

4 וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם כוי' פי' נתגלה ע' וונם שהיה רע גמור ע"כ עשו תשובה ע"ז מיד.

And this is what our Sages, of blessed memory, said: "The earlier ones, whose sin was revealed, had their end revealed," etc. That is: their sin was revealed, for it was complete evil; therefore they did teshuvah (returned) for it at once.

משא"כ אחרונים שלא נתגלה עוונם דהיינו ענין שנאת חנם שכל אחד מטעה א"ע [את עצמו] שאין זה עון גמור ע"כ לא נתגלה קצם מפני שאין מתחרטין כ"כ [כל כך] מזה

Whereas the later ones, whose sin was not revealed, that is, the matter of baseless hatred, about which each person deludes himself that it is not a complete sin: therefore their end was not revealed, because people do not regret it so much

(וכמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] ברבינו יונה רפ"ק [ריש פרק קמא] דברכות שלכך האשם שתי סלעים וחטאת בת דנקא דכיון שהאשם בא על ספק חטא אינו מתחרט כ"כ [כל כך] כוי' ע"ש), או

(as Rabbeinu Yonah writes along these lines at the beginning of the first chapter of Berachos: that this is why the guilt-offering is two sela'im and the sin-offering is worth a danka, for since the guilt-offering comes for a doubtful sin, one does not regret it so much, etc.; see there). Or

כמו עד"מ לברר הפסולת הדק צריך שהות יותר מן הפסולת הגס שהוא ניכר לכל שהוא פסולת.

as, by way of analogy, sorting out fine refuse takes more time than coarse refuse, which is recognizable to all as refuse.

וכן בדינים בגמרא א"צ [אין צריך / אינו צריך] עיון שהעורב אסור והיונה מותרת, אבל לברר דינים המסופקים שאין איסורין ניכר צריך טורח וזמן רב יותר בפלפול ועיון שאח"כ מכירין

So too with laws in the Gemara: there is no need for study [to know] that the raven is forbidden and the dove permitted; but to clarify doubtful laws, where the prohibition is not evident, requires effort and much more time in debate and study, after which one recognizes

שהוא אסור וכמ"כ [וכמו כן] תיקון ובירור עון שנאת חנם לפי שאינו נחשב כ"כ [כל כך] לרע גמור בעיני האדם מפני שמדמה ששונאו בדין ע"כ צריך ע"ז זמן רב.

that it is forbidden. So too the rectification and refinement of the sin of baseless hatred: because it is not considered so much as complete evil in a person's eyes, since he imagines that he hates the other with justice, therefore it needs a long time.

אך להבין קצת חומר ענין זה דשנאת חנם איך שהוא המנגד ממש לשם הוי'. והענין דשם הוי' נק' ע"ש [על שם] שמהוה מאין ליש.

But to understand somewhat the gravity of this matter of baseless hatred, how it is the very opposite of the Name Havayah: the explanation is that the Name Havayah is so called because it brings into being (mehaveh) from nothing (ayin) to something (yesh).

5 והנה ידוע הקושיא למה נק' ההתהוות מאין ליש הלא אדרבה הוא ית' היש האמיתי וכולא קמיה כלא חשיב ואין ואפס ממש.

Now, the question is well known: why is the coming into being called "from nothing to something"? On the contrary, He, may He be blessed, is the true Something (Yesh), and "all before Him is considered as nothing," truly nothing and naught.

אך הענין הוא משום שא"ס ב"ה כשמו כן הוא אין לו תחלה כוי ולכך כשהיה צ"ל המשכת האור להתהוות הנבראים בעלי גבול א"א להיות ע"י השתלשלות עילה ועלול שא"כ היה הכל בחי' בלי גבול,

But the explanation is this: the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, is as His name; He has no beginning, etc. Therefore, when there was to be a drawing forth of the light to bring into being created beings that have limits, this could not be through a chain of descent (hishtalshelus) of cause and effect, for if so, everything would have been without limit;

אלא צ"ל צמצום עצום בתחלה שיהיה הגילוי רק בחינת הארה מצומצמת לבד בכדי שאז יוכל להיות בחינת הארה זו מקור ושרש להתהוות עולמות בעלי גבול ושלא יתבטלו במציאות

rather, there had to be a tremendous tzimtzum (contraction) at the outset, so that the revelation would be only a contracted illumination, in order that this illumination could then be the source and root for the coming into being of worlds that have limits, and that they not be nullified out of existence.

וזהו ענין היו"ד דשם הוי"י שהוא בחינת צמצום ישת חשך סתרו רק גילוי בחינת נקודה ויצא ככרך חצו כו'

And this is the meaning of the yud of the Name Havayah: it is the level of tzimtzum, "He made darkness His hiding place," only the revelation of a point, "and His arrow shall go forth like lightning," etc.

ואחר היו"ד נמשך בחי' ה' שיש בו אורך ורוחב והוא בחי' סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית שכ"ז [שכל זה] נמשך אחר בחי' היו"ד.

After the yud there extends the level of the hei, which has length and breadth; this is the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) and the light that fills all worlds (memalei kol almin), upward without end and downward without limit, all of which extends after the level of the yud.

6 ולכן נקרא הבריאה יש מאין שמקור התהוות היש הוא ע"י בחי' מה שהוא אין וכלא חשיב לגבי מהותו ועצמותו שלמעלה מבחי' צמצום זה ועמ"ש בד"ה וירא ישראל.

Therefore creation is called "something from nothing" (yesh me'ayin): for the source of the coming into being of the something is through that which is "nothing" and "considered as nothing" relative to His being and essence, which is above this tzimtzum. And see what is written in the discourse beginning "And Israel saw."

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] כברייתו של עולם ברישא חשוכא הוא בחינת הצמצום [הצמצום] (וע' בזהר כפ' בלק) (דקצ"א) שפ"י שחור' [שחורה] אני שהוא בחי' היוד דלית ביה חיוורי והדר נהורא הוא בחי' ההתפשטות.

And this is what our Sages, of blessed memory, said: "As in the creation of the world: first darkness"; this is the level of the tzimtzum (and see the Zohar, Parshas Balak) (page 191), which explains "I am black" as the level of the yud, which has no white in it; "and afterwards light"; this is the level of the expansion.

והנה הצמצום וההתפשטות הם ב' מדות ההפכיים וצריך שיהי' [שיהיה] בחי' ממוצע שיחבר ב' ההפכיים הללו

Now, the tzimtzum and the expansion are two opposite qualities, and there must be an intermediary to join these two opposites;

והיינו ע"י בחי' שלמעלה משניהם שהוא המשכה מאור א"ס ב"ה דקמיה כחשכה כאורה כי חשוכא ונהורא זהו שייך רק בבחינת ומדרגות ברייתו של עולם,

and this is through a level that is above both of them, namely, a drawing forth from the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, before Whom "darkness is as light"; for darkness and light apply only to the levels and degrees of the creation of the world,

אבל קודם שנברא העולם לא שייך בחינות אלו וע"י המשכה מבחינה זו יוכל להיות קשר וחיבור בין שני ההפכיים עד שבחי' חו"ב [חכמה ובינה] שהן בחי' יו"ד וה"א נעשו

but before the world was created these levels do not apply. And through a drawing forth from this level there can be a bond and joining between the two opposites, so that Chochmah (wisdom) and Binah (understanding), which are the yud and the hei, become

תריין ריעין דלא מתפרשין אע"פ [אף על פי] שהן בעצם ב' הפכיים ונקרא אין ויש ומ"מ ע"י המשכה מאור א"ס ב"ה שלמעלה מב' הבחי' הם מתכללים והיו לאחדים והמשכה זו מרומזת בקוצו של יו"ד

"two companions who never part," although in essence they are two opposites and are called "nothing" and "something." Nevertheless, through a drawing forth from the Infinite Light, blessed be He, which is above both levels, they are included in each other and become one. And this drawing forth is alluded to in the tip of the yud,

שהוא למעלה מעלה מבחי' היו"ד וע"י מתפשט ומתחבר היו"ד בה"א [באות ה"א] וכמבואר בפרדס שהיו"ד יש לה ג' קוצין ומקוץ התחתון נמשך הה"א ובקוץ התחתון יש בחי' קוץ העליון

which is far above the level of the yud; and through it the yud spreads out and joins with the hei. As is explained in the Pardes, the yud has three tips; from the lower tip the hei extends, and in the lower tip there is the quality of the upper tip.

ונמצא שזה שיתפשט ויומשך היו"ד בה"א [באות ה"א] נמשך ע"י קוצו של יו"ד שהוא למעלה מעלה מעצם בחי' היו"ד והוא הוא המחבר היו"ד עם הה"א

It follows that the yud's spreading out and extending into the hei comes about through the tip of the yud, which is far above the essential level of the yud; and it is this that joins the yud with the hei.

(ועמ"ש בזה באריכות ע"פ לך לך ועיין בזהר פ' ויקרא) (ד"י [די יסודות] ע"ב ודי"א ע"ב) ובמק"מ [ובמקדש מלך]
שם בשם הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] שקוץ התחתון הוא הדעת

(And see what is written on this at length on [the verse] "Go forth (Lech lecha)"; and see the Zohar, Parshas Vayikra) (pages 10b and 11b), and the Mikdash Melech there, in the name of Rabbi Chaim Vital, that the lower tip is Daas (knowledge);

והיינו שהדעת הוא המחבר חו"ב [חכמה ובינה] ועיין בזהר הרקיע ר"פ בראשית גבי עאלת אות צ' כו' ע"ש
ובזהר פ' אחרי (דע"ז ב') גבי

that is, that Daas is what joins Chochmah and Binah. And see the Zohar HaRakia at the beginning of Parshas Bereishis, on "The letter tzaddi entered," etc.; see there. And in the Zohar, Parshas Acharei (page 77b), on

אלא במזלא תליא חבורא דלהון כו' ובסה"מ [ובספר הדרת מלך] (סי' קט"ו) בשם הלק"ת [הלקוטי תורה
[להאריז"ל]] ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] (שער הברכות פ"ג [פרק ג']) ע"פ ושבילך במים רבים ועוד בסה"מ [בספר הדרת
מלך] (ריש סי' קנ"ו).

"but their union depends on the mazal," etc.; and in Sefer Hadrash Melech (section 115), in the name of the Likkutei Torah of the Arizal; and in Pri Etz Chaim (Sha'ar HaBerachos, chapter 3), on [the verse] "and Your path is in the great waters"; and further in Sefer Hadrash Melech (beginning of section 156).

וע' עוד בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך קוץ. וזהו ענין שהעוסק בתורה משים שלום בפמליא של
מעלה כי

And see further in the Pardes, in Erchei HaKinuyim, the entry "Kotz" (tip). And this is the meaning of [the saying] that one who occupies himself with Torah makes peace in the household above: for

הנה בחי הגורם להיות השפעה זו מעצמות א"ס ב"ה לחבר בחי י"ה הוא ע"י התורה וזהו או יחזיק
במעוזי יעשה שלום לי שלום לי ממש

that which causes this flow from the essence of the Infinite One, blessed be He, to join the yud and hei comes about through the Torah. And this is [the meaning of] "Or let him take hold of My strength, that he may make peace for Me": peace for Me, literally,

היינו בבחי' י"ה דשם הוי' והטעם הוא משום דאורייתא מחכמה נפקת וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו וא"כ ממשיך שיהיה הקב"ה שהוא עצמות א"ס ב"ה נמשך ומתלבש בהתורה דמחכמה נפקת

that is, in the yud and hei of the Name Havayah. The reason is that "the Torah comes forth from Chochmah," and our Sages, of blessed memory, said, "Whoever reads and studies, the Holy One, blessed be He, reads and studies opposite him." If so, he draws [it] down so that the Holy One, blessed be He, who is the essence of the Infinite One, blessed be He, is drawn down and clothed in the Torah, which "comes forth from Chochmah."

וזהו עוסק בתורה לשמה לשם התורה עצמה וגם לשמה לשם ה' יען שעייז נעשה חיבור אותיות י"ה

And this is [the meaning of] one who occupies himself with Torah lishmah: for its sake, for the sake of the Torah itself; and also lishmah: l'shem hei, "for the sake of the hei," since through this the joining of the letters yud and hei is accomplished.

ולכן נק' התורה שלום (כי עייז נמשך בחי' ומדרגת הקוץ העליון כו' כי אורייתא מחכמה נפקת ושרשה ומקורה מבחינה שלמעלה מהחכמה כי תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם בחי' כתר תר"ך עמודי אור

Therefore the Torah is called "peace" (for through it the level and degree of the upper tip is drawn down, etc.; for "the Torah comes forth from Chochmah," and its root and source is from a level above Chochmah; for the 613 commandments of the Torah together with the seven commandments of the Rabbis are the level of Keser (the Crown), the 620 pillars of light;

וכמו העמוד שמחבר הגג עם הקרקע כך עייז נעשה התחברות י"ה שיהי' [שיהיה] נמשך ההמשכה ומתפשטת גם למטה כו' ועמ"ש בד"ה אחרי הוי' אלקיכם תלכו גבי ובקולו תשמעו ומ"ש בד"ה ביום השמע"צ [השמיני עצרת] מענין או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי כו'):

and as a pillar joins the roof with the ground, so through this the joining of the yud and hei is accomplished, so that the flow is drawn down and spreads below as well, etc. And see what is written in the discourse beginning "After Havayah your G-d shall you walk," on "and to His voice shall you listen," and what is written in the discourse beginning "On the day of Shemini Atzeres" on the matter of "Or let him take hold of My strength, that he may make peace for Me," etc.):

7 ב וענין השלום בפמליא של מטה הוא באותיות ו"ה שבשם. כי הנה כתיב לך ה' הגדולה והגבורה כו' שהם ששה מדות עליונות וזהו בחי' הוי"ו דשם הוי"ה

2. The matter of peace in the household below is in the letters vav and hei of the Name. For it is written, "Yours, Havayah, are the greatness and the might," etc., which are six supernal attributes; and this is the level of the vav of the Name Havayah.

והנה לעומת זה יש ג"כ ז' מדות הרעות ומקור ושרש יניקתם הוא מבחי' קו השמאל דקדושה וכמ"ש בזהר דאית ימינא ואית שמאלא לעילא בסטרא דקדושה ומקו השמאל משתלשל ונמשך יניקת החיצונים

Now, opposite this there are also seven evil attributes, and the source and root of their nurture is from the left line of holiness; as is written in the Zohar, there is a right and there is a left above, on the side of holiness; and from the left line the nurture of the external forces descends and is drawn.

וכמו נהר דינור נמשך מזיעתן של חיות הרי הגיהנם נתהווה מפסולת הגבורות (ועמ"ש מענין זה בפ' חקת ע"פ זאת חקת התורה כו')

And just as the River of Fire (Nehar Dinur) issues from the sweat of the Chayos, so Gehinnom came into being from the dross of the Gevuros (and see what is written on this matter in Parshas Chukas, on "This is the statute of the Torah," etc.).

ולכן התיקון לזה הוא ע"י שצ"ל שמאלא אתכליל בימינא וכל התורה הוא על יסוד זה וכמ"ש בזהר ר"פ קרח שמזה היה חטא קרח שלא רצה שיהיה שמאלא אתכליל בימינא כו' וזהו הפך יסוד התורה

Therefore the rectification for this is that there must be "the left included in the right"; and the whole Torah rests on this foundation. As is written in the Zohar at the beginning of Parshas Korach, from this came the sin of Korach, who did not want the left to be included in the right, etc.; and this is the opposite of the foundation of the Torah.

ולכן נק' התורה תורת חסד וזהו ימינך ה' נאדרי בכח ועי"ז ימינך ה' תרעץ אויב.

Therefore the Torah is called "a Torah of kindness (chesed)." And this is [the meaning of] "Your right hand, Havayah, is glorious in power"; and through this, "Your right hand, Havayah, shatters the enemy."

8 ועדי"ז גם כל עונשי התורה עם היותן בחיי גבורות מ"מ הן כלולות בחסדים שהעונש הוא שעיי"ז נעשה תיקון לנפש החוטא וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתן כו'.

In the same way, all the punishments of the Torah too, although they are Gevuros, are nevertheless included in Chassadim (kindnesses): for the punishment is such that through it a rectification is made for the sinner's soul. As our Sages, of blessed memory, said, "All who are liable to kares (excision) who were flogged are released from their kares," etc.

וכן אפי' [אפילו] עונש מיתת ב"ד [בית דין] ארז"ל [אמר רבותינו זכרונם לברכה] גבי עכן יעכרך ה' היום הזה היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעוה"ב [לעולם הבא] נמצא העונש זהו לתקן נפשו.

So too, even concerning the punishment of death by the court, our Sages, of blessed memory, said regarding Achan: "Havayah will trouble you this day": this day you are troubled, but you will not be troubled in the World to Come. It follows that the punishment is to rectify his soul.

משא"כ החטא עצמו הוא מר ממות וכמ"ש את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע. נמצא הרע גרוע מן המות (ועמ"ש מזה סד"ה ויקח קרח).

The sin itself, however, is more bitter than death, as it is written, "life and good, and death and evil." It follows that evil is worse than death (and see what is written on this at the end of the discourse beginning "And Korach took").

נמצא בתורה בחיי שמאלא אתכלל בימינא משא"כ העונש שהיה קודם מתן תורה היה מבחי' גבורות ממש

Thus in the Torah there is [the quality of] the left included in the right. Whereas the punishment that existed before the Giving of the Torah was from the level of Gevuros proper,

כמו גבי דור המבול ארז"ל [אמר רבותינו זכרונם לברכה] דור המבול אין להם חלק לעוה"ב [לעולם הבא] וכו' וכך בדור הפלגה

as with the generation of the Flood: our Sages, of blessed memory, said, "The generation of the Flood have no share in the World to Come," etc.; and so too with the generation of the Dispersion.

ונמצא העונש לא היה בשביל תיקון נפשו של החוטא וזהו גבורות גמורות (ואעפ"כ [ואף על פי כן] תכליתן חסד לטובת העולם בכלל ועי' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ שופטים)

It follows that the punishment was not for the sake of rectifying the sinner's soul; and these are complete Gevuros (yet even so, their purpose is kindness, for the good of the world in general; and see the Ramaz at the beginning of Parshas Shoftim).

ובח"י זו שיהיה שמאלא אתכליל בימינא נקרא שלום בפמליא של מטה והוא ענין המתקת הגבורות בחסדים.

And this level, that the left be included in the right, is called peace in the household below; and it is the sweetening of the Gevuros by the Chassadim.

וזהו ג"כ ע"י התורה כי הנה בתורה נאמר מימינו אש דת אש שחורה ע"ג [על גבין] אש לבנה וזהו אנכי ולא יהיה לך שהן מקור בחי חסד וגבורה.

This too comes through the Torah, for of the Torah it is said, "From His right hand, a fiery law": black fire upon white fire. And this is "I am" and "You shall not have," which are the source of Chesed (kindness) and Gevurah (restraint).

9 וכך גם כל דקדוקי התורה הן בחי גבורות וצמצוצים שבכך וכך דוקא יוכשר כו' ואם לאו פסול וגבורות אלו הם תכלית החסד שע"י יהי [יהיה] גילוי אלקות.

So too, all the fine points of the Torah are Gevuros and contractions: that only in such-and-such a way will it be valid, etc., and if not, it is invalid. And these Gevuros are the ultimate kindness, for through this there will be a revelation of G-dliness.

וזהו מימינו אש כו' והיינו ג"כ ע"י אור ההמשכה שלמעלה מהשתלשלות משם נמשך להיות התכללות חו"ג [חסד וגבורה] אע"פ [אף על פי] שהן מצד עצמם ב' הפכיים ולהיות שמאלא אתכליל בימינא ורב חסד נוטה כלפי חסד

And this is [the meaning of] "From His right hand, a fire," etc. This too is through the light of the drawing forth that is above the chain of descent (hishtalshelus): from there it comes about that Chesed and Gevurah are included in each other, although in themselves they are two opposites, and that the left is included in the right, and "abundant in kindness" inclines toward kindness;

וזהו שלום יעשה לי ממש להיות התכללות המדות איהו וגרמוהי חד שמתייחדין ביחוד גמור ואמיתי עד שהן אחדות ממש:

and this is “peace he shall make for Me,” literally: that the attributes be included in one another, “He and His vessels (ihu vegarmohi) are one,” so that they are united in a complete and true union, until they are truly one.

10 ג והנה כמ"כ [כמו כן] יש ב' שלומות הנ"ל ג"כ בנפש האדם. כי הנה הנפש יש בה ג"כ בחי' שם הוי'

3. Now likewise, the two [kinds of] peace mentioned above are also in the soul of man. For the soul too has in it the level of the Name Havayah

(וכמ"ש במ"א בפסוק ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם כו') וכמ"ש כי שם הוי' נקרא עליך כי הנפש כלולה מע"ס [מעשר ספירות]

(as is explained elsewhere on the verse “But Havayah your G-d would not listen to Bilaam,” etc.), as it is written, “that the Name of Havayah is called upon you”; for the soul is composed of the Ten Sefiros.

והנה חו"ב [חכמה ובינה] שבנפש בהם מלוכב בחי' י"ה והנה איתא חכמה מוחא ובינה ליבא וכמאמר הלב מביין.

Now, in the Chochmah (wisdom) and Binah (understanding) of the soul the yud and hei are clothed. And it is stated, “Chochmah is the brain and Binah is the heart,” as the saying goes, “The heart understands.”

וענין ההפרש בין מוח ללב כי המוח הוא קר ולח ששם מקור יסוד המים והליחות והלב הוא משכן יסוד האש.

The difference between the brain and the heart is that the brain is cold and moist, for there is the source of the element of water and moisture, while the heart is the dwelling place of the element of fire.

11 וכך בחי' חכמה ודעת גדולת ה' איך שלגדולתו אין חקר וכולא קמיה כלא חשיב כשהוא משיג זה במוחו

So too [with] the level of Chochmah and the knowledge (daas) of the greatness of G-d, how “His greatness is unsearchable” and “all before Him is considered as nothing”: when a person grasps this in his mind,

הנה מזה נמשך הביטול רצון לבטל א"ע [את עצמו] לגמרי נגד רצון ה' ולכן נק' בחי' זו יו"ד

from this comes the nullification (bittul) of will: to nullify oneself completely before the will of G-d. Therefore this level is called yud,

כי היו"ד הוא בחי' צמצום כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] וצמצום זה באדם הוא שיבטל רצונו כו' וכן לבטל א"ע [את עצמו] במחשבה דבור ומעשה שלא לחשוב ולדבר כרצונו כו' גם מזה נמשך הענוה.

for the yud is the level of tzimtzum, as explained above; and this tzimtzum in man is that he nullify his will, etc., and likewise nullify himself in thought, speech and action, not to think and speak as he wishes, etc. Humility, too, comes from this.

12 ולכן נאמר במשה והאיש משה ענו מאד לפי שהיה מבחי' חכמה. גם בחי' יראה נמשך מהמוח והחכמה כמ"ש ראשית חכמה יראת ה' וגם בחכמה יסד ארץ אבא יסד ברתא שנק' אשה יראת ה'.

Therefore it is said of Moshe, "And the man Moshe was very humble," because he was of the level of Chochmah. Awe, too, comes from the brain and from Chochmah, as it is written, "The beginning of wisdom (chochmah) is the awe of Havayah"; and also, "With wisdom He founded the earth": "Abba founded the daughter," who is called "a woman who fears Havayah."

13 ולכן העצמות נמשכים מן המוח וענין העצמות הוא שיש בהם חוזק גדול וגם הם בחי' עומדים ועמידה היא בחי' ביטול רצון וביטול זה הוא בחוזק גדול

Therefore the bones derive from the brain. The nature of the bones is that they have great strength, and they are also the quality of standing; and standing is the quality of the nullification of will, and this nullification is with great strength,

והיינו מחמת ההתמדה בתקיעת הדעת בחוזק בגדולת ה' תמיד ולא שתהא חולפת ועוברת אחר התפלה.

that is, because of constancy in fixing the mind (daas) firmly on the greatness of G-d always, and not that it pass and be gone after prayer.

אך מ"מ להיות שהמוח מים וליחות הוא בבחי' קרירות. אבל מעלת הלב שם יסוד האש והצמאון בהתגלו' [בהתגלות] אהב' [אהבה] ברשפי אש ממש מקרב איש ולב עמוק

Nevertheless, since the brain is water and moisture, it is in a state of coolness. But the virtue of the heart is that there is the element of fire, and thirst, with the revelation of love in veritable flashes of fire, from "the inward part of a man and a deep heart."

וזהו נמשך מבחי' בינה והוא בחי' ה' שיש לו התפשטות לאורך ורוחב התפשטות המדות אהבה כו' וזהו כונן שמים בתבונה שמים בחינת אש נמשך מבחי' תבונה

This comes from the level of Binah (understanding), and it is the level of the hei, which has extension in length and breadth: the extension of the emotive attributes (middos), love, etc. And this is [the meaning of] “He established the heavens with understanding (tevunah)”: the heavens, the level of fire, derive from the level of tevunah;

ומזה נמשך בחי' ויגבה לבו בדרכי ה' ואתהלכה ברחבה והנה מהלב נמשך הבשר וזהו לבי ובשרי ירננו כו'.

and from this comes [the quality of] “His heart was lifted up in the ways of Havayah” and “I will walk in a broad place.” Now, from the heart comes the flesh; and this is [the meaning of] “My heart and my flesh sing for joy,” etc.

14 והנה באמת צ"ל שני הבחי' דמוח ולב דמעלת האש שבו מבשלים הדבר ונתהפך ע"י האש למהות

Now, in truth both levels, of brain and heart, are needed. The virtue of fire is that with it one cooks a thing, and through the fire it is transformed into another

אחר משא"כ בלא אש ישאר על מהותו הראשון כך ע"י האש יוכל להיות התהפכות המדות דנה"ב [דנפש הבהמית] וגם צ"ל בחי' ויגבה לבו כו'.

nature, whereas without fire it would remain in its original nature. So through the fire there can be a transformation of the emotive attributes of the animal soul. And there must also be [the quality of] “His heart was lifted up,” etc.

אך מעלת המוח גדול מאד שממנו נמשך חוזה וקיום הביטול רצון במודומ"ע [במחשבה דבור ומעשה] שלהיות נמשך בפועל ממש הוא דוקא ע"י כח המוח וזהו בחכמה יסד ארץ שהוא בחי' מעשה כו' וכן הענוה הוא עיקר גדול.

But the virtue of the brain is very great, for from it come the strength and endurance of the nullification of will in thought, speech and action; for it to be carried out in actual deed comes specifically through the power of the brain. And this is [the meaning of] “With wisdom He founded the earth,” which is the level of action, etc. Likewise, humility is a great principle.

אך הרי הם ב' הפכיים מים ואש ולכן צ"ל בחי' שלום ביניהם המחברם להיות תרין ריעין ממש.

But they are two opposites, water and fire; therefore there must be peace between them, joining them to be truly “two companions.”

15 וזהו ענין שלום בפמשמ"ע [בפמליא של מעלה] שבנפש והוא להיות מוח שליט על הלב כי מהלב נמשך בחי רצוא אם רץ לבך

And this is the peace in the household above that is within the soul: that the brain rule over the heart. For from the heart comes the level of running (ratzo), "if your heart runs";

אבל אח"כ צ"ל שוב והוא העיקר וגם בענין ויגבה לבו ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ת"ח [תלמיד חכם] / תלמידי חכמים] צ"ל בו שמינית שבשמינית כו'.

but afterwards there must be returning (shov), and that is the main thing. And also concerning "his heart was lifted up," our Sages, of blessed memory, said that a Torah scholar should have an eighth of an eighth [of pride], etc.

א"כ הענוה צ"ל הרבה יותר ויותר מבחי ויגבה לבו כו' ועמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש מלכות, וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] המתפלל צריך לכרוע עד שיראה איסר כנגד לבו פי' איסר לשון קשר

If so, humility must be much, much more than [the quality of] "his heart was lifted up," etc.; and see what is written on this in the discourse beginning "Let them bring royal apparel." And this is what our Sages, of blessed memory, said: one who prays must bow until an issar is seen opposite his heart. The meaning: issar is a term for binding,

וכמו ואסרה אסר והוא לקשר בחי המשכ' מהמוח אל הלב שיהיה המוח שליט על הלב ויתקיימו ב' המעלות שבמוח ולב ועד"ז היו הכהנים והלויים שעבודת הכהנים בחשאי והוא מבחי חכמה ולוים בשירה וזמרה כו'

as in "and she binds a bond (ve'asrah issar)"; that is, to bind the flow from the brain to the heart, so that the brain rules over the heart and both virtues, of brain and of heart, are maintained. Along these lines were the Kohanim and the Levites: the service of the Kohanim was in silence, and that is from the level of Chochmah (wisdom); and the Levites [served] with song and music, etc.,

בחי רצוא וכתיב גבי לויים וילוו עליך וישרתוך שהיו בטלים לגבי הכהנים והנה שלום זה בפמליא של מעלה הוא על ידי עסק התורה

the level of running. And it is written of the Levites, "that they may be joined to you and serve you," for they were nullified before the Kohanim. Now, this peace in the household above comes through occupation with Torah,

שהיא המשכת רצון העליון שלמעלה מחו"ב [מחכמה ובינה] והוא העושה שלום ביניהם וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] בענין קוש"י [קוצו של יו"ד] וכך יש כנפש ג"כ בחי' קוצו של יו"ד והוא הרצון שלמעלה מהטעם כו'

which is the drawing down of the Supernal Will that is above Chochmah and Binah (understanding), and it is what makes peace between them, as explained above concerning the tip of the yud. So too there is in the soul the level of the tip of the yud: the will that is above reason, etc.;

וממנו נמשך בחי' הדעת העליון המחבר ומייחד חו"ב [חכמה ובינה] מוח ולב והיינו כי עסק התורה הוא בבחי' ביטול אליך ה' נפשי אשא מחשבה במחשבה דבור בדבור כו'.

and from it comes the level of the higher Daas (knowledge), which joins and unites Chochmah and Binah, brain and heart. That is, occupation with Torah is in a state of self-nullification, "To You, Havayah, I lift up my soul": thought with thought, speech with speech, etc.

16 ולכן עי"ז נמשך להיות מוח שליט על הלב שלא יהיה התפעלות הלב בענין אהבה בבחי' יש אני אוהב ויש אני כו'.

Therefore, through this it comes about that the brain rules over the heart, so that the heart's arousal in love will not be in the manner of "there is an 'I' who loves" and "there is an 'I,'" etc.,

אלא בבחי' ובכל נפשך ביטול כי אליך ה' נפשי אשא מפני שאתה עתיד ליטלה ממני כו'. ועמ"ש בד"ה וידעת היום גבי שלום לרחוק שנעשה קרוב:

but rather in the manner of "and with all your soul," self-nullification: for "To You, Havayah, I lift up my soul," because "You will one day take it from me," etc. And see what is written in the discourse beginning "And you shall know this day," concerning "peace to the one who is far" who has become near.

17 ד וענין השלום בפמליא של מטה הוא לאכללא שמאלא כימינא פי' כי מדות שבנפש האלקית נקראו בכלל בחי' ימינא שהחסד גובר בהם

4. The matter of peace in the household below is to include the left in the right. That is: the emotive attributes (middos) of the G-dly soul are called, in general, the right, since Chesed (kindness) prevails in them;

ולכן נקראת הנשמה בת כהן אבל המדות דנה"ב [דנפש הבהמית] הן בחי' שמאלא ששרש ומקור נה"ב [נפש הבהמית] מפני שור מהשמאל.

and therefore the soul is called "the daughter of a Kohen." But the attributes of the animal soul are the left, for the root and source of the animal soul is from "the face of an ox on the left."

18 והנה יש כ"ח עתים שלפעמים הנה"ב [הנפש הבהמית] כפופה להנה"א [להנפש האלקית] בתכלית ופעמים מתגבר לימשך אחר תאות גשמיים ואין זה שלום,

Now, there are twenty-eight "times": at times the animal soul is utterly subdued to the G-dly soul, and at times it grows strong, to be drawn after physical desires; and this is not peace.

אבל השלום הוא שיהי' [שיהיה] שמאלא אתכלל בימינא שיתבררו המדוי' [המדות] דנה"ב [דנפש הבהמית] להבטל בהמדוי' דנה"א [דנפש האלקית] ועמ"ש מזה בביאור' [בביאור] ע"פ ואהיה אצלו אמון

Rather, peace is that the left be included in the right: that the attributes of the animal soul be refined so as to be nullified in the attributes of the G-dly soul. And see what is written on this in the Biur (explanation) on "And I was with Him as a nursling (amon),"

וכמ"ש בכל לבבך בשני יצריך שישוב היצה"ר [היצר הרע] ממש לאהבת ה' ע"י ההתבוננות איך שבאמת אין עוד ממש וא"כ למי יחפוץ זולתו ית'

and as it is said, "with all your heart (levavcha)": with both your inclinations; that the evil inclination itself be turned to the love of G-d, through contemplating how in truth "there is nothing else," literally; and if so, whom should one desire besides Him, may He be blessed?

והנה שלום זה נעשה ג"כ ע"י התורה כי עיקר ברור המדות הוא ע"י המשכת הדעת שהוא חיות המדות ופנימיותן והוא הממשיך בחי' חו"ב [חכמה ובינה] במדות להיות בחכמה אתברירו המדות של נה"ב [נפש הבהמית]

Now, this peace too is brought about through the Torah. For the main refinement of the attributes is through the drawing down of Daas (knowledge), which is the life-force of the attributes and their inner dimension; and it is what draws Chochmah (wisdom) and Binah (understanding) into the attributes, so that "through Chochmah they are refined," the attributes of the animal soul

(כמ"ש מזה בביאור ע"פ מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה בענין הדעת מהו משמש.

(as is written on this in the Biur on "Many waters cannot quench the love," on the matter of Daas: what its function is.

ועמ"ש ג"כ בד"ה וכל בניך בענין א"ת [אל תקרי] בניך אלא בוניך שכדי להיות בחי' ורב שלום זהו ע"י בחי' בוניך שהיא עול תורה ועמ"ש בביאור ע"פ מים רבים כו')

And see also what is written in the discourse beginning "And all your children," on the matter of "Do not read 'your children' (banayich) but 'your builders' (bonayich)": that for there to be [the quality of] "and great peace," this comes through the level of "your builders," which is the yoke of Torah. And see what is written in the Biur on "Many waters," etc.)

והנה עי"ז נמשך למעלה המתקת הגבורות והוא ענין יחוד ו"ה והוא המשכת סוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] וכלל המשכה זו הוא ע"י מעשה המצות

Now, through this the sweetening of the Gevuros is drawn forth above; and this is the union of vav and hei, which is the drawing of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) into the light that fills all worlds (memalei kol almin). And this drawing forth, in general, comes through the performance of the mitzvos.

וזהו והיה מעשה הצדקה שלום שהצדקה ממשיך ג"כ בחי' שלום הנ"ל דכמו שע"י הצדקה נעשה שלום למטה שהעני מתקנא בהעשיר וע"י הצדקה נעשה שלום ביניהם כך ג"כ גורם שלום למעלה בין משפיע למקבל כו'.

And this is [the meaning of] "And the work of charity (tzedakah) shall be peace": charity too draws down the peace mentioned above. For just as through charity peace is made below, since the poor man envies the rich one, and through charity peace is made between them, so too it brings about peace above, between the giver and the receiver, etc.

19 ועי' באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה והיה מעשה הצדקה שלום ועמ"ש עוד מענין זה דשלום בפמשמ"ע [בפמליא

של מעלה] חיבור הרצוא ושוב דלב ומוח ושלום בפמליא של מטי' [מטה] בד"ה וכל העם רואי' [רואים] את הקולות בפי יתרו ע"ש.

And see Iggeres HaKodesh, in the letter beginning "And the work of charity shall be peace." And see what is written further on this matter, of peace in the household above, the joining of the running and returning (ratzo vashov) of heart and brain, and of peace in the household below, in the discourse beginning "And all the people saw the voices," in Parshas Yisro; see there.

20 ואחר כ"ז [כל זה] יובן ענין נקמת הוי' במדין כי בחי' שנאת חנם ופירוד זהו ממש המנגד לשם הוי' שעיקרו השלום וההתכללות בפמשמ"ע [בפמליא של מעלה] ושל מטה.

After all this, the matter of “the vengeance of Havayah upon Midian” will be understood: for baseless hatred and separation is the very thing that opposes the Name Havayah, whose essence is the peace and inter-inclusion in the household above and in the one below.

והענין שע"י בחי' התכללות שנעשה עי"ז נמשך אור עליון מבחי' שלימותא דכולא הכולל הכל כי ממך הכל כתיב. משא"כ בחינת הפירוד כו'.

The explanation is that through the inter-inclusion that is brought about, a supernal light is drawn down from the level of “the wholeness of all” (shelimusa dechola), which includes everything, for it is written, “For all comes from You.” Whereas with separation, etc.

21 ולכן מלחמת מדין הוא לנקום נקמת שם הוי' ממש. וזהו החלצו דמשמע כולכם פי' כי כל אדם צריך לעמוד במלחמה זו ללחום עם יצרו בעד שם הוי' המורה על יחוד

Therefore the war against Midian is to take the vengeance of the Name Havayah itself. And this is [the meaning of] “Arm yourselves (hechaltzu),” which implies all of you: that is, every person must stand in this war, to fight with his inclination for the sake of the Name Havayah, which denotes unity;

והיינו שיהיה ההתכללות כולם כאחד ממש כאיש אחד בלי שום פירוד לבבות וכו' ועי"ז דוקא יכניעו את מדין.

that is, that there be inter-inclusion, all of them truly as one, as one man, without any division of hearts, etc.; and specifically through this they will subdue Midian.

22 וז"ש [וזהו שכתוב] לכל מטות כי הנה ס"ר נשמות הן נגד וי"ק [וי קצוות] הכלולים כ"א [כל אחד / כל אחת] מיו"ד ויו"ד מיו"ד כו'

And this is [the meaning of] what is written, “for all the tribes (matos)”: for the six hundred thousand souls correspond to the six extremities (vav ketzavos), each of which is composed of ten, and [each] ten of ten, etc.

והנה יש וי"ק [וי קצוות] מלמעלה למטה וממטה למעלה [למעלה / למעלה] והן ב' בחי' שבטים כמ"ש ששם עלו שבטים שבטי י"ה היינו מעלמא דדכורא ועלמא דנוק' [דנוקבא].

Now, there are six extremities from above to below and from below to above, and these are two levels of tribes, as it is written, "where the tribes went up, the tribes of Yah": that is, from the masculine world and the world of Nukva (the feminine).

וכן במטות יש ב' בחי' הא' ההטייה וההמשכה מלמעלה למטה כמו הט שמיך ותרד (תהלים קמ"ד). ויש הטיה מלמטה למעלה נטיית לבי לעשות חקך.

So too with matos there are two levels: the first, inclining and drawing down from above to below, as in "Incline Your heavens and come down" (Psalms 144); and there is inclining from below to above: "I have inclined my heart to perform Your statutes."

והנה פרח מטה אהרן. הרם את מטך כו' וצ"ל ההתכללות מכל הבחי' ע"י ב' השלומות הנ"ל דפמשמ"ע [דפמליא של מעלה] ושל מטה.

"And behold, the staff (mateh) of Aharon had blossomed"; "Lift up your staff (mateh)," etc. And there must be the inter-inclusion of all the levels, through the two [kinds of] peace mentioned above, of the household above and of the one below.

וזהו לכל מטות ולא מכל דמכל היה משמע רק מהשבטים שלמטה שהן מבחי' עלמא דנוק' [דנוקבא]

And this is [why it says] "for all the tribes" and not "from all": for "from all" would imply only from the tribes below, which are of the level of the world of Nukva;

אבל לכל משמע כולן והיינו שע"י בחי' ההתכללות למטה ב"ב שבטים שלמטה יומשך אור מלמעלה משרש הי"ב שבטים שנק' שבטי י"ה בחי' פמשמ"ע [פמליא של מעלה] כנ"ל.

but "for all" implies all of them. That is, through the inter-inclusion below, in the twelve tribes below, light will be drawn from above, from the root of the twelve tribes, which are called "the tribes of Yah," the level of the household above, as mentioned above.

23 וזהו ויהיו על מדין שע"י ישרה עליהם אור מבחי' שלימותא דכולא שלמעלה מעלה משרש בחי' מדין כו'.

And this is [the meaning of] "and let them be over (al) Midian": that through this there will rest upon them a light from the level of "the wholeness of all," which is far above the root of the level of Midian, etc.

וז"ש [וזהו שכתוב] אמרו אליו כל שהוא ית' נק' כל שכולל הכל ושורה ע"י ההתכללות למטה. ובכל הנ"ל יובן חומר שנאת חנם. ועמ"ש בד"ה הן עם אחד ושפה אחת.

And this is [the meaning of] what is written, "Say to Him, 'All': for He, may He be blessed, is called "All," since He includes everything, and He rests [upon them] through the inter-inclusion below. From all the above, the gravity of baseless hatred will be understood. And see what is written in the discourse beginning "Behold, one people and one language."

24 והנה הגורם החיבור והתכללות הוא בחי' משה ונחנו מה כו' ולכן היה צ"ל מלחמת ונקמת מדין ע"י משה דוקא,

Now, what brings about the joining and inter-inclusion is the level of Moshe, "and what are we," etc.; therefore the war and the vengeance against Midian had to be specifically through Moshe.

וזהו מ"ש ברכות בשה"ש [בשיר השירים] ע"פ שניך כעדר הרחלים כו' שכולם מתאימות דקאי על ישראל שהלכו במלחמת מדין וכ"ה ג"כ ברכות (ר"פ מטות),

And this is what is said in [Midrash] Rabbah on Song of Songs, on the verse "Your teeth are like a flock of ewes," etc., "all of which are matched," that it refers to Israel, who went to the war against Midian; and so it is also in [Midrash] Rabbah (at the beginning of Parshas Matos).

והענין כמ"ש במ"א ע"פ הנ"ל דפ"י שעלו מן הרחצה הוא ענין המשכת מ"ד [מ"יין דוכרין] מבחינת ים החכמה והיינו ע"י משה רע"מ [רע"א מהימנא] שנא' [שנאמר] בו כי מן המים משיתיהו

The explanation, as is written elsewhere on the verse mentioned above, is that the meaning of "which have come up from the washing" is the drawing forth of mayin duchrin (masculine waters) from the sea of Chochmah (wisdom); and this is through Moshe, the faithful shepherd (Raaya Mehemna), of whom it is said, "for I drew him out of the water."

ולכן שעלו מן הרחצה הוא ר"ת [ראשי תיבות] משה, ועי"ז נעשו שכולם מתאימות שהוא בחי' ההתכללות יחד ממש ולכן הם דוקא שנלחמו על מדין וכנ"ל שלהיות על מדין הוא ע"י ההתכללות יחד:

Therefore "which have come up from the washing" (she'alu min harachtzah) has the initials of Moshe. And through this they became "all of them matched," which is the level of inter-inclusion, truly together; and therefore it was specifically they who fought against Midian, as mentioned above: to be over Midian comes through inter-inclusion together.

ביאור ענין החלצו מאתכם יחלצו מיבעי ליה דהא...

An explanation of “Arm yourselves from among you”

1 ביאור ענין החלצו מאתכם יחלצו מיבעי ליה דהא מאתכם משמע ולא כולכם והחלצו משמע כולכם דהא כתיב וידבר משה אל העם לאמר החלצו.

An explanation of the matter of “Arm yourselves (hechaltzu) from among you”: it should have said “let them be armed” (yechaltzu), for “from among you” implies not all of you, while “arm yourselves” implies all of you, since it is written, “And Moshe spoke to the people, saying: Arm yourselves.”

אך הענין כי הנה להבין ענין מדין יש להקדים ענין שבעה עממין הכנעני והחתי כו'

But the explanation is this: to understand the matter of Midian, we must first introduce the matter of the seven nations, the Canaanite and the Hittite, etc.,

שנאמר בהם כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ כו' שהם שירי הזמ"ל [הז' מלכים] דתהו דהיינו הסיגים והפסולת שנשארו אחר הבירור,

of whom it is said, “For all these abominations the people of the land have done,” etc. They are the remnants of the seven kings of Tohu (Chaos), that is, the dross and the refuse that remained after the refinement,

כמו אברהם שיצא ממנו כו' שכבר יצא להתברר ונפרד מאברהם ונעשה סיגים וקליפה דהיינו למטה נעשה סיגים אבל לא למעלה

like Avraham, from whom there came out, etc.: for it had already gone out to be sifted away, and was separated from Avraham, and became dross and kelipah (the husk); that is, below it became dross, but not above.

(ר"ל [רוצה לומר] כשנלכשה נשמת אברהם שמחסד עליון למטה ממנו בגוף אזי יצא ממנו כו' לפי שהגוף נלקח מק"נ [מקליפת נוגה] ששם נשאר ממה שנפל בשבה"כ [בשבירת הכלים] משא"כ מצד נשמת אברהם כמו שהיא למעלה באצילות ועמ"ש בביאור ע"פ שחורה אני ונאווה כאהלי קדר כו').

(That is to say: when the soul of Avraham, which is from the supernal Chesed (kindness), was en-clothed below it, in a body, then there came out of him, etc., because the body is taken from kelipas nogah, where there remained [some] of what fell in the shattering of the vessels (sheviras hakeilim); which is not so from the side of Avraham's soul as it is above, in the World of Atzilus (Emanation). And see what is written in the explanation on the verse "I am black yet comely ... like the tents of Kedar," etc.)

והנה מתחלה הוכרר אצילות דהיינו שהמובחר מהניצוצי' וכלים דתהו נכלל בקדושת האצילות, ומה שלא היה יכול להיות נכלל באצילות נעשה בריאה, והכל בסטרא דקדושה בחי' ביטול רק באצילות הוא ביטול גמור ובבריאה הוא יש שבטל

Now, first Atzilus was refined: that is, the choicest of the sparks and vessels of Tohu was included in the holiness of Atzilus; and what could not be included in Atzilus became the World of Beriah (Cre-ation). And all of it is on the side of holiness, in the state of self-nullification (bittul); only, in Atzilus it is complete bittul, while in Beriah it is a being (yesh) that is nullified,

וכמו וצבא השמים לך משתחווים וכתוב שמים לא זכו בעיניו וכתוב ובמלאכיו ישים תהלה (באיוב ס"י ד')
וכמו דאפקוהו למט"ט [למטטרון] ומחיוהו ס' פולסין דנורא,

as in "And the host of heaven bow down to You"; and it is written, "The heavens are not pure in His eyes"; and it is written, "And in His angels He finds fault" (in Iyov, chapter 4); and as when they took Metatron out and struck him sixty lashes of fire,

(והיינו לפי שאין הביטול כדבעי כמ"ש במ"א ועמ"ש בד"ה צו את בניי [בני ישראל] כו' את קרבני לחמי בענין שירה של המלאכים).

(This is because the bittul is not as it should be, as is explained elsewhere. And see what is written in the discourse beginning "Command the children of Israel," etc., "My offering, My bread," on the subject of the song of the angels.)

ומזה יובן איך שבריו השתלשלות יוכל להיות נעשה סיגים ממש וזהו שאמרו נתן עיניו במקדש ראשון והרי פעם אמרו שטן ופנינה לש"ש [לשם שמים] נתכוונו,

From this it can be understood how, through the many [steps] of the chain of descending worlds (hishtalshelus), it can become actual dross. And this is what they said: "He set his eyes on the First Temple"; and yet once they said, "The Satan and Peninnah intended it for the sake of Heaven."

אך שניהם אמת כי שרש התחלת הסיגים והקליפות אינו רע גמור ושם הוא ענין לשם שמים נתכוונו.

But both are true: for the root of the beginning of the dross and the kelipos is not complete evil, and there it is a matter of "they intended it for the sake of Heaven."

אמנם מה שמשלשל למטה מטה נעשה סיגים קשים יותר ומקטריגים ממש ואמר החנם ירא איוב כו'.

However, what descends lower and lower becomes harsher dross and actual accusers, and he said, "Is it for nothing that Iyov fears," etc.

ועמ"ש בד"ה ויעש משה נחש נחשת. ועד"ז הוא ענין התהוות ז' עממין הכנעני והחתי כו' מז' מדות דתהו.

And see what is written in the discourse beginning "And Moshe made a copper serpent." Along these lines is the coming into being of the seven nations, the Canaanite and the Hittite, etc., from the seven emotive attributes (middos) of Tohu.

אך ענין מדין הוא מ"ש בספרא דצניעותא (בזהר פ' תרומה קע"ו ב') עד לא הוו מתקלא לא הוו משגיחין אפין באפין, שהיו בחי"א אב"א [אחור באחור]

But the matter of Midian is what is written in the Sifra DiTzniusa (in the Zohar, Parshas Terumah, 176b): "Until there was a balance, they did not gaze face to face"; for they were in the state of back to back,

וזהו בחי' תהו זה תחת זה רה"ר [רשות הרבים] (וז"ל [זוה לשונן] הפי' מתלמיד האריז"ל [האריז' זכרוננו לברכה] שם, ר"ל [רוצה לומר] שבעולם התהו היו השש קצוות משתלשלות זו ע"ג [על גבן] זו וא"כ לא היו משגיחין הכתר פכ"פ [פנים בפנים] עם הת"ת [התפארת]

and this is the level of Tohu: one beneath the other, a "public domain." (And these are the words of the commentary by a disciple of the Arizal there: "That is to say, in the World of Tohu the six extremities descended one upon another; if so, Keser (the Crown) did not gaze face to face with Tiferes (beauty),

כי חסד וגבורה היו מפסיקין ביניהם גם חסד וגבורה בעצמם לא היו פב"פ [פנים בפנים] כו' משא"כ בעולם התיקון עכ"ל [עד כאן לשוננו]. ור"ל [ורוצה לומר] אבל בעולם התיקון חסד וגבורה הם בבחי' פב"פ [פנים בפנים] וגם כתר עם הת"ת [התפארת]

for Chesed and Gevurah (restraint) interposed between them; also Chesed and Gevurah themselves were not face to face, etc.; which is not so in the World of Tikkun (Rectification)." End of quote. That is to say: but in the World of Tikkun, Chesed and Gevurah are in a state of face to face, and also Keser with Tiferes,

דהיינו עתיקא עם ז"א הם בבחי' פב"פ [פנים בפנים] וכמש"ש [וכמה שכתוב שם] בפ"י האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה], וע' בזהר הרקיע פ' בראשית דף ב' ע"ב גבי עאלת אות צ' כו' אנפוי דיו"ד מהדר לאחורא כו' ע"ש)

that is, Atika with Z'eir Anpin (the emotive attributes), are in a state of face to face, as is written there in the commentary of the Arizal. And see the Zohar HaRakia, Parshas Bereishis, folio 2b, on "The letter tzadi entered," etc., "the face of the yud turned backward," etc.; see there.)

והפ"י הוא שלא היה שייכות לחסד עם גבורה שהחסד היה חסד שבחסד והגבורה היה גבורה שבגבורה, וכיון שזה חסד פשוט וזה גבורה פשוטה הרי הם ב' הפכיים כמים ואש שלא יוכל להתחבר ולהזדווג יחד.

And the meaning is that Chesed had no relation with Gevurah, for the Chesed was Chesed within Chesed and the Gevurah was Gevurah within Gevurah; and since this is simple Chesed and that is simple Gevurah, they are two opposites, like water and fire, which cannot join and unite together.

2 וזהו דלא הוו משגיחין אפין באפין, והתיקון הוא להיות בהתכללות והיינו ע"י מ"ה [שם מ"ה] כי השבירה הוא בבחי' ב"ן [שם ב"ן] עולם הנקודים וההתכללות הוא ע"י המשכת המוחין במדות והיינו מבחי' חכמה כח מה.

And this is [the meaning of] "they did not gaze face to face." And the rectification is that there be inter-inclusion, and this is through the Name Mah (45); for the shattering is in the level of the Name Ban (52), the World of Nekudim (Points), and the inter-inclusion is through drawing the intellect (mochin) into the emotive attributes (middos), and this is from the level of Chochmah (wisdom): ko'ach mah, "the power of 'what.'"

כי הנה עד"מ מבשרי אחזה שהמדות באדם כשהם בלתי הנהגת השכל אזי כל מדה אין לה קישור וחיבור כלל עם זולתה

For, by way of analogy, "from my flesh I behold" that when the emotive attributes in a person are without the guidance of the intellect, then each attribute has no bond or connection at all with any other,

כמו כאשר יכעוס ויקצוף אין לו רחמים וחסד בשעה זו כלל על מי שכועס עליו וכן בהפך

as when he becomes angry and enraged, at that moment he has no compassion or kindness at all toward the one he is angry with; and likewise the reverse.

ונמצא מדות חו"ג [חסד וגבורה] מפורדין המה זה מזה וע"כ יוכל להסתעף ממותרי הדין דין קשה ביותר.

It turns out that the attributes of Chesed and Gevurah are separated from one another, and therefore from the excesses of judgment an extremely harsh judgment can branch out.

אבל ע"י התלבשות החכמה במדות יתנהגו המדות ע"פ חיוב החכמה ויכבוש כעסו להיות בו ג"כ תערובות חסד ורחמים כו'

But through the enclothing of Chochmah in the emotive attributes, the attributes will conduct themselves as Chochmah dictates, and he will subdue his anger so that there be in it also an admixture of kindness and compassion, etc.

וע"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] לעולם יהי אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארז והיינו ע"י שיהיה מוח שליט על הלב.

And of this our Sages, of blessed memory, said, "A person should always be soft as a reed and not be hard as a cedar"; and this is through the mind ruling over the heart.

3 והנה ענין התיקון הם ב' ענינים. הא' להיות התכללות חסד מגבורה וגבורה מחסד, ר"ל [רוצה לומר] שלא יהי' [יהיה] החסד רק בחי' אחד היינו חסד פשוט הנקרא חסד שבחסד.

Now, the rectification consists of two things. The first is that there be inter-inclusion of Chesed (kindness) with Gevurah (restraint) and of Gevurah with Chesed. That is to say, that Chesed should not be only a single aspect, namely simple Chesed, which is called Chesed within Chesed.

וכן הגבורה לא יהיה רק בחינה א' היינו גבורה שבגבורה וזהו פי' עולם הנקודים שכל ספירה היה רק בחי' נקודה א' לבד שהוא מהות א' לבד חסד

And likewise Gevurah should not be only a single aspect, namely Gevurah within Gevurah—and this is the meaning of “the World of Nekudim (Points)”: that each Sefirah was only the level of a single point alone, which is a single essence alone, Chesed

וכן גבורה, אלא שהחסד עצמו יהיה גי' כלול משה מדות חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד] וכן הגבורה תהיה כלולה מכל הוי"ק [הוי' קצוות] או כל אחד יהיה כלול משבע מדות

or likewise Gevurah—but rather that Chesed itself should also be comprised of six attributes, Chesed, Gevurah, Tiferes, Netzach, Hod and Yesod, and likewise Gevurah should be comprised of all six extremities; or each one should be comprised of seven attributes

(עמ"ש לקמן בביאור ע"פ אלה מסעי שלפעמים ההתכללות משה ופעמים משבעה ופעמים כ"א [כל אחד / כל אחת] כלול מע"ס [מעשר ספירות]),

(see what is written below in the explanation on the verse “These are the journeys,” that sometimes the inter-inclusion is of six, sometimes of seven, and sometimes each one is comprised of the Ten Sefiros).

ולכן עי"ז יוכלו להיות משגיחין אפין באפין כי החסד שבגבורה וגבורה שבחסד קרובים להיות שוים ועי"ז יוכלו להתחבר ולהזדווג יחד החסד עם הגבורה (וכמ"ש בד"ה ואשה כי תזריע כו'),

And therefore, through this they can “gaze face to face,” for the Chesed within Gevurah and the Gevurah within Chesed are close to being equal, and through this Chesed can join and unite together with Gevurah (as is written in the discourse beginning “When a woman conceives,” etc.).

וזהו ענין התיקון שבבחי' הכלים והוא עי"י המשכת המוחין כנ"ל במשל שע"י גילוי והמשכת החכמה בהמדות נעשה התכללות המדות שהם הכלים.

And this is the rectification in the aspect of the vessels, and it is through drawing down the intellect (mochin), as mentioned above in the analogy: that through the revelation and drawing down of Chochmah (wisdom) into the emotive attributes (middos), the inter-inclusion of the attributes, which are the vessels, comes about.

והבי הוא באורות שע"י ריבוי הכלים מחזיק האור יותר שהשכירה היתה מפני מיעוט הכלים שלא היו יכולים לסבול האור.

And the second is in the lights: that through the multiplication of the vessels, [the vessel] holds the light more. For the shattering came about because of the paucity of the vessels, which could not bear the light.

משא"כ ע"י ריבוי הכלים כנ"ל ע"י ההתכללות שמתחלה היה הכלי רק בבחי' נקודה לבד ובתיקון נתגדלה ונתרבה להיות כלולה מעשר בחי',

Whereas through the multiplication of the vessels, as mentioned, through the inter-inclusion—for at first the vessel was only in the state of a single point, and in the Tikkun it grew and multiplied to be comprised of ten aspects—

לכן ע"י מחזיקים האור יותר (ועמ"ש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בביאור על פסוק וקבל היהודים כו' בפ"י שהקדימו נעשה לנשמע), ועיקר התיקון הוא ע"י האורות שהאורות הם המחברים וכוללים ע"י ריבוי הארתם ולא עוד

therefore, through this they hold the light more. (And see what is written above in the explanation on the verse "And the Jews accepted," etc., on the meaning of their putting "we will do" before "we will hear.") And the main rectification is through the lights, for the lights are what join and include [the vessels] through the abundance of their illumination; and not only that,

אלא דאחליפו דוכתייהו אור החסד בכלי הגבורה כו' (דהיינו שזה גופא שיהיו הכלים בהתכללות אמיתית הוא ע"י שנמשך בהם אור ה ביטול מבחי' שם מ"ה [שם מ"ה] ע"ד עושה שלום במרומיו כו' וכמ"ש בפ' יתרו בד"ה

but they even "exchanged their places": the light of Chesed in the vessel of Gevurah, etc. (That is: this itself, that the vessels be in true inter-inclusion, comes about through the light of self-nullification (bittul) being drawn into them from the level of the Name Mah, in the manner of "He makes peace in His heights," etc.; and as is written in Parshas Yisro, in the discourse beginning

להבין ענין האבות הן הן המרכבה, שלהיות התכללות הג' קוין והתחברותן כו' צ"ל הארה והמשכה מבחינה עליונה ששם בטלים אלו השני הפכיים כו' וזהו בחי' שם מ"ה [שם מ"ה] ע"ש, והיינו כמ"ש בפ' אמור ביאור דפסוק והניף הכהן

"To understand the matter of 'The Patriarchs are the Chariot,'" that for there to be inter-inclusion of the three lines and their joining, etc., there must be an illumination and drawing down from a higher level, where these two opposites are nullified, etc.; and this is the level of the Name Mah; see there. And this is as is written in Parshas Emor, in the explanation of the verse "And the kohen shall wave

אותם שיש ב' בחי' התכללות, הא' מצד המשכת המוחין במדות והב' ע"י גלוי האור אח"כ מבחינת שלימותא דכולא כו' וזהו ענין שעיקר התיקון הוא ע"י האורות כו' שר"ל [שרוצה לומר] שע"י נעשה התיקון וההתכללות ביתר שאת כמ"ש [כמה שכתוב שם].

them," that there are two kinds of inter-inclusion: the first by virtue of the drawing of the intellect into the emotive attributes, and the second through the revelation of the light afterward from the level of "the perfection of all," etc. And this is the matter that the main rectification is through the lights, etc., meaning that through this the rectification and the inter-inclusion come about to a greater degree, as is written there.

גם אפשר לומר כי ב' בחי' אלו זהו עצמו פ"י משגיחין אפ"ן באפ"ן דכולל ג"כ ב' ענינים הא' שהמדות עצמן נעשו פכ"פ [פנים בפנים] חסד עם גבורה וזהו ענין התיקון שבבחי' הכלים שהחסד נעשה כלול מגבורה וגבורה מחסד וע"י מתחברים החו"ג [החסד וגבורה] יחד פכ"פ [פנים בפנים].

It is also possible to say that these two aspects are themselves the meaning of "gazing face to face," which likewise includes two things. The first: that the emotive attributes themselves became face to face, Chesed with Gevurah; and this is the rectification in the aspect of the vessels, in that Chesed became comprised of Gevurah and Gevurah of Chesed, and through this Chesed and Gevurah join together face to face.

והפ"י הב' במשגיחין אפ"ן באפ"ן איתא בביאור האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] שם וז"ל [וזה לשונו] ומ"מ עיקר השגחת אפ"ן באפ"ן היינו עתיקא בז"א כדבעינן למימר לקמן בעז"ה [בעזרת השם] עכ"ל [עד כאן לשונו].

And the second interpretation of "gazing face to face" is found in the commentary of the Arizal there, and these are his words: "Nevertheless, the main gazing face to face is [that of] Atika into Z'eir Anpin (the emotive attributes), as we shall say below, with G-d's help." End of quote.

וזהו ענין התיקון באורות שהשגחת עתיקא בז"א היינו המשכת אורות עליונים כי הכתר הוא הממוצע המחבר וממשיך הארת המאציל א"ס ב"ה בנאצלים כו'.

And this is the rectification in the lights: for the gazing of Atika into Z'eir Anpin is the drawing down of supernal lights, because Keser (the Crown) is the intermediary that joins and draws the illumination of the Emanator, the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, into the emanated [levels], etc.

והנה כמ"כ [כמו כן] בנפש יש ב' בחי' אלו תיקון והתכללות הכלים ואחר כך על ידי זה ריבוי האור והוא כמ"ש בד"ה אם לא תדעי לך היפה כו' ביאור ענין ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה ורחל היא כנס"י [כנסת ישראל].

Now, likewise in the soul there are these two aspects: the rectification and inter-inclusion of the vessels, and afterward, through this, the abundance of light. And this is as is written in the discourse beginning "If you do not know, O fairest," etc., the explanation of "And Rachel was beautiful of form and beautiful of appearance"; and Rachel is the Congregation of Israel (Knesses Yisrael).

וענין יפ"ת [יפת תאר] היינו עד"מ תיקון ציור אברי הנפש כמ"ש נעשה אדם בצלמנו שיתארו בהן כל המדות בשלימותן וביופיין כמו שהם למעלה בעולם התיקון דהיינו התכללות המדות אהו"י"ר [אהבה ויראה] ומודומ"ע [ומחשבה דבור ומעשה] וכמ"ש לקמן ע"פ אלה מסעי מענין התכללות המדות בעבודת ה'.

And "beautiful of form" is, by way of analogy, the rectification of the form of the limbs of the soul, as it is written, "Let us make man in our image": that all the attributes be given form in them in their completeness and their beauty, as they are above in the World of Tikkun; that is, the inter-inclusion of the attributes, love and awe, and thought, speech and action, as is written below on the verse "These are the journeys," concerning the inter-inclusion of the attributes in the service of G-d.

וכ"ז [וכל זה] הוא תיקון הכלים ונקי יפ"ת [יפת תאר] ועי"ז יבא אח"כ לבחי' יפת מראה שהוא בחי' רעותא דליבא שהוא בחי' הארה מפנימית אור א"ס ב"ה והוא בחי' אור השורה בכלים הנ"ל וכ"ז [וכל זה] הוא ע"י הדעת וכמשי"ת [וכמו שיתבאר] לקמן בענין יעשה שלום לי כו'.

And all this is the rectification of the vessels, and it is called "beautiful of form." And through this one will afterward come to the level of "beautiful of appearance," which is the level of the desire of the heart (re'usa deliba), which is an illumination from the inner dimension (pnimiyus) of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He; and this is the level of the light that rests in the vessels mentioned. And all this is through Daas (knowledge), as will be explained below on the subject of "Let him make peace for Me," etc.

וכן בנפש שכדי להיות המשכת רעו"ד [רעותא דליבא] הוא ע"י דעת עליון כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות כו' (ועמ"ש ע"פ ויקהל משה).

And so too in the soul: in order for there to be the drawing down of the desire of the heart, it is through the higher Daas, as is explained above on the verse "And Moshe spoke to the heads of the tribes," etc.) (And see what is written on the verse "And Moshe assembled.")

וגם כי דעת הוא המשכת הפנימית שהוא בחי' האור ולכן איתא משה משה לא פסיק טעמ"י [טעמיה] שבחינת האור הוא אלקות גם בבי"ע

And also, because Daas is the drawing down of the inner dimension, which is the level of the light; and therefore it is said, "Moshe, Moshe": there is no break in its cantillation," for the level of the light is G-dliness even in Beriah, Yetzirah and Asiyah,

כמו באצילות כמ"ש במ"א בביאור דואלה המשפטים וכן איתא בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הלולב פ"ג [פרק ג'] שהדעת אינו אלא בית קיבול לאלו האורות כו'.

as in Atzilus, as is explained elsewhere, in the explanation of "And these are the laws." And so it is stated in Pri Etz Chaim, Sha'ar HaLulav, chapter 3, that Daas is only a receptacle for these lights, etc.

וזהו ענין ימינך ה' נאדרי בכח שמאלא אתכליל בימינא ימינך ה' תרעץ אויב הוא להיפך (ועי' [ועיין] בפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] על הזהר בשלח דנ"ב ע"ב).

And this is the meaning of "Your right hand, Havayah, is glorious in power": the left is included in the right. "Your right hand, Havayah, shatters the enemy" is the reverse. (And see the commentary of the Ramaz on the Zohar, Beshalach, folio 52b.)

והנה מדין הוא משרש התהו קודם התיקון דלא הו' משגיחין אפין באפין ל כן בא יתרו כהן מדין קודם מ"ת [מתן תורה] וכמ"ש בזהר ר"פ יתרו (דס"ז ע"ב)

Now, Midian is from the root of Tohu before the rectification, when "they did not gaze face to face." Therefore Yisro, the priest of Midian, came before the Giving of the Torah, as is written in the Zohar at the beginning of Parshas Yisro (folio 67b),

דלא אתיהבת אורייתא עד לבתר דאתי יתרו ואודי והיינו משום כי התורה היא התיקון וכמ"ש ה' יברך את עמו בשלום וצריך להיות ביטול בחי' מדין:

that "the Torah was not given until after Yisro came and acknowledged." And this is because the Torah is the rectification, as it is written, "Havayah will bless His people with peace"; and there must be the self-nullification of the level of Midian.

4 ב והנה שרש התיקון הוא להיות גילוי שם הוי"ד הוא חכמה בחי' ברק כי ישת חשך סתרו הוא כתר

2. Now, the root of the rectification is the revelation of the Name Havayah: the yud is Chochmah (wisdom), the level of lightning; for "He made darkness His hiding place"—this is Keser (the Crown).

וזהו ענין אילתא דדלגא לטורי חשוכא עיין בזהר פ' פנחס (דרמ"ט) שהוא בחי' מלי' שנכלל בכתר

And this is the matter of "the hind that leaps to the mountains of darkness" (see the Zohar, Parshas Pinchas, folio 249), which is the level of Malchus (sovereignty) that is included in Keser;

כי מגלה עמוקות מני חושך שע"ס [שעשר ספירות] שהם בגילוי הם למעלה בהעלם ג"כ וגם כל ההתכללות חסד שבחסד כו'

for "He reveals deep things out of darkness": for the Ten Sefiros that are in revelation are above also in concealment, and also all the inter-inclusion, Chesed within Chesed, etc.—

הכל היה בהעלם תחלה ושם נק' טורי חשוכא, ובנקודים הוא הגילוי והיינו שהגילוי הוא רק בחי' נקודה והשאר הוא בהעלם ומבחינת החשך של הכתר הוא גילוי החכמה ככרך

all was at first in concealment, and there it is called "the mountains of darkness." And in Nekudim is the revelation; that is, the revelation is only the level of a point, and the rest is in concealment. And from the level of the darkness of Keser is the revelation of Chochmah, like lightning

(ולכן נקודות הוא בחכמה כמ"ש בפרדס שער הנקודות כי גילוי החכמה מההעלם של הכתר הוא כמשל גילוי הנקודה אחת וכמשל הברק המבריק מתוך החושך ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ וידבר אלקים את כל הדברים האלה כו' ע"ש) ונק' בזהר נקודה בהיכלא.

(and therefore the [vowel] points (nekudos) are in Chochmah, as is written in the Pardes, Sha'ar HaNekudos: for the revelation of Chochmah out of the concealment of Keser is like the revelation of a single point, and like lightning flashing out of the darkness; and see what is written on this subject in the explanation on the verse "And G-d spoke all these words," etc.; see there). And in the Zohar it is called "a point in the palace."

היכלא הוא בחינת בינה דאימא מקננא בכורסייא ונקי אלקים חיים ומלך עולם ויש לה התפשטות אורך ורוחב

The “palace” is the level of Binah (understanding)—“Imma nests in the Throne”—and it is called “the living Elokim and King of the world,” and it has an expansion of length and breadth;

אך החכמה הוא בחי' נקודה בלבד דהיינו כמו למשל בשעה שהאדם מתבונן בלמודו נופל לו שכל חדש שהשכל ההוא אינו

whereas Chochmah is the level of a point alone. That is, as for example, when a person contemplates his studies and a new idea occurs to him, that idea is nothing

אלא נקודה והוא ברק המכריק בתוך רוח בינתו המתפשט באורך ורוחב בהיכלא, והמחבר להיות נקודה בהיכלא הוא הדעת,

but a point, and it is lightning flashing within the spirit of his understanding, which spreads in length and breadth in the “palace.” And what joins [them] so that there be “a point in the palace” is Daas (knowledge),

כי הדעת הוא עולה עד קרומא דאורא, ואורא שלפני הקרומא דחפא על מו"ס [מוחא סתימאה] כו' שהוא מעצמות אור א"ס כמו במשל להיות נובע השכל מלמעלה מהשכל ועי"ז חבור חו"ב [חכמה ובינה] תריין ריעין כו'.

for Daas rises up to the membrane of the Avira (air); and the Avira that is before the membrane that covers the Mocha Stima'ah (the hidden brain), etc., is from the essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), as in the analogy of the intellect welling up from above the intellect; and through this is the joining of Chochmah and Binah, “two companions,” etc.

(פ"י כי הנה עד"מ כשאדם משכיל ומחדש איזו השכלה חדשה זהו המשכה שנמשך ממקור השכל הנקרא משכיל, ולפעמים אין נופל לו שכל מלמעלה מהשכל, אי"כ בהכרח לומר שיש דבר שלמעלה מבחי' המקור השכל המשכיל

(The meaning is: by way of analogy, when a person conceives and originates some new insight, this is a flow drawn from the source of the intellect, which is called the maskil (the one who conceives); and sometimes no idea occurs to him from above the intellect. If so, one must necessarily say that there is something above the level of the source of the intellect, the maskil,

שהוא המקשר ומחברו לבא לידי גילוי בשכל לפעמים כך ולפעמים כך. והנה מקור השכל הנק' משכיל זהו הנק' ח"ס [חכמה סתימאה].

which binds it and joins it to come to revelation in the intellect, sometimes so and sometimes so. Now, the source of the intellect, which is called the maskil, is what is called the hidden Chochmah (Chochmah Stima'ah).

והבחי' שלמעלה מזה זהו בחי' אורא שעל קרומא דחפיא על מו"ס [מוחא סתימאה] שהוא המקשר ומחבר ח"ס [חכמה סתימאה] לבא לידי גילוי כו' ומה שנק' אורא י"ל [יש לומר] שיובן עם מ"ש בפ' מקץ בד"ה נר חנוכה כו' מזוזה מימין כו' ע"ש בענין אור ואור.

And the level above this is the level of the Avira over the membrane that covers the Mocha Stima'ah, which is what binds and joins the hidden Chochmah to come to revelation, etc. And why it is called Avira (air) can be understood with what is written in Parshas Mikeitz, in the discourse beginning "The Chanukah lamp," etc., "the mezuzah on the right," etc.; see there on the subject of or (light) and avir (air).

והנה באורא הוא הארת בחי' דעת דע"י [דעתיק יומין]. וז"ש [וזהו שכתוב] ששם שרש הדעת ולכן יש ג"כ ביכולתו של הדעת דאצילות לחבר חו"ב [חכמה ובינה] שהוא בחי' נקודה בהיכלא כי שרשו גבוה מאד כנ"ל. ועיי' עוד מענין הדעת בזהר הרקיע

Now, in the Avira is the illumination of the level of the Daas of Atik Yomin. And this is what was said, that the root of Daas is there; and therefore the Daas of Atzilus also has the power to join Chochmah and Binah, which is the level of "a point in the palace," because its root is very high, as mentioned above. And see further on the subject of Daas in the Zohar HaRakia)

(ס"פ תרומה בדף קס"ו) ועמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ אני ה' אלקיכם דפ' ציצית וע"פ לבבתי אחותי כלה והוא ענין עסק התורה לשמה לשם התורה להיות התורה בבחי' חכמה והוי' בחכמה כו'

(at the end of Parshas Terumah, on folio 166). And see what is written about this also in the explanation on the verse "I am Havayah your G-d" of the section of tzitzis, and on the verse "You have captured my heart, my sister, bride." And this is the matter of occupying oneself with Torah lishmah, for the sake of the Torah, so that the Torah be in the level of Chochmah, and "Havayah, with Chochmah," etc.,

וכמ"ש בזהר דוד קשיר אורייתא דלעילא עם קוב"ה [קודשא בריך הוא] אורייתא דלעילא חכמה עילאה וקשיר בקוב"ה [בקודשא בריך הוא] להיות בו השראת אור א"ס שזהו ענין מגלה עמוקות מני חשך כנ"ל.

as is written in the Zohar: "David bound the Torah above with the Holy One, blessed be He." The Torah above is the supernal Chochmah, and he bound it with the Holy One, blessed be He, so that there be in it the indwelling of the Infinite Light; and this is the meaning of "He reveals deep things out of darkness," as mentioned above.

5 וזהו או יחזיק כמעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי פי' יעשה שלום לי הוא שלום בפמשמ"ע [בפמליא של

מעלה] היינו חיבור חו"ב [חכמה ובינה] שהם י"ה ע"י התורה

And this is [the meaning of] "Or let him take hold of My strength; let him make peace for Me; peace let him make for Me." The meaning: "let him make peace for Me" is peace in the household above (pamalya shel maalah), that is, the joining of Chochmah and Binah, which are yud-hei, through the Torah,

שהוא כח"י דעת עליון העושה שלום העליון הנ"ל והוא ע"י המשכת אור א"ס מלמעלה מעלה מהחכמה שיהיה נמשך בחו"ב [בחכמה ובינה] ועמ"ש במ"א בענין כיריעות שלמה.

which is the level of the higher Daas, which makes the higher peace mentioned above; and this is through drawing down the Infinite Light from far above Chochmah, so that it be drawn into Chochmah and Binah. And see what is written elsewhere on the subject of "like the curtains of Shlomo."

6 והנה מבחי' שלום העליון נעשה ג"כ שלום התחתון כדכתיב כי אל דעות הוי' ב' דעות דעת עליון

המחבר חו"ב [חכמה ובינה] ודעת תחתון המחבר המדות להיות התכללות המדות חסד שבגבורה וגבורה שבחסד

Now, from the level of the higher peace there also comes about the lower peace, as it is written, "For Havayah is a G-d of knowledges (de'os)": two [levels of] Daas (knowledge), the higher Daas, which joins Chochmah and Binah, and the lower Daas, which joins the emotive attributes (middos), so that there be inter-inclusion of the attributes, Chesed within Gevurah and Gevurah within Chesed.

וזהו ענין ההתכללות המבואר למעלה שלא יהיו המדות בבחי' ענפין מתפרדין אלא בבחי' התכללות לאכללא שמאלא בימינא והיינו ע"י המשכת המוחין בהם.

And this is the inter-inclusion explained above: that the attributes not be in the state of “branches that separate,” but in the state of inter-inclusion, “to include the left in the right”; and this is through drawing the intellect (mochin) into them.

וביאור זה למעלה היינו כי יש גבורה בלא חסד כמו דור המבול שנענשו בשביל חטאם ולא בשביל תיקונם

And the explanation of this above [in the supernal realms] is that there is Gevurah (restraint) without Chesed (kindness), as with the generation of the Flood, who were punished because of their sin and not for the sake of their rectification,

שהרי אין להם חלק לעוה"ב [לעולם הבא] וכן אנשי סדום מבול של אש ואין להם חלק לעוה"ב [לעולם הבא]

for they have no share in the World to Come; and likewise the people of Sodom—a flood of fire—and they have no share in the World to Come

(והיינו כמ"ש במ"א שהמבול היה שרשו מעולם התהו ע"ש וכתהו לא היו התכללות המדות ע"כ היה הגבורה כמו שהיא כו')

(This is as is explained elsewhere, that the root of the Flood was from the World of Tohu—see there—and in Tohu there was no inter-inclusion of the attributes; therefore the Gevurah was as it is, etc.)

וכן מצרים ומ"מ נאמר באבוד רשעים רנה שנצמח מזה תיקון לעולם שהעולם נהנה כו' אבל לגבי הן עצמן נק' גבורה בלי חסד.

and likewise Egypt. Nevertheless, it is said, “When the wicked perish there is joyful song,” for from this a rectification grew for the world, in that the world benefits, etc.; but with respect to them themselves, it is called Gevurah without Chesed.

אבל כי אשר יאהב ה' יוכיח יסורים של אהבה הם כמו שמרחיצין את הקטן לטובתו ולא בשביל החטא

But “For whom Havayah loves He rebukes”: sufferings of love are like washing a small child, for his good, and not because of the sin,

כי החטא נמחל בלא"ה [בלאו הכי] רק שצריך לתקן כו' ותיקון זה הוא מבחי' התכללות הגבורה בחסד והוא ע"י מוחין

for the sin is forgiven in any case; only, there is need to rectify, etc. And this rectification is from the level of the inter-inclusion of Gevurah in Chesed, and it is through the intellect (mochin),

כי נה"י [נצח הוד יסוד] דאימא הן מוחין לז"א וע"י התורה מביא תוספת מוחין היינו ע"י שמתחלה יעשה שלום לי חיבור או"א [אבא ואימא] ואח"כ שלום יעשה לי שמאו"א [שמאבא ואימא] נעשו

for Netzach, Hod and Yesod of Imma are the intellect (mochin) for Z'eir Anpin (the emotive attributes), and through the Torah one brings additional intellect. That is: first, "let him make peace for Me"—the joining of Abba and Imma; and afterward, "peace let him make for Me"—that from Abba and Imma there is made

מוחין לז"א להיות התכללות הו"ק [הוי קצוות] שהמשכה זו הוא ג"כ ע"י התורה שבה ועל ידה ממשיכים ממוחין דאו"א [דאבא ואימא] בז"א כמ"ש בד"ה השמים כסאי ובד"ה באתי לגני.

intellect (mochin) for Z'eir Anpin, so that there be inter-inclusion of the six extremities; for this drawing down, too, is through the Torah, for with it and through it one draws from the intellect of Abba and Imma into Z'eir Anpin, as is written in the discourse beginning "The heavens are My throne" and in the discourse beginning "I have come into My garden."

וזהו שאמר רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין כדאיתא (פ"ד דסוכה דמ"ה ע"ב וכו' איתא ברכות נח פל"ה).

And this is [the meaning of] what Rabbi Shimon bar Yochai said, "I am able to exempt the entire world from judgment," as is found (in chapter 4 of Sukkah, folio 45b; and the like is found in the Rabbah, Noach, section 35).

והיינו מפני רבוי מוחין דגדלות שהמשיך ושהיה תורתו אומנתו ומצד שרש מעלת נשמתו שהיה מעלה מ"ן [מ"ן נוקבין] בבחי' גבוה מאד ובהמשכת מוחין

And this is because of the abundance of the mature intellect (mochin degadlus) that he drew down, and because his Torah was his occupation, and by virtue of the root of his soul's loftiness, for he raised mayin nukvin (feminine waters) at a very high level. And by drawing down the intellect

דגדלות מעצמות חכמה עילאה שלמעלה מהחכמה כפי שמתלבשת במדות מתבטלים כל הדינים כו' זהו יתגדל ויתקדש שמייה רבא ועתה יגדל נא כח אד' וכמ"ש במ"א.

of maturity from the essence of the supernal Chochmah, which is above Chochmah, as it is en-clothed in the emotive attributes, all the judgments are nullified, etc. This is "May His great Name be magnified and sanctified," and "And now, may the power of Ado-nai be magnified," as is ex-plaind elsewhere.

7 ועיין מענין יעשה שלום לי כו' בפ' במדבר קי"ח א' ובפ' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ובפ' ויקרא די"ד ע"ב ועמ"ש בביאור ע"פ כה תברכו את בניי [בני ישראל] גבי

And see on the subject of "let him make peace for Me," etc., in [the Zohar,] Parshas Bamidbar, 118a, and in the commentary of the Ramaz there, and in Parshas Vayikra, folio 14b; and see what is written in the explanation on the verse "Thus shall you bless the children of Israel," regarding

ענין וישם לך שלום וע"פ ביום השמיני עצרת, ולכאורה היה אפשר לומר שבי' בחי' שלום אלו זהו ענין ב' בחי' שבתיקון הנזכר למעלה דהיינו התכללות הכלים ומה שעיי' מחזיק רבוי אור,

the matter of "and grant you peace," and on the verse "On the eighth day, an assembly." Now, at first glance one could say that these two levels of peace are the two aspects in the rectification men-tioned above, namely the inter-inclusion of the vessels, and the fact that through this [the vessel] holds an abundance of light;

ולכן זהו עיי' בחי' דעת עליון ודעת תחתון וא"ש [ואתי שפיר] לפמ"ש [לפי מה שכתוב] במ"א בביאור ע"פ מים רבים שדעת תחתון הוא דעת המתפשט לתוך

and that therefore this is through the levels of the higher Daas (knowledge) and the lower Daas. And this fits well according to what is written elsewhere, in the explanation on the verse "Many wa-ters," that the lower Daas is the Daas that spreads into

המדות להמשיך בהם הארת חו"ב [חכמה ובינה] ומבואר לעיל שעיי' שהמדות מתנהגים עיי' המוחין חו"ב [חכמה ובינה] עיי' נעשה התכללות המדות והוא תיקון והתכללות הכלים וזהו ענין שלום בפמ"שט [בפמליא של מטה].

the emotive attributes (middos) to draw into them the illumination of Chochmah and Binah; and it is explained above that through the attributes being conducted by the intellect (mochin), Chochmah and Binah, through this the inter-inclusion of the attributes comes about, which is the rectification and inter-inclusion of the vessels; and this is the matter of peace in the household be-low (pamalya shel matah).

8 ודעת עליון הוא הנמשך מבחי' כתר וממשיך מבחי' כתר בחו"ב [בחכמה ובינה] וחו"ג [וחסד וגבורה] כו' ע"ש.
וזהו ענין המשכת תוספת אורות חדשים וזהו ענין שלום בפמליא של מעלה.

And the higher Daas (knowledge) is that which is drawn from the level of Keser (the Crown) and draws from the level of Keser into Chochmah and Binah and into Chesed and Gevurah, etc.; see there. And this is the drawing down of an addition of new lights, and this is the matter of peace in the household above.

ועוד דמבואר בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ז [פרק ז'] דחכמה נק' חיוהי והמדות וגם בינה נק' גרמוהי, וחיוהי היינו אור וגרמוהי היינו כלים כו' וכמ"ש במ"א

Furthermore, it is explained in Etz Chaim, Sha'ar 41, chapter 7, that Chochmah is called "His life-forces" (chayohi), and the emotive attributes, and also Binah, are called "His vessels" (garmohi); and "His life-forces" means light, and "His vessels" means vessels, etc., as is written elsewhere;

דהיינו לפי שבחכמה גם הכלי הוא בבחי' בטול לגמרי כח מ"ה [מה] כו' כמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים]
פל"ה בהג"ה [בהגהה], מיהו אינו מיושב לפי לי' [לשון] הפסוק דמשמע שמתחלה נעשה שלום העליון ואח"כ שלום התחתון

that is, because in Chochmah even the vessel is in a state of complete self-nullification (bittul), ko'ach mah, etc., as is written in Sefer Shel Beinonim, chapter 35, in the gloss. However, this does not fit the wording of the verse, which implies that first the higher peace is made and afterward the lower peace;

אלא העיקר כמ"ל [כמה שכתוב לעיל] שהוא ענין המשכת האור תחלה בבחינת י"ה ואח"כ נמשך ג"כ בבחי' המדות ו"ה ועמ"ש בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני [בני ישראל],

rather, the main [explanation] is as is written above: that it is the drawing down of the light first into the level of yud-hei, and afterward it is drawn also into the level of the emotive attributes, vav-hei. And see what is written in the explanation on the verse "And I shall be sanctified among the children of Israel";

ועו"ל [ועוד יש לומר] דע"י המצות נעשה תיקון הכלים וע"י התורה ממשיכים האור וכמ"ש כי נר מצוה ותורה אור ועמ"ש בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב כולה כו':

and one may further say that through the mitzvos the rectification of the vessels comes about, and through the Torah one draws down the light, as it is written, "For a mitzvah is a lamp and the Torah is light." And see what is written in the discourse beginning "I saw, and behold, a menorah all of gold," etc.

9 ג והנה כמו שהוא ענין התיקון למעלה להיות ההתכללות. כך הוא ג"כ בנפש דענין התכללות חו"ב

[חכמה ובינה] הוא בחי' מוחא וליבא שהם בעצם שני הפכים

3. Now, just as the rectification above is that there be inter-inclusion, so it is also in the soul. For the inter-inclusion of Chochmah and Binah is the level of mind and heart (mocha veliba), which in essence are two opposites,

כמו שאנו רואים שברשפי אש הלב מתמעט המוח ר"ל [רוצה לומר] ההשגה ועומק ההתבוננות ובמוח מתמעט אש הלב וצ"ל התכללות להיות מוח שליט על הלב

as we see that in the fiery flames of the heart the mind—that is, comprehension and depth of contemplation—is diminished, and in the mind the fire of the heart is diminished. And there must be inter-inclusion, so that the mind rules over the heart;

דהיינו שיהא הלב נכנע למוח ומתנהג ע"פ הנהגת המוח כו' להיות ובכל נפשך אליך ה' נפשי אשא,

that is, that the heart be subdued to the mind and conduct itself according to the guidance of the mind, etc., so that there be “and with all your soul,” “To You, Havayah, I lift up my soul.”

והיינו ע"י עסק התורה ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתך ועי"ז ממשיכים מן המוח אל הלב ע"י עסק התורה לשמה גילוי אור א"ס בחכמה.

And this is through occupying oneself with Torah: “I have put My words in your mouth, and in the shadow of My hand I have covered you.” And through this one draws from the mind to the heart, through occupying oneself with Torah lishmah, the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof) in Chochmah.

10 וזהו ענין השלום וחיבור חו"ב [חכמה ובינה]. וענין ההתכללות במדות כי המדות הן מעה"ד [מעץ הדעת]

טו"ר [טוב ורע] כי בחזה דז"א מסתיים יסוד אימא שם מתחיל בחי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע]

והתכללות המדות להיות כלולים בטוב הוא ע"י התורה

And this is the matter of the peace and the joining of Chochmah and Binah. And as for the inter-inclusion in the emotive attributes (middos): the attributes are from the Tree of Knowledge of good and evil, for at the chest of Z'eir Anpin (the emotive attributes) the Yesod of Imma ends, [and] there begins the level of the Tree of Knowledge of good and evil; and the inter-inclusion of the attributes, so that they be included in the good, is through the Torah,

שהיא להבדיל בין הטמא וכו' והיא המברר כו' ובירור המדות הוא ע"י המוחין כי ע"י תוספת מוחין נעשה התכללות ומוחין נמשכו מבחי"אבא.

which is "to distinguish between the impure," etc., and it is what refines, etc. And the refinement of the attributes is through the intellect (mochin), for through additional intellect the inter-inclusion comes about; and the intellect is drawn from the level of Abba.

11 ולכן כתיב נקום נקמת בניי [בני ישראל] מאת המדינים אחר תאסף שלא היה יכול להיות מלחמה זו רק בימי משה

Therefore it is written, "Avenge the vengeance of the children of Israel against the Midianites; afterward you shall be gathered": for this war could take place only in the days of Moshe.

ולכן אף שנקנסה עליו עלה אל הר העברים כו' מ"מ המתינו לו עד שינקום והיינו כי משה הוא יסוד אבא ולכן נקרא מחוקק ותרגומו ספרא רבא וירא ראשית לו.

And therefore, although it had been decreed upon him, "Go up to the mountain of Avarim," etc., nevertheless they waited for him until he would take vengeance. And this is because Moshe is the Yesod (foundation) of Abba; and therefore he is called mechokek (lawgiver), which the Targum renders "the great scribe," and "He saw reishis (the first) for himself."

אלא שזכה לבינה והוצרך להיות התיקון על ידו דוקא [וזהו פי' מחוקק שהוא חקיקת ותיקון הכלים להיות ריבוי הכלים ועי"ז יהי [יהיה] ריבוי האור וכו' ועמ"ש ע"פ במחוקק במשענותם וע"פ אם בחקתי בד"ה מבואר בע"ח [בעץ חיים]].

Only, he attained Binah (understanding) [as well]; and the rectification had to come specifically through him. [And this is the meaning of mechokek: it is the engraving and rectification of the vessels, so that there be a multiplication of the vessels, and through this there will be a multiplication of the light, etc. And see what is written on the verse "with the lawgiver, with their staffs," and on the verse "If [you walk] in My statutes," in the discourse beginning "It is explained in Etz Chaim."]

כי הנה המדינים הם מבחי"א הפירוד שקודם התיקון עד דלא הוו משגיחין אפין באפין שלכן אריכות זמן חורבן בהמ"ק [בית המקדש] שמפני שנאת חנם

For the Midianites are from the level of the separation that preceded the rectification, when "they did not gaze face to face"; which is why [there is] the length of time of the destruction of the Holy Temple [that came] because of baseless hatred.

כי בחורבן בית ראשון ע"י שהיה מז' עממין שהם סיגים דשבעה כלים דתהו שנשארו בבחי'

For in the destruction of the First Temple, since it came from the seven nations, which are the dross of the seven vessels of Tohu that remained in the state of

סיגים לאחר התיקון והבירור כל מה שהוברר ונכלל בעולמות דקדושה, והם נשארו בבחי' סיגים, לכך לפי הכלי כך היה הגבול ימי שנותינו בהם שבעים שנה

dross after the rectification and the refinement of all that was refined and included in the worlds of holiness—and they remained in the state of dross—therefore, according to the vessel, so was the limit: “The days of our years are seventy years.”

(ר"ל [רוצה לומר] דכמו שיש קצבה ודי לבירור נה"ב [נפש הבהמית] שבאדם על ידי ע' [שבעים] שנה שבהן יוכל האדם לברר הניצוצים שבנה"ב [שכנפש הבהמית] שנלקחה משמרים דז' מדות דתהו, וזהו ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכמ"ש בפ' אם

(That is to say: just as there is a set measure that suffices for the refinement of the animal soul in a person, through seventy years, in which a person can refine the sparks in the animal soul, which was taken from the dregs of the seven attributes of Tohu—and this is “The days of our years are seventy years,” as is written in Parshas Im

בחוקתי בד"ה מבואר בע"ח [בעץ חיים] הנזכר לעיל, כך עדי"ז היה די לתיקון העוונות שמחמתן נחרב הבית ראשון ג"כ במספר ע' [שבעים] שנה מטעם הנ"ל שלבירור הסיגים שנשתיירו מהכלים לאחר התיקון יש גבול ע' [שבעים] שנה לז' מדות כו')

Bechukosai, in the discourse beginning “It is explained in Etz Chaim,” mentioned above—so in the same way, for the rectification of the sins because of which the First Temple was destroyed, the number of seventy years also sufficed, for the reason mentioned above: that for the refinement of the dross that remained from the vessels after the rectification there is a limit of seventy years, for the seven attributes, etc.)

משא"כ שרש התיקון שיהיה מעולם התהו לעולם התיקון זה צריך זמן ארוך כו' וצ"ל בחי' משה יסוד אבא מקור התורה שכל התורה היא תורת משה וקודם מתן תורה בא יתרו להכניע א"ע [את עצמו]

Whereas the root of the rectification, that it be from the World of Tohu to the World of Tikkun—this requires a long time, etc. And there must be the level of Moshe, the Yesod of Abba, the source of the Torah, for the whole Torah is the Torah of Moshe. And before the Giving of the Torah, Yisro came to subdue himself,

כי ה' יברך את עמו בשלום אתעדלי"ע [אתערותא דלעילא] שלפני את עדל"ת [אתערותא דלתתא] כו' (ועיין מענין יתרו כהן מדין בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] בזהר ר"פ יתרו דס"ח א' ד"ה חמוי דיוסף כו' ע"ש בשם הלק"ת [הלקוטי תורה (להאריז"ל)])

for “Havayah will bless His people with peace”: an arousal from above, which is preceded by an arousal from below, etc. (And see on the subject of “Yisro, the priest of Midian,” in the commentary of the Ramaz on the Zohar, at the beginning of Parshas Yisro, folio 68a, in the passage beginning “The father-in-law of Yosef,” etc.; see there, in the name of the Likkutei Torah of the Arizal.)

וזהו נקמת הוי' כי קודם התיקון בעולם התהו לא היה שמות אלו אהיה והוי' אלא קראן בשמות נוכראין כו' כמ"ש בזהר.

And this is “the vengeance of Havayah”: for before the rectification, in the World of Tohu, there were not these Names, Ehe-yeh and Havayah; rather, He called them by foreign names, etc., as is written in the Zohar.

וענין לכל מטות ישראל והחלצו כולכם שכולם היו צריכים למלחמה זו להיות בבחי' התכללות שלכן היו בימי משה שבימי משה ובימי יהושע היו המלחמות בכללות ישראל ביחד משא"כ אח"כ יהודה יעלה כו'

And the matter of “for all the tribes of Israel,” and “arm yourselves,” all of you, is that all of them were needed for this war, so as to be in the state of inter-inclusion. And that is why they were in the days of Moshe; for in the days of Moshe and in the days of Yehoshua the wars were [waged] by Israel as a whole, together, whereas afterward [it was] “Yehudah shall go up,” etc.,

שלא היו ביחד כי להיות התכללות כללות ישראל שהם ו"ק [וי קצוות] דז"א מחנה יהודה מזרחה כו' when they were not together. For the inter-inclusion of Israel as a whole, who are the six extremities of Z'eir Anpin (the emotive attributes)—“the camp of Yehudah to the east,” etc.,

וראובן תימנה כו' ובשם אלקינו נדגול הוא ע"י מוחין דאבא שמשם היא ההתכללות יעשה שלום לי שלום יעשה לי:

and “Reuven to the south,” etc., and “In the Name of our G-d we will raise our banners”—is through the intellect (mochin) of Abba, from which the inter-inclusion comes: “let him make peace for Me; peace let him make for Me.”

LikuteiTorah.com
THE CHASSIDISHE PARSHA

About this edition

This edition contains the Hebrew text and the English translation.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

English translation: prepared for likuteitorah.com with AI assistance (claude-code/opus-5.5) and checked against the Hebrew and against Sefaria; not yet reviewed by a human editor. Please check anything important against the Hebrew.

The Rebbe asked that the maamarim of the week's parsha, the "Chassidishe Parsha," be learned during that week, spread over its seven days (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Why learn it, and the Rebbe's brachos: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

A free, non-commercial project; nothing here is sold. Not affiliated with Kehot, Sefaria or the Lubavitch Library. © likuteitorah.com

From likuteitorah.com/likutei-torah/matos/

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok